

VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS: MENINIS UGDYMAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Srities paskirtis.

1.1. Meninio ugdymo paskirtis yra plėtoti jaunuolių dalykinės meninės ir bendrąsias kompetencijas, įgytas pagrindinėje mokykloje. Dalykų pasiūla užtikrina galimybes skirtingų meninių pasiekimų, interesų, polinkių ir poreikių mokiniams pasirinkti sau patrauklią meninio ugdymo programą.

1.2. Meninis ugdymas yra svarbus veiksnys kuriant kultūroje orientuotą ir kūrybingą visuomenę. Kūrybinė meninė raiška stimuliuoja mokinių vaizduotę, kūrybingumą, emocinį intelektą, skatina kritinį mąstymą ir požiūrių įvairovę. Svarbu, kad kiekvienoje mokykloje mokiniams būtų sudaromos kuo platesnės galimybės rinktis meninio ugdymo dalykus, kuriamos šiuolaikiškai įrengtos menų mokymosi erdvės, taikomi inovatyvūs metodai.

1.3. Meninio ugdymo dalykų programos yra dvejopos. Dalis programų tęsia pagrindinės mokyklos kursą (dailė, muzika, šokis, teatras) ir yra orientuotos į mokinių meninės raiškos gebėjimų ugdymą. Kita dalis programų yra siejamos su kompiuterinėmis technologijomis (filmų kūrimas, fotografija, grafinis dizainas, kompiuterinės muzikos technologijos). Šios programos orientuotos į kūrybos proceso pažinimą, mokinių kūrybinių gebėjimų ugdymą ir tam reikalingų kompiuterinių technologijų įsisavinimą. Pasirinkus pastarąsias programas, mokinių įgyta patirtis galės būti pritaikyta renkantis susijusias profesijas – interaktyvų dizainą, fotografiją, garso inžineriją ar kt.

1.4. Mokiniai, pagrindinėje mokykloje mokęsi dailės, muzikos, šokio, teatro arba šiuolaikinių menų dalykų, viduriniame ugdyme gali rinktis bet kurią iš vidurinio meninio ugdymo programų.

1.5. Vidurinio ugdymo bendrosios menų programos atliepia naujausių Lietuvos ir Europos švietimo dokumentų (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija, Road Map for Arts Education (Meninio ugdymo kryptys) ir kt.), meninio ugdymo teorijų nuostatas.

II. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, STRUKTŪRA

2. Meninio ugdymo srities tikslas – sudaryti mokiniams palankias sąlygas realizuoti savo meninius interesus, plėtoti meninės kūrybinės raiškos, meno kūrinių stebėjimo ir vertinimo gebėjimus, suteikti įgytai patirčiai estetinį kryptingumą, įgyti pozityvių kultūrinių nuostatų. Pagrindinis meninio ugdymo srities siekinys yra išugdyti Lietuvos ir pasaulio kultūroje orientuotą žmogų, noriai puoselėjantį ir prisidedantį kuriant pozityvius kultūros reiškinius.

3. Uždaviniai:

3.1. pasitelkiant įvairius meno kūrybos pavyzdžius, juos analizuojant, interpretuojant ir vertinant ugdyti mokinių pozityvias kultūrinės nuostatas;

3.2. sudarant galimybes mokiniams pasirinkti priimtinausią meninės veiklos formą skatinti menų mokymosi motyvaciją ir poreikį savarankiškai domėtis menu;

3.3. aktyvia kūrybine, analizės, vertinimo, interpretavimo veikla plėtoti mokinių pasirinktą meninę kompetenciją ir interesus siekiant subtilumo ir estetiškumo.

3.4. suteikti mokiniams žinių, reikalingų meninės raiškos tobulinimui.

4. Struktūra.

4.1. Meninio ugdymo sritį sudaro aštuoni dalykai:

- dailė
- filmų kūrimas
- fotografija
- grafinis dizainas

- muzika
- kompiuterinės muzikos technologijos
- šokis
- teatras

Gausia formaliųjų meninio ugdymo dalykų pasiūla siekiama užtikrinti kiekvieno mokinio individualius meninius poreikius ir interesus. Mokykla siūlo mokiniams rinktis tas programas, kurių įgyvendinimui turi specialistų, tinkamą materialinę bazę – programų pasiūlą reguliuoja mokyklų galimybės.

4.2. Meninio ugdymo dalykų (dailės, filmų kūrimo, fotografijos, grafinio dizaino, muzikos, kompiuterinių muzikos technologijų, šokio ir teatro) mokoma skirtingos apimties, sudėtingumo kursais – bendruoju ir išplėstiniu. Bendrojo ir išplėstinio kursų paskirtis detaliai aprašoma kiekvieno dalyko programoje.

4.3. Fotografijos, Filmų kūrimo, Grafinio dizaino, Kompiuterinių muzikos technologijų bendrosios programos mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą, yra patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugsėjo 6 d. įsakymu Nr. ISAK-1790 „Dėl Integruoto technologijų kurso bendrosios programos mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ugdymo programos II dalį ir pasirenkamųjų technologijų ir menų bendrųjų programų mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą, patvirtinimo” (Žin., 2007, Nr. 99-4020).

III. DAILĖ

5. Dailė – meninio ugdymo srities dalis.

5.1. Dalyko paskirtis

5.1.1. Dailės bendraja programa viduriniam ugdymui siekiama toliau tobulinti mokinių dailės kompetenciją. Toliau nuosekliai tęsiamas ankstesnis dailės mokymas ir remiamasi pagrindinėje mokykloje mokinių įgyta dailės raiškos ir pažinimo patirtimi bei išugdytais gebėjimais. Jei mokiniai 9-10 klasėje (gimnazijos 1-2) mokėsi pagal Šiuolaikinių menų programą, jie taip pat gali rinktis šią menų programą.

5.1.2. Viduriniame ugdyme sudaroma galimybė kiekvienam mokiniui rinktis pagal savo polinkius, poreikius ir gabumus atitinkančią menų programą. Siekiant užtikrinti didesnes pasirinkimo galimybes mokiniams, besidomintiems šiuolaikinės dailės raiškos įvairove, norintiems patiemis kurti ir pasinaudoti įgyta praktine patirtimi savo gyvenime, pakoreguotoje dailės bendrojoje programoje sustiprinta dailės raiškos ir vizualiųjų reiškinių pažinimo socialinėje kultūrinėje aplinkoje sritys.

5.1.3. Dailės bendroji programa paremta aktyviu mokinių įsitraukimu į mokymąsi. Tyrimai rodo, kad dailės mokymas teikia puikias galimybes asmens vaizduotės, kūrybiškumo, emocinio intelekto, meninės ir estetinės kompetencijos bei bendrųjų kompetencijų ugdymui. Todėl dailės dalyko turinys grindžiamas mokinių interesus ir polinkius atitinkančia prasminga ir tikslinga jaunuolių saviraiška vizualinėmis priemonėmis. Mokiniai skatinami pažinti savo polinkius, mokosi savarankiškai ieškoti ir įsisavinti naujų su daile susijusių žinių, yra įtraukiami į naujų vizualinės raiškos formų nagrinėjimą, idėjų paiešką bei kūrybišką jų įgyvendinimą, savo veiklos ir darbo rezultato apmąstymą ir į(si)vertinimą platesniame šiuolaikinės dailės kontekste. Programa orientuoja į tai, kad mokiniai mokytoji atsirinkti sau vertingą informaciją ir kritiškai apmąstytų dailės vaidmenį žmogaus gyvenime ir šiuolaikinėje visuomenėje, ugdytųsi dailės ir šiandieniniame gyvenime būtinius bendruosius darbinus gebėjimus, įgytų asmeninę, socialinę, kultūrinę ir estetinę kompetenciją bei kūrybiško mąstymo gebėjimus.

5.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

5.2.1. **Tikslas** – plėtoti mokinių šiuolaikinės vizualinės išraiškos priemonių pažinimą, gebėjimą komunikuoti dailės priemonėmis, ugdyti estetinę nuovoką ir kultūrinę kompetenciją.

5.2.2. **Uždaviniai.** Siekiama, kad per dailės pamokas mokiniai:

- savarankiškai ir tikslingai rinkdamiesi vizualinės kūrybos priemones ir būdus, juos analizuodami ir eksperimentuodami, įgyvendintų savo kūrybinius sumanymus;

- rinkdami informaciją, analizuodami įvairius praeities ir dabarties dailės reiškinius, savo atradimus įtvirtintų kūrybinėje raiškoje;
- interpretuodami įvairias praeities ir dabarties menines idėjas, siektų individualios vizualinės raiškos ir toleruotų kitų savitumą;
- bendradarbiautų ir prisiimtų atsakomybę už savo individualią kūrybinę veiklą ir bendro kūrybinio darbo rezultatus;
- ugdytųsi gebėjimą teigiamai, savikritiškai ir tolerantiškai vertinti savo ir draugų kūrybinio darbo rezultatus;
- pažintų pasaulio bei Lietuvos kultūros paveldą, suvoktų jo reikšmę, ugdytųsi paveldo išsaugojimo ir puoselėjimo poreikį;
- plėtotų estetinio aplinkos tvarkymo poreikį ir parodinę veiklą, ugdytųsi kūrybinės bei kultūrinės raiškos rezultatų pristatymo gebėjimus, pasinaudotų estetinė patirtimi kasdieniame gyvenime, aplinkoje ir bendraujant su žmonėmis.

5.2.3. Dalyko struktūra.

5.2.3.1. Dailės bendroji programa viduriniam ugdymui sudaro galimybę mokiniams mokytis dailės dalyko bendruoju ir išplėstiniu kursais. Šie kursai skiriasi savo paskirtimi ir mokinių dailės raiškos bei pažinimo gebėjimų gilumu, kurie aprašyti mokinių pasiekimų lentelėse. Bendrasis kursas susijęs su vizualiosios kultūros ugdymu. Mokiniai per patrauklią ir aktyvią raišką turėtų įgyti šiuolaikinės dailės pažinimo pagrindus, laiduojančius bendrą kultūrinį išprusimą, patirtį ir meninę bei estetinę kompetenciją, būtiną tenkinant praktines gyvenimo reikmes. Išplėstinis kursas skirtas pagilinti pagrindinėje mokykloje įgytus dailės raiškos ir pažinimo gebėjimus, sudarant sąlygas individualiai dailės raiškai, gilinantį į sudėtingesnių dailės technikų ypatumus ir interpretacijos subtilumus, savitos vizualinės išraiškos paieškas ir aktyvią kūrybinę veiklą socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Mokiniai, pasirinkę dailės bendrosios programos išplėstinį kursą, pagilina savo žinias ir gebėjimus apie juos dominančią dailės sritį, geriau susipažįsta su ja susijusia kūrybos aplinka ir kūrybinio proceso ypatumais. Išplėstinis kursas rekomenduojamas tiems mokiniams, kurie turi stiprią motyvaciją mokytis dailės ir/ar pasižymi ryškesniais dailės raiškos gebėjimais.

5.2.3.2. Mokantis išplėstiniu kursu, bendrasis kursas papildomas pasirinktu vienu ar keliais raiškos moduliais, sudarančiais didesnes galimybes mokymosi individualizavimui pagal įvairius mokinių interesus, būsimos profesinės karjeros ir darbo planus. Mokiniai renkasi iš šių raiškos modulių:

- vaizduojamosios dailės (tapybos, grafikos, skulptūros);
- šiuolaikinės dailės (kompiuterinio meno, videomeno, konceptualaus meno, instaliacijos);
- dekoratyvinės dailės (keramikos, tekstilės, metalo, medžio, odos dirbinių, karpinių ir kt.);
- meninės fotografijos;
- dizaino (grafinio, interjero);
- teatro dailės ir kostiumo dizaino;
- dailėtyros.

5.2.3.3. Modulio programą parengia mokytojas, atsižvelgdamas į dailės dalyko išplėstinio kurso reikalavimus, savo kompetenciją, mokyklos sąlygas ir tradicijas, socialinius kultūrinius regiono savitumus. Modulio programos trukmę nustato mokykla, jei nėra susitarimų nacionaliniu lygiu. Mokinys išsirenka tokį modulį, kuris labiausiai atitinka jo individualią meninę patirtį, interesus, polinkius, profesinę linkmę. Mokykla gali įgyvendinti ir bendrojo kurso mokymą moduliais, jei mokytojas parengia modulių programas ir jei tai leidžia mokyklos ugdymo proceso organizavimo tvarka.

- 5.2.3.4. Tiek bendrojo, tiek išplėstinio kurso programą sudaro trys veiklos sritys:
- dailės raiška;
 - dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas;
 - vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

5.2.3.4. Ugdymo procese šios veiklos sritys integruotos ir viena kitą papildo. Dailės raiškai ir pažinimui rekomenduojama skirti panašų (vienodą) pamokų skaičių. Mokytojai, atsižvelgdami į mokinių poreikius, interesus ir individualius gabumus, gali lanksčiai planuoti ugdymo turinį ir organizuoti integruotas arba atskiras dailės raiškos ir pažinimo pamokas.

5.2.4. Dailės kompetencija ir ryšys su bendrosiomis kompetencijomis.

5.2.4.1. Dailės kompetencija įgyjama perimant atitinkamas žinias, jų supratimą, susiformuojant nuostatas, kūrybiškai sprendžiant problemas, susijusias su dailės raiška, dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimu, vertinimu, vizualiųjų reiškinių pažinimu socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

5.2.4.2. Dailės kompetencijos ir kūrybingumo kompetencijos ugdymas neatskiriama susijęs. Mokiniai, tyrinėdami dailės kūrinius ir vizualiuosius reiškinius (reklamą ir vizualinės komunikacijos objektus, aplinkos estetiškes savybes), atranda įvairių kūrybinių idėjų, mato jų sąsajas ir kuria naujas idėjas. Jie originaliai mąsto, yra atviri pokyčiams, nebijo neapibrėžtumo ir rizikos, geba pritaikyti savo patirtį naujose situacijose.

5.2.4.3. Dailės kompetencijos ir socialinės kompetencijos ugdymas siejasi tada, kai mokiniai konstruktyviai bendradarbiauja siekdami bendro tikslo, gerbia ir toleruoja kitokią kultūrą ar nuomonę, mokosi valdyti konfliktus, kuria kartu ir palaiko draugiškus santykius, atjaučia kitus ir jiems padeda.

5.2.4.4. Dailės kompetencijos ir kultūrinio sąmoningumo kompetencijos ugdymo ryšys akivaizdus tada, kai mokiniai pažįsta pasaulio ir Lietuvos kultūros paveldą, suvokia jo išsaugojimo svarbą ir reikšmę ateities kartoms, stengiasi jį gerbti ir saugoti.

5.2.4.5. Dailės kompetencijos ir komunikavimo kompetencijos ugdymas itin glaudžiai siejasi, kai mokiniai randa, kritiškai vertina, apibendrina informaciją apie dailės kūrinius ir vizualiuosius reiškinius, pasakoja apie savo kūrybos ir pažinimo procesą kitiems, tikslingai vartoja dailės sąvokas. Per dailės pamokas labai svarbi vizualioji komunikacija, nes ji padeda geriau suvokti aplinkos kultūrinius reiškinius, dailės kūrinių ypatumus, įvairių epochų meno ir grožio idealus, įvairių šalių, tautų ir rasių emocijas, mintis ir papročius.

5.2.4.6. Dailės kompetencijos ir mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas vyksta drauge, kai mokiniai ieško kūrybinių idėjų savo aplinkoje ir dailės kūriniuose, randa įvairios informacijos apie kūrybos būdus ir technikas, planuoja savo kūrybinę veiklą, kuria eskizus, savarankiškai išsirenka geriausius, tikslingai pasirenka dailės reikmenis ir meninės išraiškos priemones, laikosi savo plano ir prireikus jį koreguoja, rodydami savo darbus kitiems, juos aptaria ir apmąsto bei įsivertina savo pasiekimus ir numato, ko norėtų mokytis ateityje.

5.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka.

5.3.1. Integravimo galimybės.

5.3.1.1. Dailės ugdymo turinys gali būti siejamas su kitais menais ir/ar su kitais mokomaisiais dalykais. Integruodami ugdymo turinį racionaliau naudojame pamokų laiką, mažiname mokymosi krūvius ir sudominame mokinius kūrybine veikla. Taip mokiniams sudaroma galimybė pritaikyti savo žinias ir gebėjimus naujuose kontekstuose, parodyti įgytą kompetenciją. Aiškinantis kultūros sąsajas, svarbu atkreipti mokinių dėmesį į vizualiuosius žmonių veiklos pėdsakus, amžinąsias vertybes, pasaulio tautas jungiančią patirtį, simbolių ir ženklų sistemas, ieškoti tinkamų pavyzdžių savo socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje.

5.3.1.2. Integruoti dailę į kitus mokomuosius dalykus galima įvairiai: planuojamos bendros temos, integruotos pamokos, organizuojamos bendros išvykos, integruotos veiklos projektai ir kt.

5.3.1.3. Dailė ir dorinis ugdymas. Kūrybos procese mokiniai išreiškia savo jausmus, savo santykį su gamta, artimiausia aplinka, su aplinkiniais žmonėmis. Mokiniai bendradarbiauja, padeda vieni kitiems, jautriai ir tolerantiškai vertina savo ir draugų kūrybą, dailės priemėmis išreiškia savo svajones, troškimus, lūkesčius, išgyvenimus.

5.3.1.4. Dailė ir informacinės technologijos. Įgyvendinant kūrybinius sumanymus naudojami naujomis techninėmis priemonėmis: meninio vaizdo kuriamas kompiuterio ekrane (linijų, spalvų, šrifto ir komponavimo principų pažinimas), meninis teksto apipavidalinimas, spausdinto teksto ir iliustracijų (piešinių, nuotraukų, schemų, brėžinių, diagramų) derinimas, mokyklinės vizua-

liosios informacijos (laikraščių, lankstinukų, atvirukų, filmų ir kt.) kūrimas, informacijos paieška internete, integruoti projektai.

5.3.1.5. Dailė ir matematika. Plokščių ir erdviųjų geometrinių kūnų pažinimas, ritmas, simetrija, proporcijos, įvairių planų piešimas, tūrių ir dydžių skaičiavimai.

5.3.1.6. Dailė ir ekonomika. Įvairių kūrybinių projektų ir kūrybos išteklių (medžiagų, reikmenų, įrankių) finansavimo, dailininkų uždarbio sąlygų ypatumai.

5.3.1.7. Dailė ir technologijos. Įvairių medžiagų savybių pažinimas, informacijos rinkimas ir projektavimas, tekstilės raštų kūrimas, kostiumo stiliai, drabužių modeliavimas, tautinis kostiumas, maketų kūrimas, daiktų formų ir konstrukcijų pažinimas, šiuolaikinio dizaino ištakos, reikšmė ir uždaviniai.

5.3.1.8. Dailė ir gamtos mokslai. Gamta ir jos reiškiniai, būsenos, spalvos įvairiu paros ir metų laiku, žmogaus kūno proporcijos, gyvūnų ir augalų formų ypatumai, perspektyva (optikos dėsniai: šviesa ir šešėliai, spalvų teorija, linijinė perspektyva).

5.3.1.9. Dailė ir kalbos. Mokiniai skaito, patys rašo ir iliustruoja eilėraščius, kuria darbų ciklus pasirinktam literatūros kūriniui. Aptardami savo, draugų ir dailininkų kūrinius mokosi aiškiai reikšti savo mintis ir vartoti tinkamas dailės sąvokas. Mokosi užsienio kalba papasakoti apie Lietuvos architektūros paminklų, dailės ir tautodailės bruožus, žymiausių dailininkų kūrybą. Ieško dailės sąvokų užsienio kalbos atitikmenų.

5.3.1.10. Dailė ir muzika. Spalvų ir garsų nuotaikos, ritmas, idėjų ir jausmų perteikimas įvairių menų priemonėmis.

5.3.1.11. Dailė ir teatras. Scenovaizdžių maketų ir dekoracijų kūrimas, apšvietimo parinkimas, kostiumo projektai, afišų, bilietų, kvietimų ir kt. kūrimas.

5.3.1.12. Dailė ir socialiniai mokslai. Mokiniai susipažįsta su įvairių istorinių laikotarpių, epochų ir meninių stilių, įvairių pasaulio šalių profesionaliuoju ir liaudies menu, aptaria jo skirtumus, bendriausius bruožus ir meninės raiškos priemones, įvairių rasių ir kraštų žmonių gyvenimo būdo ypatumus, papročius ir etnokultūrinės tradicijas.

5.3.2. Ugdymo gairės.

5.3.2.1. Aukštesniųjų klasių mokinius domina įvairūs meniniai prieštaravimai ir tai, kaip juos sprendžia šiuolaikiniai menininkai. Mokytojas parenka tokių užduočių, kad mokiniai galėtų atlikti kūrybinius eksperimentus, savarankiškai ieškotų alternatyvių užduočių sprendimo būdų, susipažintų su šiuolaikinių kūrybos formų įvairove. Mokiniai, stebėdami dailės kūrinius, mėgina įvardyti įvairių dailės krypčių ir judėjimų meninius bruožus, susipažįsta su būdingiausiais įvairių epochų kompozicijos sudarymo principais ir vaizdavimo kanonais. Mokytojas nurodo šaltinių, kuriuose galima rasti informacijos apie įvairių epochų ir kultūrų dailę, jos raidą, iškiliausių dailininkų kūrybą, dailės renginius. Aptariant šiuolaikinius vizualinius menus pabrėžiama, kad iliuziniai realistinio vaizdavimo principai nėra vieninteliai dailėje.

5.3.2.2. Kūrybinei interpretacijai pasirenkamos tradicinės, šiuolaikinės ir medijų raiškos priemonės. Mokiniai skatinami stebėti ir vaizduoti (eskizuoti, piešti, fotografuoti) aplinką ir jos objektus. Siekiama perteikti panašumą, proporcijas, judesį arba interpretuojamos tikrosios objekto ypatybės, bandoma perteikti suvoktą jo charakterį, emocinį ir psichologinį santykį. Mokytojas skatina mokinius pagal sumanymą pasirinkti raiškos priemones: tradicinių (tapybos, grafikos, skulptūros, keramikos, tekstilės, metalo, odos dirbinių) arba šiuolaikinės dailės rūšių (konceptualiojo meno, kai idėjos aprašomos, perteikiamos diagramomis, fotografijomis, vaizdo įrašais), kompiuterinės grafikos, žemės meno ir kt. Kuriami realistiniai, abstraktūs ir sąlygiški vaizdai, iliustracijos ir kūrybinės interpretacijos literatūros, muzikos, šokio ir teatro temomis. Mokiniai skatinami pasakyti ir pagrįsti savo nuomonę, vartoti tinkamas dailės sąvokas, analizuoti, vertinti ir interpretuoti žymiausių dailininkų kūrybą, aptarti aplankytas dailės parodas ir meno renginius.

5.3.2.3. Gali būti užduodami ilgalaikiai kūrybiniai/tiriamieji darbai, kurie pristatomi klasėje. Mokytojas skatina mokinius domėtis šiuolaikinių renginių apipavidalinimu, reklama ir svarstyti, kaip jie veikia žiūrovą. Tinka organizuoti integruotos veiklos projektus (pavyzdžiui, pagal pasirinktą literatūros, muzikos ar dailės kūrinių kurti šešėlių teatrą ar gyvasias skulptūras, ieškoti netradicinių sprendimų naudojant neberekalingus daiktus, veidrodžius ir apšvietimą, kurti garsų foną, rengti

informacinius lankstinukus ir kt.). Diskusijose aptariamos masinės kultūros formos, kičo apraiškos žiniasklaidoje ir buityje, dailės reikšmė šiuolaikinės visuomenės gyvenime, šiuolaikinės profesijos, kurioms įgyti būtinos dailės žinios ir gebėjimai. Mokiniai skatinami išsakyti savo nuomonę apie visuomenės vartotojiškumo problemas, mokosi atpažinti praeities stilių įtaką savo artimiausioje aplinkoje.

5.3.2.4. Per aktyvią ir patrauklią veiklą mokiniai įtraukiami į diskusijas apie šiuolaikinio meno pokyčius, įvairių kūrybinių stilių santykius, skatinami juos savitai ir kūrybiškai interpretuoti. Mokiniai, interpretuodami savo ir kitų kūrybą, turėtų taikyti tradicines ir šiuolaikines/mišrias kūrybos priemones. Taikytini šiuolaikiniai aktyviojo mokymo metodai ir priemonės: grupinis darbas, dalijimasis patirtimi ir atradimais, kūrybinių rezultatų pateikimas ir pristatymas. Rekomenduojamos įvairios meninių projektų formos, besiskiriančios savo trukme, tema, interesais, apimančios kūrybinės idėjos formulavimą, planavimą, raiškos/kūrybos procesą, rezultatų pristatymą ir įsivertinimą. Asmeninės patirties bei mokymosi pažangos apmąstymas padeda mokiniams pagilinti savęs paties, pasirinktos/interpretuotos kūrybos formos ir supančio vizualaus pasaulio suvokimą.

5.3.2.5. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas yra neatsiejama ugdymo proceso dalis. Vertinimas siejamas su mokymo/mokymosi uždaviniais, stebimas raiškos ir pažinimo procesas, su mokiniams aptariama, kaip buvo pasiekti numatyti mokymosi uždaviniai. Mokiniai turėtų vertinti ne tik už raiškos meninį ar techninį rezultatą, ieškoti sąsajų su dailės kalbos suvokimu ir dailės reiškinių pažinimu, bet ir stengtis susitarti su jais dėl vertinimo kriterijų, pagal kuriuos mokiniai galėtų patys įsivertinti savo pasiekimus. Jie turėtų būti įtraukiami į savo ir draugų darbų analizavimą įvairiais aspektais. Su mokiniams reikėtų aptarti, kokius balus (pažymius) ir už kokias veiklas (užduotis) jie galėtų sukaupti per sutartą laikotarpį (pamokų ciklą, mėnesį ar pusmetį). Mokiniai galėtų patys rinkti kaupiamojo vertinimo informaciją, kaupti savo meninės veiklos ir idėjų aplanką (portfolio). Dailės Vidurinio ugdymo bendrosios programos projekte pateikiami apibendrinti patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo pasiekimų lygių požymių aprašai. Vertinami visų trijų dailės ugdymo veiklos sričių pasiekimai: dailės raiškos, dailės kūrinių interpretavimo ir vertinimo, vizualiųjų reiškinių pažinimo socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Dailės ugdymo procese taikomi visi vertinimo būdai: diagnostinis, formuojamasis, apibendrinamasis.

5.3.3. Mokymosi aplinka.

5.3.3.1. Dailės mokymui gali būti naudojamas ne tik dailės kabinetas, bet ir kitos erdvės: biblioteka, informacinis centras arba informatikos kabinetas, gamtinė ir kultūrinė mokyklos aplinka, muziejų ekspozicijos ir parodų salės, vietos paveldo objektai ir jų aplinka.

5.3.3.2. Dailės pamokų metu ugdymo turinį įgyvendinti padeda: vaizdo medžiagos peržiūros įranga, informaciniai leidiniai ir virtuali erdvė, meno albumai, žinynai ir enciklopedijos, žymiausių dailės ir tautodailės kūrinių reprodukcijų rinkiniai, architektūros ir vietinės aplinkos gamtos ir kultūros paminklų nuotraukos.

5.4. Dailė: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas.

5.4.1. Bendrasis kursas. Pasiekimai, turinys, vertinimas.

5.4.1.1. Mokinių pasiekimai. Bendrasis kursas.

1. Dailės raiška	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Žvelgti į kūrybą kaip į įdomią, atradimų ir prasmingų išgyvenimų teikiančią veiklą. • Stengtis atsirinkti labiausiai patinkančias idėjas ir savitai jas perteikti. • Pasitikėti savo kūrybiniais sugebėjimais. 	
Esminis gebėjimas: ieškoti kūrybinių idėjų ir siekti savaip jas perteikti tradicinėmis ir netradicinėmis vizualinių menų raiškos priemonėmis.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Pasirinkti vizualinę idėją remiantis įvairiais šaltiniais (kultūros paveldu, asmeniniais išgyvenimais, aplinkos ir gyvenimo	1.1.1. Paaiškinti, kodėl domina/sudomino vienokia ar kitokia vizualinės raiškos idėja.
	1.1.2. Remiantis sutartais kriterijais, išsakyti savo nuomonę apie tai, kuo skiriasi viena idėja nuo kitos, koks idėjos raiškos variantas atrodo geriausias.

vaizdiniais, kt.). Užfiksuoti idėją, ieškoti jos raiškos variantų.	1.1.3. Apibūdinti, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais raiškos būdais, pvz., grafinė raiška perkurta trimatėmis/erdvinėmis ar tapybinėmis priemonėmis; tapybinės – „pervestos“ į skulptūrines; tradicinės raiškos priemonės pakeistos netradicinėmis (pvz., sukurtas koliažas, instaliacija) ir pan. 1.1.4. Suplanuoti etapus, kuriais idėja bus įgyvendinama.
1.2. Rinktis ir taikyti tradicines ar mišrias dailės technikas siekiant įgyvendinti idėją.	1.2.1. Paaiškinti, kokios dailės technikos gali būti jungiamos, kokios dera tarpusavyje, kokios ne. 1.2.2. Pagrįsti, kodėl idėjos įgyvendinimui pasirinko konkrečią dailės techniką (tradicinę ar mišrią).
1.3. Naudotis grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualinių ar medijų meno išraiškos priemonėmis.	1.3.1. Paaiškinti, kaip pasirinktas tradicinis ar interaktyvus dailės raiškos būdas (grafinis, spalvinis, erdvinis, conceptualus, medijų meno) siejasi su kūrinio forma (dydžiu, techninėmis priemonėmis ir technikomis, medžiagomis), su idėjos perteikimo vizija (spalvų nuotaka, linijų ir dėmių charakteriu, netikėtais formų ir medžiagų deriniais, padėtimi plokštumoje ir erdvėje). 1.3.2. Remdamasis sutartais kriterijais, kiekviename etape vertinti pasiektus idėjos įgyvendinimo rezultatus ir numatyti, kaip koreguoti idėjos įgyvendinimą ar pačią idėją.
1.4. Pristatyti savo kūrybos rezultatą pasirenkant tinkamą pristatymo būdą. Parengti reklamos ir informavimo priemonės (plakata, skrajutę, prisistatymą internete). Užrašyti kūrinio metriką.	1.4.1. Paaiškinti, kaip tinkamai eksponuoti tradicinės vaizduojamosios dailės ir šiuolaikinių menų (pavyzdžiui, instaliacijos) kūrinius (kokia reikalinga erdvė, patalpos sutvarkymas, apšvietimas). 1.4.2. Paaiškinti, kaip kūrinio eksponavimas siejasi su paties kūrinio raiškos priemonėmis (pavyzdžiui, pasporto spalva ir faktūra yra kontrastinga kūrinio koloritui arba jį atitinka). 1.4.3. Nusakyti kūrimo eigą, pateikiant aplanką (portfolio) su idėjų eskizais, kt. kūrybiniais ieškojimais.
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas	
Nuostatos: <ul style="list-style-type: none"> • Tolerantiškai elgtis ir neįžeidžiant kitų pasakyti savo nuomonę. • Gerbti tautos tradicijas, Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldą. • Atsakingai naudotis kitų autorių darbais. Esminis gebėjimas: orientuotis dailės įvairovėje.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Palyginti praeities ir dabarties dailės kūrinius pagal jų meninės kalbos ypatumus, perteikiamas idėjas.	2.1.1. Nurodyti pagrindinius realistinio, sąlygiškojo ir abstrakčiojo vaizdavimo būdų skirtumus. 2.1.2. Atpažinti pagrindinius kompozicijos dėsningumus ir principus (simetrija, asimetrija, statika, dinamika, kontrastas, niuansas, kadramas). 2.1.3. Pateikti pavyzdžių, kai dailės kūriniuose yra svarbus žanras ir kai išnyksta žanrų ribos. 2.1.4. Paaiškinti, kaip tą pačią kūrybinę idėją perteikia skirtingų meninių epochų ir krypčių dailininkai.
2.2. Nusakyti keletą skiriamųjų bruožų, meno simbolių ar kitų meninių ypatybių, leidžiančių dailės ar architektūros kūrinių priskirti tam tikrai epochai, meno kryptį.	2.2.1. Nusakyti keletą bruožų ar meninių ypatybių, pagal kurias galima atpažinti epochą ar meno kryptį. 2.2.2. Pagrįsti, kodėl dailėje nėra netinkamų tendencijų, yra tik išraiškingi ar mažiau išraiškingi kūrybiniai ieškojimai ir sprendimai. 2.2.3. Nurodyti, kokiais duomenimis remiamasi priskiriant kūrinių tam tikrai meninei epochai, kryptį, dailės šakai (kūrinio metrika, kūrinio vaizdavimo būdo, komponavimo ypatumais).
2.3. Diskutuoti apie tai,	2.3.1. Nurodyti, kuo skiriasi tradicinės ir avangardinės dailės kūrinių

<p>kaip istoriniai ir šiuolaikiniai dailės ir architektūros kūriniai yra eksponuojami, saugomi ateities kartoms.</p>	<p>eksponavimo erdvės ir eksponavimo jose ypatumai (pvz., tapybos ekspozicija muziejuje, instaliacija gatvėje, žemės meno paroda).</p> <p>2.3.2. Paaiškinti, kaip šiuolaikiniuose muziejuose, siekiant sustiprinti įspūdį arba suteikti daugiau informacijos, naudojamos papildomos priemonės (erdvės padalijimas, garso įrašai, vaizdo projekcijos, apšvietimo efektai).</p> <p>2.3.3. Pateikti pavyzdžių, kaip dailės, architektūros paveldo kūriniai saugomi ateities kartoms: saugomi muziejuose, restauruojami, atkuriami (pavyzdžiui, audžiamos juostos, gaminami papuošalai, baldai, indai), imituojami senieji amatai (pavyzdžiui, žalvario papuošalų gamyba, auksakalystė, tekstilė, keramika).</p>
<p>2.4. Naudotis spausdintais ir virtualiais dailės kūriniais ištekliais įvairiais tikslais.</p>	<p>2.4.1. Nurodyti priežastis, dėl kurių gausėja virtualiųjų meninių išteklių (svetainių, saugyklų).</p> <p>2.4.2. Nurodyti spausdintų ir virtualių dailės kūrinių išteklių naudojimosi tikslus: susipažinti, mokytis kurti (interpretuoti), pritaikyti integruotame meniniame projekte.</p> <p>2.4.3. Nurodyti, kokiais atvejais būtina nurodyti dailininko, architekto autorystę, kokia turi būti pateikta informacija (pavyzdžiui, naudojant svetimas kūrybines idėjas, kūrinių vaizdus ar jų fragmentus).</p>
<p>3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje</p>	
<p>Nuostatos:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Stengtis būti atviram kaitai, ieškojimams ir naujai patirčiai. • Suvokti dailės reikšmę įvairiose gyvenimo srityse. 	
<p>Esminis gebėjimas: vertinti vizualiosios informacijos perteikimo visuomenėje poveikį.</p>	
<p>Gebėjimai</p>	<p>Žinios ir supratimas</p>
<p>3.1. Pagrįsti, kaip įvairūs vizualiosios informacijos perteikimo būdai veikia žiūrovus.</p>	<p>3.1.1. Paaiškinti, kaip informavimo priemonės (žiniasklaida, medijos) pasinaudoja vizualinėmis priemonėmis (dydžių, erdvių, ritminių struktūrų santykiais, spalvų, formų, medžiagų deriniais, kt.) tam, kad paveiktų žiūrovus (atkreiptų jų dėmesį, įsimintų, pažadintų tam tikrą emociją).</p> <p>3.1.2. Pateikti faktų apie socialiai atsakingą ir/ar neatsakingą vizualinės informacijos naudojimą įvairiais tikslais (gydymo, verslo, rinkimų).</p> <p>3.1.3. Pateikti pavyzdžių, kaip į vizualiosios informacijos perteikimo būdus integruojamos kitų menų raiškos priemonės siekiant didesnio poveikio (pavyzdžiui, ritmiškai pasikartojantys garsai reklamoje, kompiuterinėje grafikoje).</p>
<p>3.2. Analizuoti sukurtas vizualines aplinkas (miestų erdves, pastatų eksterjerus ir interjerus) emocinės sveikatos, darnaus vystymosi, individualių kūrybinių poreikių aspektais.</p>	<p>3.2.1. Paaiškinti, kaip sukurtų aplinkų, erdvių, daiktų stilius, jų formos, koloritas, dekoras atitinka paskirtį ir kokias emocijas sukelia.</p> <p>3.2.2. Pateikti pavyzdžių, kaip vizualinių aplinkų kūrimas prisideda prie darnios visuomenės plėtros arba neprisideda.</p> <p>3.2.3. Pateikti pavyzdžių, kaip kuriant vizualines aplinkas gali būti derinamas individualumo siekimas, atsakingas kūrybingumas, darni plėtra.</p> <p>3.2.4. Nurodyti, kokie stiliai ir elementai derą, kokie gali vienas kitą paryškinti ar papildyti.</p>
<p>3.3. Diskutuoti apie tai, kokiose profesijose ir verslo srityse praverčia dailės žinios, gebėjimai.</p>	<p>3.3.1. Apibūdinti vizualinių kūrybinių industrijų veiklą ir paaiškinti, kaip jos susijusios su šiuolaikinėmis skaitmeninėmis technologijomis.</p> <p>3.3.2. Pateikti faktų apie tai, kaip dailės žinios, gebėjimai suteikia pranašumą įvairiose darbo vietose.</p>

5.4.1.2. Turinio apimtis. Bendrasis kursas.

Dailės raiška:

aplinkos (gamtos ir žmogaus sukurtos) stebėjimas, fiksavimas ir interpretavimas tradicinės ir šiuolaikinės dailės raiškos priemonėmis;

vaizdavimo objektų, temų ir idėjų pasirinkimas ir perteikimas šiuolaikinių vizualinių menų priemonėmis;

kūrybos medžiagų, darbo priemonių, technikų pažinimas ir praktinis taikymas;

įvairios stilistikos ir vaizdavimo būdų savitas interpretavimas;

kompozicinių dėsingumų bei struktūrų pasirinkimas ir taikymas.

Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas:

tradicinės dailės (profesionaliosios ir tautodailės) ir jos reiškinių tarpusavio įtakų, ištakų ir meninės sąveikos nustatymas;

įvairių epochų, kultūrų bei kūrybinių stilių santykiai ir jų palyginimas įvairiais požiūriais;

žmogaus idėjos dailėje, žmogaus santykių su pasauliu vizualinės išraiškos pažinimas;

muziejų, tradicinės ir avangardinės dailės parodų ir jų ekspozicijų, meninių akcijų socialinės kultūrinės reikšmės įvertinimas.

Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje:

Lietuvos kultūrinės informacijos (pavyzdžiui, periodikos, radijo, TV ir kitos) analizė;

dailės kūrėjų ir jų gyvenamo laikotarpio dailės reiškinių tyrinėjimas ir vertinimas;

dailės, architektūros, dizaino objekto, medijų meno idėjos, formos, turinio ir funkcionalumo derinimas; estetinis objekto įprasminimas aplinkoje;

šiuolaikinių profesijų, kurioms būtinos dailės žinios, įvairovės pažinimas.

5.4.1.3. Vertinimas. Bendrasis kursas.

Lygiai Pasiekimų sritis	Patenkiamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
1. Dailės raiška	Kaupia kūrybai mokytojo pasiūlytą medžiagą. Išmėgina mokytojo pasiūlytas kūrybos priemones, eskizuodamas interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, kartais nurodyta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Atlieka nurodytą vaidmenį bendrame darbe. Nurodytu būdu apipavidalina savo darbus.	Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Išmėgina įvairias kūrybos priemones, pateikia užbaigtą kūrybinį rezultatą. Savitai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Derina savo sumanymus bendrame darbe. Savarankiškai apipavidalina savo darbus. Naudojasi pasiūlytomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.	Savarankiškai ir tikslingai atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Eksperimentuodamas, išmėginamas įvairias kūrybos priemones ir raiškos būdus, pateikia išbaigtą kūrybinį rezultatą. Kūrybiškai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Imasi iniciatyvos ir organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Savarankiškai naudojasi įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis įvairia

Lygiai Pasiekimų sritis	Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
			forma pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas	Aptaria mokytojo nurodytų praeities ir dabarties kūrinių raiškos būdus ir pagrindines raiškos priemones.	Pagal aptarus kriterijus ir vartodamas tinkamas sąvokas vertina tradicinės dailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos ir vaizdavimo būdus bei meninės išraiškos priemones.	Domisi dailės kūrinių, išsako originalią nuomonę ir savarankiškai vertina tradicinės dailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones, suvokia ir aptaria dailininkų iškeltas idėjas ir problemas. Suvokia, nusako ir savarankiškai vertina aptariamo laikotarpio idėjas, formavusias dailės stilių, kūrinių problematiką ir meno kryptis.
3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Remdamiesi nurodytais pavyzdžiais atpažįsta atskirus vizualinius reiškinius, savais žodžiais juos apibūdina. Išsako savo požiūrį į artimiausios aplinkos vizualiąsias savybes. Bendromis frazėmis nusako, kuo ateities karjere gali praversti per dailės pamokas įgytos žinios ir gebėjimai.	Ižvelgia praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina, kaip į dailės kūrybą integruojami kiti menai. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir pagal aptartus kriterijus paaiškina jų poveikį. Pasakodamas apie šiuolaikinių profesijų įvairovę, pateikia pavyzdžių, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali būti reikalingi.	Ižvelgia ir remdamasis savo patirtimi bei žiniomis vertina praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina dailės paskirtį aptariamo istorinio laikotarpio visuomenėje. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir paaiškina jų poveikį. Remiasi argumentuotais pavyzdžiais papasakoja, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali praversti ateities profesinei karjerai.

5.4.2. Išplėstinis kursas.

5.4.2.1. Mokinių pasiekimai. Išplėstinis kursas.

1. Dailės raiška	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Žvelgti į kūrybą kaip į įdomią, atradimų ir prasmingų išgyvenimų teikiančią veiklą. • Stengtis atsirinkti asmeniškai priimtinas idėjas ir ieškoti įvairių būdų, kaip jas įkūnyti. • Veikti drąsiai ir pasitikėti savo kūrybiniais sugebėjimais. • Išsaugant savąją tapatybę, ieškoti būdų komunikuoti ir kūrybiškai bendradarbiauti. 	
Esminis gebėjimas: tikslingai ieškoti prasmingų kūrybinių idėjų ir siekti savaip jas perteikti tradicinėmis ir netradicinėmis vizualinių menų raiškos priemonėmis.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Savarankiškai pasirinkti vizualinę idėją remiantis įvairiais šaltiniais (kultūros paveldu, šiuolaikinės dailės	1.1.1. Paaiškinti, kodėl domina/sudomino vienokia ar kitokia vizualinės raiškos idėja.
	1.1.2. Remiantis sutartais kriterijais, išsakyti pagrįstą nuomonę apie tai, kuo skiriasi viena idėja nuo kitos, koks idėjos raiškos variantas

pavyzdžiais, asmeniniais išgyvenimais, aplinkos ir gyvenimo vaizdiniais, kt.). Užfiksuoti idėją, ieškoti įvairių jos raiškos variantų.	atrodo geriausias, kuo jis skiriasi nuo kitų variantų.
	1.1.3. Apibūdinti, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais raiškos ir vaizdavimo būdais (pavyzdžiui, grafinė raiška perkurta trimatėmis/erdvinėmis ar tapybinėmis priemonėmis; tapybinės – „pervestos“ į skulptūrines), tradicinės raiškos priemonės pakeistos netradicinėmis (pavyzdžiui, realistinis vaizdavimo būdas pakeistas sąlygiškuoju ar abstrakčiuoju, sukurtas koliažas, instaliacija).
1.2. Rinktis ir tikslingai taikyti tradicines ar mišrias dailės technikas siekiant įgyvendinti idėją.	1.1.4. Savarankiškai suplanuoti etapus, kuriais idėja bus įgyvendinama.
	1.2.1. Pateikti keletą pavyzdžių, kokios dailės technikos gali būti jungiamos, kokios dera tarpusavyje, kokios ne.
1.3. Tikslingai naudotis grafinių, spalvinių, erdviųjų, audiovizualinių ar medijų meno išraiškos priemonėmis.	1.2.2. Pagrįsti, kodėl idėjos įgyvendinimui pasirinko konkrečią dailės techniką (tradicinę ar mišrią).
	1.3.1. Paaiškinti, kaip pasirinktas tradicinis ar interaktyvus dailės raiškos būdas (grafinis, spalvinis, erdvinis, audiovizualinis, konceptualusis, medijų meno) siejasi su kūrinio forma (dydžiu, techninėmis priemonėmis ir technikomis, medžiagomis), su idėjos perteikimo vizija (linijų charakteriu, spalvų nuotaika, dažų sluoksnio faktūromis, netikėtais formų ir medžiagų deriniais, padėti plokštumoje ir erdvėje).
1.4. Savarankiškai pristatyti savo kūrybos rezultatą pasirenkant tinkamą pristatymo būdą. Parengti reklamos ir informavimo priemonės (plakata, skrajutę, prisistatymą internete). Užrašyti kūrinio metriką.	1.3.2. Remdamasis sutartais kriterijais, kiekviename etape vertinti pasiektus idėjos įgyvendinimo rezultatus ir numatyti, kaip koreguoti planą, idėjos įgyvendinimą, ar pačią idėją.
	1.4.1. Paaiškinti, kaip tinkamai eksponuoti tradicinės vaizduojamosios dailės ir šiuolaikinių menų (pavyzdžiui, instaliacijos) kūrinius (kokia reikalinga erdvė, patalpos sutvarkymas, techninės priemonės, apšvietimas).
	1.4.2. Paaiškinti, kaip kūrinio eksponavimas siejasi su paties kūrinio raiškos priemonėmis (pavyzdžiui, kaip derinamos kūrinio ir pasporto spalvos, dydžiai, formos ir išdėstymas plokštumoje ir erdvėje).
	1.4.3. Nusakyti kūrimo eigą, pateikiant aplanką (portfolio) su metrika, idėjų eskizais, kūrybinių ieškojimų variantais, trumpu kūrybinio proceso aprašymu).
	1.4.4. Paaiškinti, kaip pasirinktas kūrinio pristatymo būdas papildo ar sustiprina norimą perteikti idėją (pavyzdžiui, pristatoma žodžiu, raštu ar vaizdu, pasitelkus muzikos kūrinius, nuotraukas ar filmuotą medžiagą).
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Tolerantiškai elgtis ir neįžeidžiant kitų pasakyti savo nuomonę. • Gerbti tautos tradicijas, Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldą. • Stengtis atsirinkti iš praeities ir dabarties kultūrų sau artimus kūrinius, meno reiškinius. • Atsakingai naudotis kitų autorių darbais. 	
Esminis gebėjimas: orientuotis praeities ir dabarties dailės įvairovėje.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Palyginti praeities ir dabarties dailės kūrinius pagal jų meninės kalbos ypatumus, perteikiamas idėjas.	2.1.1. Nurodyti pagrindinius realistinio, sąlygiškojo ir abstrakčiojo vaizdavimo būdų skirtumus.
	2.1.2. Atpažinti pagrindinius kompozicijos dėsningumus ir principus (akcentas, simetrija, asimetrija, ritmas, statika, dinamika, kadravimas, proporcijos, kontrastas, niuansas, tektonika).

	2.1.3. Pateikti pavyzdžių, kai dailės kūriniuose atpažįstamas žanras ar jo motyvai ir kai išnyksta žanrų ribos.
	2.1.4. Paaiškinti, kaip tą pačią idėją perteikia skirtingoms meno epochoms ar kūrybinėms kryptims atstovaujantys dailininkai.
2.2. Nusakyti keletą skiriamųjų bruožų, meno simbolių ar kitų meninių ypatybių, leidžiančių dailės ar architektūros kūrinių priskirti tam tikrai epochai, meno kryptims.	2.2.1. Nusakyti keletą bruožų ar meninių ypatybių, pagal kurias galima atpažinti epochą ar meno kryptį.
	2.2.2. Pagrįsti ar išsakyti savitą nuomonę, kodėl dailėje nėra netinkamų tendencijų, yra tik išraiškingi ar mažiau išraiškingi kūrybiniai ieškojimai ir sprendimai.
	2.2.3. Nurodyti, kokiais duomenimis remiamasi priskiriant kūrinių tam tikrai epochai, kryptims, dailės šakai (kūrinio metrika, kūrinio vaizdavimo būdo ypatumai, atlikimo maniera, atlikimo technika, stilistinės vienovės ypatumai).
2.3. Diskutuoti apie tai, kaip istoriniai ir šiuolaikiniai dailės (profesionaliosios ir tautodailės) ir architektūros kūriniai yra eksponuojami, saugomi ateities kartoms.	2.3.1. Nurodyti, kuo skiriasi tradicinės (profesionaliosios ir tautodailės) ir šiuolaikinės dailės kūrinių eksponavimo erdvės ir eksponavimo jose ypatumai (pavyzdžiui, tapybos ekspozicija muziejuje, instaliacija gatvėje, tautodailės dirbinių ir amatų demonstravimas mugėse, žemės meno, video ar conceptualaus meno paroda).
	2.3.2. Paaiškinti, kaip šiuolaikiniuose muziejuose, siekiant sustiprinti įspūdį arba suteikti daugiau informacijos, naudojamos papildomos priemonės (erdvės padalijimas, garso įrašai, vaizdo projekcijos, apšvietimo efektai, edukacinės praktikos ir kt.).
	2.3.3. Pateikti pavyzdžių, kaip dailės, tautodailės, architektūros paveldo kūriniai saugomi ateities kartoms: saugomi muziejuose, atkuriami (pavyzdžiui, audžiamos juostos), restauruojami, imituojami senieji amatai (pavyzdžiui, auksakalystė, keramika, tekstilė, juvelyrika).
2.4. Tikslingai naudotis spausdintais ir virtualiais dailės kūrinių ištekliais įvairiais tikslais.	2.4.1. Nurodyti priežastis, dėl kurių gausėja virtualiųjų meninių išteklių (svetainių, saugyklų).
	2.4.2. Nurodyti spausdintų ir virtualių dailės kūrinių išteklių naudojimosi tikslus: susipažinti, mokytis kurti (interpretuoti), pritaikyti integruotame meniniame projekte.
	2.4.3. Nurodyti, kokiais atvejais būtina nurodyti dailininko, architekto autorystę, kokia turi būti pateikta informacija (pavyzdžiui, naudojant svetimas kūrybines idėjas, kūrinių vaizdus ar jų fragmentus).
3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Stengtis būti atviram kaitai, ieškojimams ir naujai patirčiai. • Suvokti dailės reikšmę įvairiose gyvenimo srityse. 	
Esminis gebėjimas: savarankiškai vertinti vizualiosios informacijos perteikimo visuomenėje poveikį.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Pagrįsti, kaip įvairūs vizualiosios informacijos perteikimo būdai veikia žiūrovus.	3.1.1. Paaiškinti, kaip informavimo priemonės (žiniasklaida, medijos, kt.) pasinaudoja vizualinėmis priemonėmis (dydžių, erdvių, ritminių struktūrų santykiais, spalvų, formų, medžiagų deriniais, kt.) tam, kad paveiktų žiūrovus (atkreiptų jų dėmesį, išsimintų, pažadintų tam tikrą emociją, kt.).
	3.1.2. Pateikti faktų apie socialiai atsakingą ir neatsakingą vizualinės informacijos naudojimą įvairiais tikslais (gydymo, verslo, rinkimų).

	3.1.3. Pateikti pavyzdžių, kaip į vizualiosios informacijos perteikimo būdus integruojamos kitų menų raiškos priemonės siekiant didesnio poveikimo (pavyzdžiui, ritmiškai pasikartojantys garsai reklamoje, kompiuterinėje grafikoje).
3.2. Analizuoti sukurtas vizualines aplinkas (miestų erdves, pastatų eksterjerus ir interjerus) emocinės sveikatos, darnaus vystymosi, individualių kūrybinių poreikių aspektais.	3.2.1. Paašškinti, kaip sukurtų aplinkų, erdvių, daiktų stilius, jų formos, koloritas, dekoras atitinka paskirtį ir kokias emocijas sukelia.
	3.2.2. Pateikti pavyzdžių, kaip vizualinių aplinkų kūrimas prisideda prie darnios visuomenės plėtros arba neprisideda.
	3.2.3. Pateikti pavyzdžių, kaip kuriant vizualines aplinkas gali būti derinamas individualumo siekimas, atsakingas kūrybingumas, darni plėtra.
	3.2.4. Nurodyti, kokie stiliai ir elementai dera, kokie gali vienas kitą paryškinti ar papildyti, kaip galėtų būti sukuriama teigiama ar netinkama eklektika (tarpusavyje suderinti kelių stilių elementai ar skirtingos stilistikos išraiškos priemonės).
3.3. Diskutuoti apie tai, kokiose profesijose ir verslo srityse praverčia dailės žinios, gebėjimai.	3.3.1. Apibūdinti vizualinių kūrybinių industrijų veiklą ir paašškinti, kaip jos susijusios su šiuolaikinėmis skaitmeninėmis technologijomis.
	3.3.2. Pateikti faktų apie tai, kaip dailės žinios, gebėjimai suteikia pranašumą įvairiose darbo vietose, kokiai profesinei veiklai praverčia dailės žinios ir įgūdžiai.

5.4.2.2. Išplėstinis kursas. Turinio apimtis.

Dailės raiška:

tradicinės vaizduojamosios ir taikomosios dailės bei tautodailės meninės išraiškos elementų pažinimas ir tikslingas jų taikymas kūryboje;

aplinkos (gamtos ir žmogaus sukurtos) stebėjimas, fiksavimas ir kūrybinis interpretavimas dailės raiškoje;

kompozicinių dėsnų bei struktūrų tikslingas pasirinkimas ir kūrybiškas jų taikymas;

medžiagų, darbo priemonių ir tradicinės dailės technikų pažinimas, tikslingas jų pasirinkimas ir praktinis taikymas;

vaizdavimo objektų ir idėjų sąmoningas pasirinkimas ir perteikimas;

kūrybiniai individualumo, originalumo ir meniškumo ieškojimai;

Šiuolaikinės dailės (pavyzdžiui, instaliacijos, konceptualaus meno, žemės meno, pop meno ir kt.) ir šiuolaikinėmis techninėmis priemonėmis kuriamos dailės (meninės fotografijos, kompiuterinio meno, videomeno) techninių ir meninės išraiškos priemonių pažinimas ir taikymas savitoje raiškoje.

kompozicinių dėsnų bei struktūrų tikslingas pasirinkimas ir kūrybiškas jų taikymas;

medžiagų, darbo priemonių ir technikų pažinimas, tikslingas jų pasirinkimas ir praktinis taikymas;

vaizdavimo objektų ir idėjų sąmoningas pasirinkimas ir perteikimas;

mokyklinių meno renginių dizainas.

Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas:

šiuolaikinės dailės ir įvairių epochų, kultūrų bei kūrybinių stilių santykiai, jų palyginimas įvairiais požiūriais (dailės kalba, grožio idealai, dailės kūrėjai ir jų gyvenamasis laikotarpis, žmogaus santykių su pasauliu išraiška dailės kūriniuose);

dailės objektų ir reiškinių tarpusavio įtakų, ištakų ir meninės sąveikos nustatymas;

muziejų ir parodų ekspozicijų, tradicinės dailės, tautodailės, šiuolaikinės dailės parodų ir meninių akcijų socialinės kultūrinės reikšmės įvertinimas, parodų recenzijų kūrimas.

dailės kūrinio ar reiškinio analizės bei interpretacijos principai, funkcionalumo nustatymas; idėjos, formos ir turinio sąveika;

savo sukurto objekto ar dailės reiškinio analizė.

Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje:
vizualinės kūrybos šiuolaikinėmis technologijomis, dailės, menų, mokslo integracijos; dailės įvykių ir reiškinių tyrinėjimas bei ryšio su asmenine patirtimi nustatymas ir poveikio vertinimas;
Lietuvos kultūrinės informacijos (pavyzdžiui, periodikos, radijo, TV ir kitos) analizė;
dailės kūrėjų ir jų gyvenamo laikotarpio vizualiųjų reiškinių tyrinėjimas ir vertinimas;
dailės, tautodailės, architektūros, dizaino objekto idėjos, formos, turinio ir funkcionalumo derinimas; estetinis objekto įprasminimas aplinkoje;
šiuolaikinių profesijų, kurių sėkmingai karjerai būtinos dailės žinios ir gebėjimai, pažinimas.

5.4.2.3. Vertinimas. Išplėstinis kursas.

Lygiai Veiklos sri- tys	Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
1. Dailės raiška	<p>Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Išmėginamas įvairias kūrybos priemonės, pateikia išbaigtą kūrybinį rezultatą. Savitai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Derina savo sumanymus bendrame darbe. Savarankiškai apipavidalina savo darbus. Naudojasi pasiūlytomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.</p>	<p>Savarankiškai ir tikslingai atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Eksperimentuodamas, išmėginamas įvairias kūrybos priemonės ir raiškos būdus, pateikia savitą kūrybinį rezultatą. Kūrybiškai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Imasi iniciatyvos ir organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Savarankiškai naudojami įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis įvairia forma pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.</p>	<p>Savarankiškai, tikslingai ir kūrybingai atsirenka reikalingą medžiagą. Drašiai ir tikslingai eksperimentuodamas, išmėginamas įvairias kūrybos priemonės ir raiškos būdus, pateikia išbaigtą ir originalų kūrybinį rezultatą. Originaliai ir kūrybiškai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Imasi iniciatyvos ir savarankiškai organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Savarankiškai ir tikslingai naudojami įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis įvairia forma pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.</p>
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	<p>Pagal aptarus kriterijus ir vartodamas tinkamas sąvokas vertina tradicinės dailės, tautodailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos ir vaizdavimo būdus bei meninės išraiškos priemones.</p>	<p>Stebi ir analizuoja meno reiškinius (parodas, koncertus, spektaklius), išsako savo požiūrį ir estetinius vertinimus, savarankiškai vertina tradicinės dailės, tautodailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones. Suvokia ir nusako pagrindines aptariamo laikotarpio kūrybines idėjas, forma-</p>	<p>Aktyviai domisi dailės kūryba, išsako originalią nuomonę, stebi ir analizuoja meno reiškinius ir savarankiškai vertina tradicinės dailės, tautodailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones. Suvokia ir aptaria meno kūrinių problematiką, to laikotarpio idėjas ir įtakas, formavusias dailės stilių ir</p>

		vusias dailės stilių. Vertindamas savo ir kitų dailės kūrinius aptaria pagrindinius komponavimo būdus ir menines ypatybes. Savarankiškai naudojami įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, pristato savo atradimus.	menines tendencijas. Vertindamas dailės kūrinius nusako pagrindines kompozicines dalis, jų santykius, įvertina meninės idėjos perteikimo ypatybes. Savarankiškai ir tikslingai naudojami įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, įvairia forma pristato savo atradimus, išsako savo vertinimus.
3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Įžvelgia praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina, kaip į dailės kūrybą integruojami kiti menai. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir pagal aptartus kriterijus paaiškina jų poveikį. Pasakodamas apie šiuolaikinių profesijų įvairovę, pateikia pavyzdžių, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali būti reikalingi.	Įžvelgia ir remdamasis savo patirtimi bei žiniomis vertina praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina dailės paskirtį aptariamo istorinio laikotarpio visuomenėje. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir paaiškina jų poveikį. Remiasi argumentuotais pavyzdžiais papasakodamas, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali praversti ateities profesinei karjerai.	Įžvelgia ir remdamasis savo patirtimi bei žiniomis argumentuotai vertina praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Išsamiai apibūdina dailės paskirtį aptariamo istorinio laikotarpio visuomenėje, išsako originalių pastebėjimų. Įvardija ir išsamiai apibūdina įvairių aplinkų vizualiąsias savybes bei paaiškina jų poveikį. Remiasi argumentuotais pavyzdžiais papasakoja, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali praversti ateities profesinei karjerai.

IV. MUZIKA

6. Muzika – meninio ugdymo srities dalis.

6.1. Muzikos dalyko paskirtis:

6.1.1. Muzikos dalykas vidurinėje mokykloje skirtas plėtoti jaunuolių muzikinę ir bendrąsias kompetencijas, įgytas pagrindinėje mokykloje. Muzikos bendroji programa parengta taip, kad visi, skirtingo pasirengimo ir interesų mokiniai galėtų plėtoti įvairiapusę muzikinę patirtį, įgyti reikiamų žinių, gebėjimų ir ugdytis pozityvias muzikinio kultūrinio gyvenimo nuostatas.

6.1.2. Mokinių įgyta patirtis galės būti pritaikyta dalyvaujant muzikiniuose kolektyvuose, lankant koncertus, turtinant laisvalaikį, kuriant aplink save estetišką ir ekologišką garsinę aplinką, planuojant karjerą.

6.1.3. Viduriniame ugdyme muzikos dalykas yra pasirenkamasis. Pasirinkus muziką, kaip vieną iš meninio ugdymo srities dalykų, jo galima mokytis bendruoju ar išplėstiniu kursais.

6.1.4. Bendrojoje muzikos programoje numatomi dalyko tikslai ir uždaviniai, struktūra, ryšiai su kitais dalykais, didaktinės nuostatos, mokymosi aplinka, bendrojo ir išplėstinio kurso paskirtis, mokinių pasiekimai, mokymosi turinys, vertinimas.

6.1.5. Mokytojai, remdamiesi bendrąja programa, lanksčiai planuoja konkrečią ugdymo situaciją atitinkantį muzikos dalyko turinį. Planuojant svarbu atsižvelgti į mokinių gebėjimus, pasiekimų lygį, poreikius, interesus, mokyklos tradicijas ir turimas priemones.

6.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra:

6.2.1. Muzikos dalyko tikslas – ugdyti atvirą estetinei patirčiai, kūrybingą, puoselėjantį Lietuvos ir pasaulio muzikinės kultūros tradicijas ir gebantį muzika praturtinti asmeninį gyvenimą žmogų.

6.2.2. Uždaviniai. Siekiama, kad per muzikos pamokas mokiniai: perimtų Lietuvos ir pasaulio muzikinę kultūrinę aplinką, tradicijas, vertybes, tolerantiškai ir kritiškai vertintų įvairius muzikinius reiškinius;

plėtotų muzikos kalbos patirtį analizuodami, vertindami ir interpretuodami atliekamus bei klausomus kūrinius;

drąsiai išsakytų netikėčiausias idėjas, savarankiškai ir tikslingai įgyvendintų kūrybinius su-
manymus;

pritaikytų įgytą muzikinę patirtį dalyvaujant kultūriniuose renginiuose ir juos organizuojant; dalyvaudami muzikinėje veikloje plėtotų estetinę ir emocinę patirtį.

6.2.3. Muzikos dalyko struktūra. Muzikos bendroji programa sudaro galimybę mokiniams mokytis bendruoju ir išplėstiniu kursais. Šie kursai skiriasi savo paskirtimi ir sudėtingumu.

Bendrasis kursas skirtas tam, kad jį pasirinkę mokiniai įgytų brandą atitinkantį muzikinės kompetencijos lygį, būtiną muzikinį raštingumą ir taptų sąmoningais muzikinės kultūros dalyviais.

Išplėstinis kursas skirtas išsamesniam ir gilesniam kurio nors muzikos turinio aspektui pažinti, atsižvelgiant į mokinių interesus, mokyklos tradicijas ir mokytojo darbo stiliaus ypatumus. Išplėstinį kursą pasirinkę mokiniai aktyviai dalyvauja kultūriniuose renginiuose ir pasirengia tapti muzikinės kultūros puoselėtojais ir kūrėjais.

Mokantis bendruoju, o ypač išplėstiniu kursais, ugdymo turinį rekomenduojama organizuoti skirtingos trukmės ir paskirties mokymosi ciklais. Ciklo turinį parengia mokytojas, atsižvelgdamas į muzikos dalyko pasiekimų aprašus, savo kompetenciją, mokyklos sąlygas ir tradicijas, socialinius kultūrinius regiono savitumus. Numatoma ciklo trukmė, iškeliami mokymosi tikslai ir mokinių pasiekimų vertinimo kriterijai. Mokymosi ciklų turiniui parengti siūlytinos šios kryptys:

lietuvių ir kitų tautų muzika – tradicinė ir šiuolaikinės interpretacijos;

Vakarų muzikinės kultūros raida – žanrai ir stiliai;

XX amžiaus muzikos įvairovė – kompozitorių eksperimentai;

pramoginės muzikos raida – žanrai ir stiliai;

muzikos užrašymo ištakos ir dabartis;

muzikinių reiškinių įvairovė, jų kūrėjai ir dalyviai;

pasaulio muzikos kultūros;

vokalinės muzikos raida;

instrumentinės muzikos raida.

Galimos ir kitokios mokymosi ciklų turinio formavimo kryptys.

Tiek bendrojo, tiek išplėstinio kurso programą sudaro trys veiklos sritys:

muzikinė raiška ir vertinimas;

muzikos klausymasis ir vertinimas;

muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

Veiklos sričių proporcijos gali būti skirtingos. Visoms veiklos sritims turėtų būti skiriam tiek laiko, kad mokiniai galėtų įgyti pagrindinio lygio pasiekimus.

6.2.4. Muzikinė kompetencija ir ryšys su bendrosiomis kompetencijomis. Muzikinė kompetencija susideda iš kelių subkompetencijų:

6.2.4.1. muzikavimo:

- partitūroje užrašytų muzikos kalbos elementų paaiškinimas ir atlikimas, vokalinės ar instrumentinės atlikimo technikos demonstravimas, kenksmingų sveikatai ir instrumentams veiksmų išmanymas ir jų tausojimas;

- raiškos priemonių, kūrinio struktūros ir dramaturgijos, svarbiausių skirtingų stilių kūrinių interpretavimo principų supratimas ir jų taikymas atliekant kūrinį ir/ar ansamblyje;

- gebėjimas padainuoti ar pagroti galimybes atitinkantį kūrinį ir/ar paskirtą/pasirinktą partiją kūrinyje;

- gebėjimas įvertinti savo ir kitų pasirodymus remiantis sutartais kriterijais;
- muzikinio renginio principų išmanymas, atlikėjo etikos, sceninės kultūros demonstravimas;

- siekis pademonstruoti kuo geresnį meninį rezultatą.

6.2.4.2. improvizavimo ir kūrybos:

- muzikos kalbos supratimas ir gebėjimas ja naudotis kuriant naujas muzikines struktūras;
- kūrybinio aktualumo ir autentiškumo siekis bei raiška;

6.2.4.3. muzikos klausymosi ir vertinimo:

- gebėjimas išgirsti, įvardyti ir apibūdinti klausomame kūrinyje naudojamas muzikos išraiškos priemones;

- gebėjimas nusakyti klausomo kūrinio žanrą, stilių, struktūrą ir dramaturgiją pasitelkus muzikos kalbos žinias;

- gebėjimas apibūdinti muzikos raidos dėsningumus, estetinių idealų išmanymas;

- gebėjimas išsakyti argumentuotą, vertinimo kriterijais pagrįstą nuomonę apie girdėtą kūrinį;

- domėjimasis įvairių stilių muzika, koncertų, muzikinių spektaklių stebėjimas;

- dėmesingas muzikos kūrinų klausymasis;

- pagarbos ir tolerancijos įvairiems muzikos reiškiniams demonstravimas.

6.2.4.4. socialinių kultūrinių muzikos procesų pažinimo:

- išmanyti Lietuvos ir pasaulio muzikinės kultūros tradicijas (kūrėjų, atlikėjų, koncertinių erdvių, periodikos ir kt.);

- gebėjimas apibūdinti socialinių ir muzikinių reiškinių ryšius ir dėsningumus;

- gebėjimas kritiškai vertinti šiuolaikinius muzikos reiškinius ir pasirinkti asmeniškai ir estetiškai vertingiausias;

- nusakyti asmeninius muzikinius interesus ir numatyti jų plėtotes galimybes.

6.2.5. Muzikinės kompetencijos ryšys su bendrosiomis kompetencijomis. Kompleksinė muzikinių veiklų prigimtis svariai prisideda prie bendrųjų mokinio kompetencijų plėtotes:

6.2.5.1. iniciatyvumo ir kūrybingumo – mokiniai skatinami pasitelkiant vaizduotę drąsiai formuluoti kūrybines idėjas, reikšti argumentuotą nuomonę jas atrenkant, įgyvendinti kūrybinius sumanymus, stebėti ir vertinti savo ir kitų kūrybinę veiklą pagal sutartus kriterijus;

6.2.5.2. asmeninė – skatinant mokytojui muzikinio ugdymo procesas turėtų būti grindžiamas pagarbos, atsakingumo ir tolerancijos vertybėmis. Svarbu ugdyti pagarbą kito asmens kūrybai, atsakomybę rengiant muzikos kūrinį, ruošiant programas; toleranciją vertinant kitų kultūrų, įvairių stilių kūrinius, įsiklausant į kito žmogaus nuomonę. Buvimas scenoje, soliniai pasirodymai reikalauja iš mokinio maksimalaus vidinio susitelkimo, vidinės disciplinos, pastangų – tai ugdo mokinio charakterį, valią ir kitas asmenines savybes. Muzikos kūrinų klausymasis, estetiškas jų vertinimas, interpretavimo veikla turtina mokinių emocinę patirtį, plėtojamas jų emocinis intelektas. Muzikos kūrinų interpretavimas ir vertinimas įtvirtina tam tikras vertybines ir kultūrinės nuostatas, ugdo vertinimo ir raiškos gebėjimus.

6.2.5.3. socialinė – muzikuodami ansamblyje mokiniai skatinami įsiklausyti ir girdėti kitus, derintis siekiant bendro meninio rezultato, suteikti klausytojams estetinį pasitenkinimą; planuodami, organizuodami, dalyvaudami, vesdami koncertus, kultūrinius renginius, analizuodami socialinį muzikos kontekstą mokiniai išbando įvairius socialinius vaidmenis (atlikėjo, kritiko, kūrėjo ir kt.) , įgija kritinės nuovokos.

6.2.5.4. komunikavimo – mokiniai skatinami perskaityti muzikinį tekstą, suprasti ir įvertinti muzikos kūrinį kaip prasmingą garsinį tekstą, atlikti kūrinį įtaigiai ir kitiems suprantamai perteikti interpretacinį sumanymą. Taip pat mokiniai skatinami analizuoti ir vertinti poetinius muzikos tekstus, diskutuoti apie muzikinius reiškinius tinkamai vartojant sąvokas, rengti stebėtų muzikinių renginių ir kitų muzikinių reiškinių pristatymus.

6.2.5.5. mokėjimo mokytis – mokiniai skatinami kelti muzikos mokymosi tikslus, analizuoti ir vertinti savo gebėjimus ir pasiekimus, rinktis mokymosi strategijas. Taip pat ieškoti informacijos, ją sisteminti ir pateikti, prisidėti prie muzikinio repertuaro paieškos ir atrankos;

6.2.5.6. kultūrinė – mokydamiesi muzikos mokiniai susipažįsta, lygina ir analizuoja įvairių kultūrų, visuomenės grupių muzikinius reiškinius, skirtingos estetiškos vertės muzikos kūrinius, mokosi juos kritiškai ir tolerantiškai vertinti, pasirinkti asmeniškai vertingiausią. Pažindami skirtingų laikotarpių ir kraštų muziką, mokiniai įgyja estetinę nuovoką ir orientaciją kultūros erdvėje, perima savo krašto ir pasaulio kultūros tradicijas ir vertybes, įgyja poreikį jas puoselėti ir kurti naujas.

6.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka.

6.3.1. Integravimo galimybės.

6.3.1.1. Muzikos programoje numatyta veikla ir pasiekimai gali būti glaudžiai integruojami su kitų meninio ugdymo dalykų (dailės, šokio, teatro, filmų kūrimo, fotografijos, grafinio dizaino, kompiuterinių muzikos technologijų) ir kitų ugdymo sričių, mokomųjų dalykų veikla ir pasiekimais.

6.3.1.2. Integruoti muzikos turinį su kitais dalykais prasminga tuomet, kai skirtingų dalykų mokytojai kelia bendrus mokymo tikslus, planuoja mokymosi ciklą ar projektą, jį įgyvendina ir įvertina pagal iš anksto sutartus kriterijus. Kiekvieno dalyko mokytojas siekia savo dalyko mokomųjų tikslų.

6.3.2. Ugdymo gairės.

Sėkmingo muzikinio ugdymo sąlyga aukštesnėse klasėse – anksčiau įgyta muzikinė patirtis. Šioje ugdymo pakopoje vertėtų ją plėtoti padedant mokiniams suprasti dalyvavimo muzikinėje veikloje ypatumus stebint ir analizuojant savo ir kitų veiklą.

Muzikinio ugdymo procesas orientuojamas į kūrybinį mąstymą skatinančių (interpretavimo, improvizavimo, komponavimo, analizės, vertinimo, diskutavimo ir argumentavimo, etc.) užduočių atlikimą, kurios reikalauja aktyvaus emocinio ir intelektualinio mokinio įsitraukimo į mokymąsi.

Klausant ir vertinant muziką mokiniai skatinami ne tik pažinti muzikinės kultūros reiškinius, bet ir juos analizuoti, pagrįstai reikšti nuomonę, suvokti estetinių ir atrasti asmeninių vertinimo kriterijų paskirtį bei prasmę ir tokiu būdu plėtoti argumentuoto muzikos vertinimo patirtį.

Analizuojant ir vertinant muzikinės kultūros reiškinius būtina pasinaudoti mokinių turima muzikos klausymosi ir kultūrinių (subkultūrinių) reiškinių stebėjimo patirtimi, suteikti tai patirčiai estetinį meninį kryptingumą. Tokiu būdu plėtojant mokinių estetinę nuovoką, aukštesniųjų klasių mokytojui ypač tiktų autoritetingo patarėjo, pagalbininko vaidmuo.

Interpretavimo mokomasi išsiaiškinant kompozitoriaus užfiksuotą kūrinių sumanymą. Todėl mokiniams tikslinga turėti atliekamų kūrinių natas (partitūras), analizuoti panaudotas muzikos išraiškos priemones, vokalinių kūrinių tekstus. Išsiaiškinus numatomas atlikimo variantas, parenkamos tinkamos išraiškos priemonės. Interpretacinės užduotys atliekamos pavieniui ir grupėmis. Skirtingoms grupėms atliekant tą patį kūrinį, jos vertinamos interpretacijos paveikumo, autentiškumo, tikslingumo ir kt. aspektais.

Skatinama mokinių kūrybinė raiška – bendrąjį kursą pasirinkę mokiniai skatinami improvizuoti, kurti nedidelės apimties muzikinius kūrinius, akompanimentus ar solinius intarpus. Išplėstinį kursą pasirinkę mokiniai skatinami kurti apibrėžtos formos vokalinius ar instrumentinius kūrinius. Prieš kuriant mokiniai turėtų aptarti savo kūrybinius sumanymus, mokėti aiškiai pristatyti sumanymą, jo įgyvendinimui reikalingas priemones.

Stiprinama pradinėje ir pagrindinėje mokykloje puoselėta tradicija muzikos pamokų metu parengtus kūrinius parodyti klasės, mokyklos ir kituose renginiuose (paskutinis skambutis, šimta-dienis, išleistuvės ir pan.). Galimybė klasėje išmoktą repertuarą atlikti viešai stiprina muzikos mokymosi prasmės ir vertingumo pajautą, skatina emocinius ir estetinius išgyvenimus. Ypač skatintina mokykloje organizuojamų įvairių kūrybos vakarų, muzikuojančių mokinių festivalių, konkursų ir pan., organizavimas ir dalyvavimas juose.

Organizuojant muzikinio ugdymo procesą vertėtų pateikti kuo daugiau grupinių užduočių: interpretacinių sprendimų kūrimo, repetavimo ir atlikimo, analizės, vertinimo, diskusijų, vertinimo kriterijų kūrimo ir kt.

6.3.3. Mokymosi aplinka.

Emocinė aplinka. Muzikinio ugdymo procesas grindžiamas aukštos meninės estetiškos vertės kūriniais. Klasėje kuriama pagarbos muzikai, emociniams potyriams ir estetiniams išgyvenimams palanki aplinka. Siekiant sėkmingai įgyvendinti muzikos dalykui keliamus tikslus ir uždavinius viduriniame ugdyme ypač svarbu skatinti mokymosi motyvaciją kuriant ir palaikant pasitikėjimą ir pagarba grįstus mokinių ir mokytojo santykius. Parenkant medžiagą muzikos pamokoms mokytojas turėtų remtis mokinių gebėjimais ir interesais, pasitarti ir atsižvelgti į jų pageidavimus. Su mokiniams išsikėlus ugdymosi tikslus ir aptarus užduotis jas vertinti pagal sutartus kriterijus. Į vertinimo procesą įtraukti ir mokinius. Tiek mokytojas, tiek mokiniai turėtų vadovautis formuojamojo vertinimo principais – teikti informatyvius, į pažangą orientuotus komentarus.

Materialioji aplinka. Muzikos pamokos turi vykti specialiai pritaikytame ir gerai aprūpintame muzikos kabinete kuriame yra: kompiuteris mokytojui su interneto prieiga, vaizdo medžiagos peržiūros įranga (televizorius ir DVD grotuvas arba Multimedia komplektas); klavišinis ar kiti muzikos instrumentai akompanavimui ir kūrinių demonstravimui; pakankamai perkusinių ir melodinių instrumentų instrumentiniam muzikavimui ir improvizacijoms; vaizdo kamera mokinių repeticijoms ir koncertinei veiklai fiksuoti; muzikos kūrinių fonoteka ir atlikėjų koncertų vaizdo įrašai. Kabineto sienos turėtų būti padengtos garsą izoliuojančia medžiaga.

Edukacinės erdvės. Pagal galimybes mokiniai turėtų būti skatinami lankytis gyvo garso koncertuose. Geriausiai žinomi Lietuvos orkestrai, muzikiniai teatrai, filharmonija rengia nemažai edukacinių projektų, kuriais gali pasinaudoti bet kurio Lietuvos miesto ar miestelio mokiniai, padėdami iniciatyvaus muzikos mokytojo.

6.4. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas.

6.4.1. Bendrasis kursas.

6.4.1.1. Mokinių pasiekimai.

Šiame skyriuje atskleidžiama mokinių, besimokančių pagal bendrojo kurso programą, muzikinė kompetencija, susidedanti iš ugdytinų kiekvienos veiklos srities nuostatų, gebėjimų ir žinių.

1. Muzikinė raiška ir vertinimas	
<p>Nuostatos. Muzikuojant stengtis pademonstruoti kuo geriausią rezultatą. Fiksuoti savo muzikinių pasiekimų raidą, pozityviai ir informatyviai vertinti savo ir kitų pasiekimus. Noriai dalyvauti klasės, mokyklos ir/ar kituose kultūrinuose renginiuose. Tausoti savo balsą ir instrumentus.</p> <p>Esminiai gebėjimai. Atskleidžiant interpretatoriaus nuovoką dainuoti ar groti įvairius muzikos kūrinius, vertinti pasiekimus remiantis sutartais kriterijais.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Analizuoti atliekamų kūrinių interpretavimo galimybes.	<p>1.1.1. Paašškinti naudojamas muzikos išraiškos priemonės (tempo, dinamikos, artikuliacijos, kūrinio formos ir kt.) ir dramaturgijos elementus (kulminacijos, kadencijos, dinaminio modelio).</p> <p>1.1.2. Komentuoti kūrinio kultūrinį – istorinį kontekstą.</p> <p>1.1.3. Vertinti savo galimybes atlikti vieną ar kitą muzikos kūrinį.</p>

1.2. Atlikti muzikos kūrinius atskleidžiant stiliaus išmanymą ir / arba savitą interpretaciją.	1.2.1. Paaiškinti atlikimo ypatumus, būdingus vienam ar kitam stiliui. 1.2.2. Tinkamai atlikti tempo, dinamikos, artikuliacijos ženklus, frazuoti, demonstruoti stiliaus pojūtį. 1.2.3. Laikytis elgesio scenoje normų. 1.2.4. Išvardinti klausai, vokaliniam ir kvėpavimo aparatui ir / arba instrumentams kenksmingus veiksnius ir jų pašalinti.
1.4. Improvizuoti ir kurti nesudėtingas muzikines kompozicijas.	1.4.1. Paaiškinti improvizavimo ir kompozicijų kūrimo principus. 1.4.2. Išskirti muzikos kūrimo priemones ir būdus. 1.4.3. Pristatyti savo kūrybinę idėją ir jos įgyvendinimui pasirinktas muzikos išraiškos priemones.
1.5. Dalyvauti organizuojant klasės, mokyklos ir/ar kitus kultūrinius – muzikinius renginius.	1.4.1. Apibūdinti pasiruošimo renginiui etapus. 1.4.2. Atlikti pasirinktą ar paskirtą funkciją organizaciniame komandoje. 1.3.1. Apibūdinti kultūrinius renginius (minėjimas, vakaronė, koncertas, festivalis ir pan.) ir muzikos paskirtį juose. 1.3.2. Paaiškinti muzikinio repertuaro atrankos ir programos sudarymo principus.
1.6. Taikant sutartus kriterijus įvertinti savo ir kitų pasirodymus. Įvertinti konkretų atlikimą savo muzikinių pasiekimų raidos kontekste.	1.5.2. Įvardinti pasirodymo vertinimo kriterijus. 1.5.2. Paaiškinti, kaip galima stebėti muzikinių pasiekimų raidą (fiksuoti repeticijas, pasirodymus ir pan.).
1.7. Apmaščius pasirodymų kokybę, kelti tolimesnės veiklos tikslus.	1.7.1. Paaiškinti, kuo mokymuisi naudingi pasirodymai, pasiekimų apmąstymas ir vertinimas. 1.7.2. Kelti mokymosi tikslus, rinkti repertuarą remiantis savo pasiekimais.
2. Muzikos klausymasis ir vertinimas	
Nuostatos. Suvokti muzikos klausymą kaip vertingą, asmeninį gyvenimą praturtinantį veiksmą. Skirti muzikos klausymuisi savo laiką ir dėmesį. Būti atviram naujovėms, kritiškai vertinti ir toleruoti įvairias kūrybines idėjas.	
Esminis gebėjimas. Apibūdinti ir vertinti įvairių muzikos kūrinių istorinį laikotarpį, kultūrinį kontekstą, žanro, stiliaus ir atlikimo ypatumus, estetines savybes.	
2.1. Apibūdinti ir vertinti skirtingų stilių ir/ar kultūrų muzikos kūrinius	2.1.1. Įvardinti muzikinę kultūrą, istorinį laikotarpį, žanrą ar stilių reprezentuojančius muzikos kalbos bruožus. 2.1.2. Įvardyti pagrindinius akademinės ir populiariosios Vakarų muzikos žanrus ir stilius. 2.1.3. Nusakyti, kokios ir kaip kūrinyje panaudojamos muzikos išraiškos priemonės (ritmas, melodija, harmonija, forma ir kt.). 2.1.4. Apibūdinti atlikėjų sudėtį, instrumentus, grojimo ar vokalinės technikos ypatumus. 2.1.5. Lyginant kūrinius apibūdinant jų išraiškos priemonių ir estetinių savybių panašumus bei skirtumus. 2.1.6. Formuluoti estetinius ir asmeninius muzikos vertinimo kriterijus. 2.1.7. Paaiškinti, koks ir kodėl patinka muzikos stilius, žanras, kompozitorius, kūrinys.

2.2. Lyginti ir vertinti skirtingas kūrinio interpretacijas.	2.2.1. Įvardinti kūrinių interpretacijų vertinimo kriterijus. 2.2.2. Pagrįsti savo nuomonę apie kūrinio interpretaciją muzikologijos žiniomis. 2.2.3. Įvardinti geriausiai žinomus Lietuvos ir pasaulio akademinės ir populiariosios muzikos atlikėjus.
3. Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	
Nuostatos. Gerbti Lietuvos ir pasaulio muzikines tradicijas. Domėtis muzikiniais įvykiais Lietuvoje ir pasaulyje, dalintis informacija su kitais. Suprasti ir gerbti autorių teises. Esminiai gebėjimai. Dėmesingai stebėti ir kritiškai vertinti Lietuvos ir pasaulio muzikinius reiškinius. Analizuoti muzikos socialines funkcijas istorinėje perspektyvoje. Plėtoti asmeninius muzikinius estetinius interesus.	
3.1. Remiantis asmenine patirtimi ir sukauptomis žiniomis samprotauti apie Lietuvos muzikinės kultūros situaciją.	3.1.1. Įvardyti svarbiausius Lietuvos koncertų sales ir muzikinius teatrus, tradicinius muzikinės kultūros renginius. 3.1.2. Įvardinti populiariausias Lietuvoje muzikines radijo ir televizijos stotis, nusakyti jomis transliuojamos muzikos pobūdį, žanro, stiliaus tendencijas. 3.1.3. Apibūdinti muzikinių renginių žanrinę įvairovę, atlikėjų populiarumo priežastis. 3.1.4. Teikti siūlymus dėl Lietuvos muzikinės kultūros plėtros.
3.2. Apibūdinti ir vertinti muzikos statusą šiuolaikinėje visuomenėje.	3.2.1. Nusakyti, kaip keitėsi muzikos statusas istoriniame kontekste. 3.2.2. Įvardinti masinių informavimo priemonių, muzikinės industrijos, interneto poveikį muzikos statusui visuomenėje. 3.2.3. Apibūdinti artimiausios aplinkos garsinę aplinką estetikos ir ekologijos aspektais.
3.3. Apibūdinti ir vertinti dalyvavimo muzikiniame gyvenime būdus skirtingais istoriniais laikotarpiais	3.3.1. Nusakyti kompozitoriaus, atlikėjo, klausytojo vaidmens raidą istoriniame socialiniame kontekste. 3.3.2. Nurodyti kompiuterinių technologijų poveikį muzikos kūrėjų, atlikėjų ir klausytojų veiklai. 3.3.3. Apibūdinti plagiato muzikoje formas.
3.4. Apibūdinti ir įvertinti savo sava-rankišką muzikos klausymosi patirtį, garsinę aplinką.	3.4.1. Nusakyti muzikos reikšmę savo gyvenime. 3.4.2. Įvardinti dažniausius muzikos klausymosi būdus, apibūdinti mėgiamą muziką. 3.4.3. Nusakyti savo muzikinių interesų raidą, tobulinimosi ir savišvietos galimybes. 3.4.4. Įvardinti teigiamas ir neigiamas garsinės aplinkos charakteristikas.

6.4.1.2. Turinio apimtis. Bendrasis kursas

Atliekamo repertuaro parinkimo gairės.

Muzikos atlikimo repertuaro sudėtingumas ir pobūdis priklauso nuo konkrečios klasės pajėgumo, mokyklos tradicijų, mokytojo darbo stiliaus.

Repertuarą galėtų sudaryti:

- Vienbalsės ir, priklausomai nuo galimybių, daugiabalsės autorinės dainos, lietuvių ir kitų pasaulio tautų muzika ir jos šiuolaikinės interpretacijos.
- Įvairių žanrų ir stilių instrumentiniai ir / ar vokaliniai kūriniai, stambių instrumentinių, vokaliųjų – instrumentinių kūrinių fragmentai.
- Lietuvos ir pasaulio populiariosios muzikos kūriniai.

Mokiniam turėtų būti sudaromos galimybės analizuoti atliekamų kūrinių partitūras – jų sandarą, tempo, dinamikos artikuliacijos ženklus ir kt. Partitūra taip pat padėtų mokiniams kuriant savo interpretacinį sumanymą. Priklausomai nuo galimybių mokiniai turėtų skaityti kūrinius iš natų.

Muzikos kūrinių klausymuisi parinkimo gairės.

Muzikos kūriniai klausymuisi parenkami atsižvelgiant į nagrinėjamą muzikos meno raidos aspektą. Remiamasi žymiausiai Lietuvos ir pasaulio kompozitorių kūriniais, lietuvių ir pasaulio muzikinėms kultūroms būdingiausi muzikos pavyzdžiai ir liaudies muzikos šiuolaikinės interpretacijos.

Muzikos raidą būtų galima nagrinėti šiais aspektais:

- orkestro raida (Renesanso ansambliai, Baroko orkestras, *basso continuo*, Manhaimo mokyklos orkestras, Romantizmo simfoninis orkestras, šiuolaikiniai orkestrai) ir žymiausi dirigentai. Klausymuisi būtų galima pateikti kūrinių, reprezentuojančių atitinkamą laikotarpį fragmentus iš, pavyzdžiui: J. S. Bacho „Brandenburgo koncertų“; A. Vivaldžio „Metų laikų“; J. Haidno, V. A. Mocarto ir / ar L. van Bethoveno, P. Čaikovskio, G. Malerio simfonijų, M. Ravelio „Bolero“, B. Briteno „Jaunimo vadovo po orkestrą“, G. Ligeti „Atmosferų“, ir panašiai. Vertėtų pasižiūrėti diriguojančio H. fon Karajano, V. Gergijjevo, J. Domarko, G. Rinkevičiaus ar pan. vaizdo įrašų.

- skirtingai laikotarpiais populiarūs instrumentai, namų muzikavimo tradicijos (liutnė, vargonai, klavesinas, fortepijonas, smuikas ir kt. Įvairūs senoviniai ir šiuolaikiniai ansambliai. Lietuvių instrumentinės muzikos tradicijos, ansambliai, instrumentai. Klausymuisi ir analizei būtų galima parinkti kūrinių, skirtų klasikiniams ansambliams – kvartetui, fortepijoniniam trio ir kt.; šiuolaikiniams – šiuolaikinių kompozitorių muziką atliekantys ansambliai; lietuviškų kapelų, birbynių, kanklių ansamblių ir pan.; šiuolaikinės populiariosios muzikos grupės, džiazo kolektyvai ir pan.

- Vokalinė muzika. Operos raida. Sceniniai žanrai. Klausymuisi parenkami, esant galimybėms, žymiausių operų vaizdo fragmentai. Klausomasi dabar gyvenančių ir praeities gerai žinomų operos solistų įdainuotų arijų. Stebimi baletų, operečių, miuziklų, roko operų vaizdo įrašų fragmentai.

- Šiuolaikinė populiarioji muzika – žanrai, stiliai, atlikėjai ir interpretavimo ypatumai (džiazas, rokas, elektroninė muzika, repas, *world music* ar kt.).

- Pasaulio muzikos kultūros – Indija, Kinija, Japonija, Iranas (Persija), Indonezija, Afrika ar kt. Jų ryšiai su Vakarų ir Lietuvos muzikos kultūra.

Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

Siekiant suaktyvinti mokinių dėmesį aplinkos muzikinei kultūrai, jų asmeninei muzikinei patirčiai ir poreikio domėtis muzika stiprinimui skatinamos diskusijos aktualiais muzikinės kultūros klausimais, pavyzdžiui:

- Lietuvos ir pasaulio radijo bei televizijos stočių transliuojamų klausomiausių muzikos kūrinių sąrašai ir populiariosios muzikos tendencijos.

- Muzikos socialinės funkcijos.

- Informacinės komunikacinės technologijos, masinio informavimo priemonės, garso apdorojimo technika ir naujos muzikinės specialybės – garso inžinieriai, didžėjai ir kt.

- Visur esantis garso fonas – malonumas ar bėda? Garsinės aplinkos estetika ir ekologija.

- Šiuolaikinė kūrybinė industrija – paklausa ir pasiūla. Autorinių teisių įstatymo nuostatos.

- Muzika – gyvenimo ornamentas ar gyvenimo būdas?

6.4.1.3. Vertinimas. Bendrasis kursas.

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
1. Muzikinė raiška ir vertinimas		
Atpažįsta atliekamo kūrinio partitūroje nurodytus pagrindinius tempo, dinamikos, artikuliacijos ženklus, nustato metrą. Kartu su kitais mokiniais	Įvardija ir paaiškina atliekamo kūrinio partitūroje nurodytus tempo, artikuliacijos ženklus, nustato metrą, perskaito savo partijos ritmą; paaiškina kitus pasitaikančius notacijos ženklus.	Nustato kūrinio tonaciją, įvardija ir paaiškina visus partitūroje panaudotus ženklus, gali pasolfedžuoti ar iš natų pagroti savo partiją. Nusako kelis to paties kūrinio interpretacijos varian-

<p>atlieka nesudėtingus pamokų metu išmokus kūrinus, prisiderindamas prie kartu muzikuojančių mokinių.</p> <p>Kartu su kitais mokiniais dalyvauja bent viename klasės renginyje ir ansamblyje atlieka tam tikslui muzikos pamokų metu parengtą kūrinį.</p> <p>Atlieka paskirtą funkciją organizuojant bent vieną kultūrinį-muzikinį renginį.</p> <p>Išsako savo nuomonę apie savo ir kitų mokinių muzikavimą, tinkamai vartodamas elementarias muzikos sąvokas.</p>	<p>Atlieka išmokus kūrinus kartu su kitais mokiniais, išpildydamas kompozitoriaus nurodytą interpretaciją. Pateikia ir su grupe atlieką bent vieno kūrinio savitą interpretaciją. Fiksuoja ir paklaustas apibūdina savo išgyvenimus, sėkmes ir nesėkmes pasirodymo metu. Improvizuoja kartu su kitais akompanimentą solo kūriniumi ar skambant muzikos kūrinio įrašui.</p> <p>Kartu su kitais mokiniais dalyvauja keliuose klasės ar mokyklos kultūrinuose muzikiniuose renginiuose, juose atlieka parengtus muzikos kūrinius.</p> <p>Prisideda mokytojui, klasės ar mokyklos mokiniams organizuojant muzikinį renginį, sąžiningai atlieka pasirinktą funkciją.</p> <p>Pagal sutartus kriterijus įvertina savo ir kitų mokinių muzikavimo kokybę.</p>	<p>tus.</p> <p>Atlieka kelis išmokus kūrinus ansambliu arba solo. Atlikdamas kūrinį solo atskleidžia savitą interpretacinį sumanymą, paaiškina, kas atlikimo metu pasisekė ir ką reikėtų daryti kitaip. Improvizuoja solo intarpus to reikalaujančiose kompozicijose.</p> <p>Kartu su mokytoju ar iniciatyvine grupe parengia renginio muzikinę programą ir / ar scenarijų ir dalyvauja ją įgyvendinant. Renginio metu atlieka vieną-du kūrinius solo.</p> <p>Pagal sutartus kriterijus įvertina savo ir kitų muzikavimą, suformuluoja aiškius ir naudingus pasiūlymus, kaip tobulintis.</p> <p>Tinkamai vartoja muzikos žodyną, mintis reiškia vaizdinga ir dalykiškai tikslia kalba.</p>
2. Muzikos klausymasis ir vertinimas		
<p>Išklausęs muzikos kūrinį nustato jo sukūrimo laikotarpį. Atsimena Vakarų muzikos istorinių laikotarpių pavadinimus ir chronologiją. Išgirsta ir apibūdina dalį iš mokytojo nurodytų kūrinio elementų.</p> <p>Apibūdina klausyto kūrinio charakterį ir nuotaiką, sukeltus estetinius potyrius.</p> <p>Vartoja skurdų muzikos žodyną.</p>	<p>Išklausęs muzikos kūrinį tinkamai priskiria jį mokytojo nurodytam aspektui ir įvardina bruožą, pagal kurį susiorientavo. Atpažįsta ir įvardina keletą klasėje klausytų kūrinų kompozitorius ir pavadinimus. Apibūdina Vakarų muzikos stilistines epochas, jų chronologinę seką, tinkamai priskiria joms bent po vieną reprezentuojantį kompozitorių, jo kūrinį.</p> <p>Apibūdina dviejų kontrastingų kūrinų estetinius ir muzikos kalbos ypatumus.</p> <p>Naudodamas sutartus estetinius vertinimo kriterijus apibūdina klausyto kūrinio interpretaciją, apibūdina sužadintas emocijas.</p> <p>Apibūdina pagrindines populiariosios muzikos kryptis nurodydamas bent po vieną tos krypties atstovą. Kalbėdamas apie muzikos kūrinius tinkamai vartoja reikiamas sąvokas.</p>	<p>Išklausęs muzikos kūrinį tinkamai priskiria jį žanrui, stiliui, epochai, muzikinei kultūrai ir įvardina muzikos kalbos bruožus, padėjusius susiorientuoti. Apibūdina Vakarų muzikos istorijos žymiausius kompozitorius, įvardija du-tris svarbiausius jų kūrinius, kalbėdamas apie istorinį laikotarpį susieja muzikos ir kitų mokomųjų dalykų žinias. Palygina du to paties žanro skirtingais laikotarpiais sukurtus kūrinius, įvardindamas jų estetinius, muzikos kalbos, interpretacijos ypatumus, ryšį su istorinio laikotarpio tradicijomis.</p> <p>Kalba apie muzikos kūrinius išraiškinga ir turtinga kalba, tinkamai vartoja muzikos žodyną.</p>
3. Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje		
<p>Aplanko bent vieną gyvo garso koncertą (arba, nesant galimybės, stebi per</p>	<p>Aplanko vieną-du gyvo garso koncertus (arba nesant galimybės stebi per televiziją rodomus muzikinius</p>	<p>Aplanko tris-keturis, ar daugiau, gyvo garso koncertus, juos išsamiai aprašo ir pristato klasėje.</p>

<p>televiziją rodomus muzikinius renginius) ir jį aprašo pagal pateiktus reikalavimus. Diskutuoja dominančiais probleminiais klausimais.</p>	<p>renginius) ir laikydamasis sutartos struktūros juos aprašo. Apibūdina socialines muzikos funkcijas istoriniame kontekste. Nusako savo muzikinius interesus. Paaškina garso ekologijos problemas. Argumentuodamas diskutuoja mokytojo suformuluotais probleminiais klausimais.</p>	<p>Apibūdina savo muzikinius interesus, nurodo kultūrinius poreikius. Paaškina garso ekologijos problemas, vengia kenksmingų veiksmų. Argumentuotai išsako savo nuomonę aktualiais probleminiais klausimais, skatina diskutuoti siūlydamas naujas temas, reaguodamas į aktualius kultūrinius įvykius.</p>
--	--	---

6.4.2. Išplėstinis kursas

6.4.2.1. Mokinių pasiekimai.

Šiame skyriuje atskleidžiama mokinių, besimokančių pagal išplėstinio kurso programą, muzikinė kompetencija, susidedanti iš ugdytinų kiekvienos veiklos srities nuostatų, gebėjimų ir žinių.

1. Muzikinė raiška ir vertinimas	
<p>Nuostatos. Noriai ir aktyviai dalyvauti koncertinėje veikloje, skirti laisvalaikį repeticijoms. Dėmesingai stebėti savo muzikinių pasiekimų raidą. Tolerantiškai, objektyviai ir informatyviai reikšti nuomonę apie savo ir kitų pasirodymus. Siekti poveikio ir savito meninio rezultato.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Savitai ir stilingai interpretuojant dainuoti ar groti įvairius muzikos kūrinius. Stebėti ir vertinti savo bei kitų muzikos mokymąsi, teikti informatyvius komentarus.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<p>1.1. Pateikti kūrinio interpretacinį sumanymą siejant jį su kūrinio forma, dinamišku modeliu, partitūroje panaudotomis tempo, dinamikos, artikuliacijos nuorodomis, istorinio laikotarpio principais, literatūriniu tekstu.</p>	<p>1.1.1. Paaškinti kūrinio struktūrą, dramaturgiją. 1.1.2. Atpažinti ir apibūdinti žanro, stiliaus, muzikos kalbos ypatumus. 1.1.3. Žinoti ir komentuoti muzikos sukūrimo kultūrinį – istorinį kontekstą.</p>
<p>1.2. Atlikti muzikos kūrinius solo ir/ar ansamblyje atskleidžiant savitą interpretaciją, ansamblio pojūtį.</p>	<p>1.2.1. Naudotis tempo, dinamikos, artikuliacijos nuorodomis, išraiškingai frazuoti, įsijausti į kūrinio atlikimą. 1.2.2. Išbandyti keletą atliekamo kūrinio interpretavimo variantų, pasirinkti tikslingiausią. 1.2.3. Paaškinti, kaip ir kodėl pavyko išpildyti interpretacinį sumanymą.</p>
<p>1.4. Sukurti ir atlikti aiškios struktūros vokalinę ar instrumentinę kompoziciją.</p>	<p>1.4.1. Suformuluoti kūrinio idėją. 1.4.2. Paaškinti, kodėl pasirinktas vienas ar kitas kūrybos būdas, muzikos išraiškos priemonės. 1.4.3. Planuoti kūrybos procesą, nuosekliai ir atsakingai įgyvendinti kūrybinius sumanymus.</p>
<p>1.5. Organizuoti klasės, mokyklos ir / ar kitus muzikinius kultūrinius renginius, atsižvelgiant į renginio paskirtį siūlyti pasirodymo programą ir išraiškingai bei įtaigiai atlikti juose kelis kūrinius.</p>	<p>1.5.1. Apibūdinti muzikinius kultūrinius renginius ir muzikos paskirtį juose. 1.5.2. Paaškinti skirtingų žanrų kultūrinių renginių sceninio ir žiūrovų elgesio ypatumus. 1.5.3. Paaškinti, kaip sudaroma muzikinio kultūrinio renginio programa, scenarijus. 1.5.4. dalyvauti visuose pasirengimo renginiui etapuose – nuo idėjos suformulavimo iki parodymo scenoje.</p>

1.6. Formuluoti kriterijus savo ir kitų pasirodymams vertinti, teikti atlikimo tobulinimui naudingus komentarus.	1.6.1. Paaiškinti, kuo remiantis formuluojami vertinimo kriterijai. 1.6.2. Paaiškinti, kuo mokymuisi naudingas vertinimas. 1.6.3. Naudotis kompiuterinėmis technologijomis muzikos mokymosi proceso fiksavimui ir analizei.
1.7. Apmąščius savo muzikavimo stipriausias ir silpnąsias puses išsikelti tolimesnės veiklos tikslus.	1.7.1. Įvardinti savo muzikinių gebėjimų lygį, stipriausias ir silpnąsias puses.
2. Muzikos klausymasis ir vertinimas	
Nuostatos. Susitelkus ir nusiteikus klausytis muzikos kūrinių, žadinančių menines emocijas. Būti atviram naujovėms, kritiškai vertinti ir toleruoti įvairius muzikos pasaulio eksperimentus. Esminis gebėjimas. Apibūdinti ir vertinti įvairių kūrinių estetines savybes, kultūrinį ir istorinį kontekstą, žanro, stiliaus ir interpretacijos ypatumus.	
2.1. Atpažinti ir įvardinti klausomo muzikos kūrinio stilių, žanrą, panaudotas muzikos išraiškos priemones. Pasitelkus muzikos ir kitų mokomųjų dalykų (istorijos, geografijos, etikos, tikybos ir kt.) žinias paaiškinti Vakarų muzikinės kultūros raidos ypatumus, apibūdinti ryškiausias pasaulio muzikinės kultūras.	2.1.1. Grupuoti muzikos kūrinius pagal pasirinktus požymius (muzikinė kultūra, istorinis laikotarpis, žanras, stilius, interpretacijos ypatumai ar pan.). 2.1.2. Įvardinti muzikos išraiškos priemones, būdingas tam tikram muzikos žanrui, stiliui ar kultūrai.
2.2. Palyginti dviejų skirtingų stilių ir dviejų skirtingų kultūrų muzikos kūrinius apibūdinant išraiškos priemonių ir estetiinių savybių skirtumus, pagrįsti teiginius muzikos ir kitų dalykų žiniomis. Susieti muzikinius išpūdžius su asmenine patirtimi, samprotauti apie kūrinio potekstes, gilumines prasmes.	2.2.1. Apibūdinti klausomų kūrinių muzikos išraiškos priemones, estetines savybes, grojimo ar vokalinės technikos ypatumus. 2.2.2. Sekti kūrinio partitūrą, atpažinti svarbiausius formos elementus (pvz., pagrindinė tema, dalies pabaiga ir pan.). 2.2.3. Paaiškinti klausomo kūrinio kontekstą.
2.3. Palyginti, apibūdinti ir įvertinti to paties kūrinio interpretacijas remiantis estetiniais kriterijais.	2.3.1. Apibūdinti, kaip atlikėjai vartoja muzikos išraiškos priemones, susieti su istorinio laikotarpio interpretacijos kanonais. 2.3.2. Įvardinti asmeninius interpretacijos vertinimo kriterijus. 2.3.2. Įvardinti estetinius interpretacijos vertinimo kriterijus.
3. Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje	
Nuostatos. Puoselėti savo krašto muzikinės kultūrinės tradicijas. Noriai lankyti koncertus ir / arba stebėti televizijos kanalais transliuojamus muzikinius renginius, skaityti meno publicistiką. Kryptingai, perimant mokytojo, kitų mokinių ir apibendrinant savo patirtį plėtoti individualius muzikinius interesus. Esminiai gebėjimai. Analizuoti ir kritiškai vertinti Lietuvos ir pasaulio muzikinius reiškinius. Nusakyti asmeninius muzikinius estetinius poreikius ir interesus.	
3.1. Analizuojant esamą situaciją prognozuoti Lietuvos muzikinės kultūros vystymosi kryptis.	3.1.1. Remiantis asmenine patirtimi komentuoti Lietuvos muzikinę kultūrą įvardinant numanomas stiprybes ir silpnas. 3.1.2. Nuomonę argumentuoti pasitelkiant Lietuvos kultūrinio gyvenimo faktais.

<p>3.2. Analizuoti Lietuvos ir pasaulio šiuolaikinių muzikinių kultūrų ryšius, kritiškai vertinti jų poveikį.</p> <p>3.3. Remiantis asmenine patirtimi ir sukauptomis žiniomis apibūdinti ir įvertinti masinių informavimo priemonių ir muzikinės industrijos poveikį muzikos statusui šiuolaikinėje visuomenėje.</p>	<p>3.2.1. Įvardinti požymius, kurie liudija apie pasaulio kultūros poveikį Lietuvos muzikai.</p> <p>3.2.2. Samprotauti apie Lietuvos muzikinės kultūros pažinimo svarbą puoselėjant tautinį identitetą.</p> <p>3.3.1. Paaiškinti Autorinių teisių įstatymo nuostatas.</p> <p>3.3.2. Įvardinti ir apibūdinti socialines muzikos funkcijas (estetinę, kompensacinę, komunikacinę, pramoginę, apeiginę), jų dominavimo kaitą.</p> <p>3.3.3. Įvardinti plagiato muzikoje formas ir pavyzdžius, nurodyti plagijavimo priežastis.</p>
<p>3.4. Argumentuotai įvardinti, kuo muzikos pažinimo patirtis gali būti naudinga jam asmeniniame gyvenime ir renkantis profesiją.</p>	<p>3.4.1. Paaiškinti šiuolaikinio pasaulio garso ekologijos problemas.</p> <p>3.4.2. Savais žodžiais paaiškinti sąvokų „elitinė muzika“ ir „masinė muzika“ reikšmę.</p> <p>3.4.3. Įvardinti Lietuvos aukštąsias mokyklas, suteikiančias su muzika susijusį išsilavinimą.</p>

6.4.2.2. Turinio apimtis. Išplėstinis kursas

Atliekamo repertuaro parinkimo ir veiklos krypčių gairės.

Išplėstinį kursą pasirinkę mokiniai gilina muzikos atlikimo ir interpretavimo gebėjimus muzikuodami chore, džiazo, roko, popmuzikos, folkloriniame ansamblyje arba *solo*. Repertuaro pagrindą turėtų sudaryti kolektyvui būdingi muzikos kūriniai (roko grupė – roko stiliaus dainos ir instrumentinės kompozicijos, folklorinis ansamblis – liaudies dainos ir pan.). Tačiau mokiniai turėtų atlikti ir kitos stilistikos kūrinių. Repertuare turėtų būti skirtingo charakterio, nuotaikos, techninio sudėtingumo kūrinių. Svarbu mokinius įtraukti į aktyvią koncertinę veiklą. Išplėstinį kursą pasirinkę mokiniai skatinami kurti autentiškas kompozicijas – dainas ar instrumentinius kūrinius.

Mokiniai skiria laisvalaikį repeticijoms, rengiamų kūrinių analizei, kitų atlikėjų interpretavimo ypatumų vertinimui. Ieškant informacijos, žymių atlikėjų koncertų įrašų pasitelkiamas internetas, ypač naudingi socialiniai tinklai (YouTube, MySpace ir kt.). Mokytojas su mokiniais aptaria raktinius žodžius, kurie padėtų rasti ir atsirinkti informaciją.

Muzikos kūrinių klausymuisi parinkimo gairės.

Muzikos kūriniai klausymuisi parenkami atsižvelgiant į nagrinėjamą muzikos meno raidos aspektą, pavyzdžiui:

- Skirtingų stilių (Renesanso, Baroko, Klasicizmo, Romantizmo, Modernizmo ir Postmodernizmo) ir žanrų (daina, šokis, arija, pjesė, koncertas ar pan.) kūrinių interpretavimo ypatumai.
- Muzikos kalbos ir išraiškos priemonių vartojimas skirtingais istoriniais laikotarpiais sukurtoose kūriniuose.
- Muzikos kalbos ir išraiškos priemonių vartojimas skirtingų kultūrų muzikoje.

Išplėstinį kursą pasirinkę mokiniai, klausydami ir analizuodami bendrajam kursui nurodytus muzikos kūrinius pateikia gilesnes išvalgas, išsamius argumentus, pasitelkia kitų mokomųjų dalykų žinias. Parengia istorinių laikotarpių, stilistinių krypčių, kultūrų muzikos pristatymus pasirinktu aspektu. Padeda mokytojui ir kitiems mokiniams susirasti reikalingų muzikos įrašų ar informacijos internete.

Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

- Koncertų lankymas ir atsiliepimų apie juos rengimas bei pristatymas pamokų metu. Mokydamiesi muzikos, mokiniai turėtų aplankyti bent po vieną gyvos muzikos koncertą į pusmetį ir parengti atsiliepimą raštu pagal sutartą struktūrą apie kiekvieną iš jų.

- Diskusijos aktualiomis šiuolaikinio pasaulio muzikinėmis temomis, kai kiekvienas diskutuojantysis pateikia keletą argumentų, pagrįstų surinkta informacija: muzikos socialinės funkcijos ir jų kaita istoriniame kontekste; masinės informavimo priemonės ir muzikinė industrija; informacinės

komunikacinės technologijos ir jų poveikis muzikos pasauliui; naujos muzikinės - inžinerinės specialybės; asmeniniai muzikiniai interesai ir jų sąveika su nūdienos Lietuvos ir pasaulio muzikos industrijos tendencijomis; muzikos ekologija – poveikis žmogui. Iš kiekvienos šių probleminių sričių pasirinkęs dominančią temą, mokinys galėtų parengti tiriamąjį darbą pagal su mokytoju suderintus reikalavimus ir sutartu laiku jį pristatyti klasėje. Mokinys taip pat galėtų siūlyti aktualius probleminius klausimus diskusijoms.

6.4.2.3. Vertinimas. Išplėstinis kursas.

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
1. Muzikinė raiška ir vertinimas		
<p>Įvardina ir paaiškina atliekamo kūrinio partitūroje nurodytus tempo, dinamikos, artikuliacijos ženklus nustato metra, perskaito savo partijos ritmą. Atlieka keturis-penkis muzikos pamokų metu išmokus kūrinius kartu su kitais mokiniais. Atlieka bent vieną su grupe sukurtą savitą kūrinio interpretaciją, apibūdina savo indėlį ją kuriant. Improvizuoja kartu su kitais. Dalyvauja dviejuose – trijuose klasės ar mokyklos kultūrinuose renginiuose, juose atlieka klasėje parengtus vieną-du muzikos kūrinius. Sąžiningai atlieka paskirtą funkciją organizuojant renginį. Samprotauja apie savo ir kitų mokinių muzikavimo kokybę.</p>	<p>Nustato kūrinio tonaciją, įvardija ir paaiškina visus partitūroje panaudotus ženklus, gali solfedžiuoti ar iš natų pagroti savo partiją. Perengia kūrinio interpretacijos sumanymą ir vieną-dvi alternatyvas.</p> <p>Atlieka keletą išmoktų kūrinių ansamblyje arba solo. Sukuria bent vieną aiškios struktūros dainą ar instrumentinę pjesę, paaiškina savo sumanymą. Atlikdamas kūrinį solo atskleidžia savitą interpretacinį sumanymą, paaiškina, kas atlikimo metu pasisekė ir ką reikėtų daryti kitaip.</p> <p>Kartu su mokytoju ar iniciatyvine grupe parengia vieno-dviejų renginių muzikinę programą, scenarijų. Atlieka vieną-du kūrinius solo. Vertindamas suformuluoja aiškius ir naudingus pasiūlymus, kaip tobulinti muzikinius pasiekimus.</p>	<p>Atlieka parengtus kūrinius miesto, šalies ar tarptautinio lygio konkursuose. Muzikos kūrinius atlieka savitai, įtaigiai, demonstruoja išlavintus gebėjimus ir atlikimo technikos įgūdžius.</p> <p>Dainuoja daugiabalsius kūrinius ansamblyje, atskleidžia išvystytą ansambliško po-jūtį.</p> <p>Sukuria kelias kompozicijas, suorganizuoja jų atlikimą – pasirenka atlikėjus, repetuoja, parenka tinkamą pristatymui kultūrinį renginį.</p> <p>Iškelia muzikinio renginio idėją, suburia komandą ir jį suorganizuoja.</p> <p>Apibūdina savo muzikinių pasiekimų lygį. Vertindamas kitus taikliai įvardija stipriąsias ir silpnąsias puses, aiškiai suformuluoja pasiūlymus, kaip ir ką tobulinti.</p>
2. Muzikos klausymasis ir vertinimas		
<p>Išklausęs muzikos kūrinį tinkamai priskiria jį istoriniam laikotarpiui, stiliui, muzikinei kultūrai ir įvardina muzikos kalbos bruožą, pagal kurį susiorientavo. Apibūdina Vakarų muzikos stilistines epochas, orientuojasi istoriniame laike. Apibūdina dviejų kontrastingų kūrinių estetinius ir muzikos kalbos ypatumus. Naudodamas sutartus estetinius vertinimo kriterijus apibūdina klausyto kūrinio interpretaciją.</p>	<p>Išklausęs tinkamai priskiria kelis muzikos kūrinius istoriniam laikotarpiui, žanrui, stiliui, muzikinei kultūrai ir įvardina skiriamuosius jų bruožus. Gali įvardinti kai kurių kūrinių kompozitorius ir pavadinimus.</p> <p>Susieja muzikos ir kitų mokomųjų dalykų žinias. Palygina du to paties žanro skirtingais laikotarpiais sukurtus kūrinius, įvardindamas jų estetinius, muzikos kalbos, interpretacijos ypatumus, ryšį su istorinio laikotarpio tradicijomis.</p> <p>Kalba apie muzikos kūrinius išraiškinga ir turtinga kalba, tinka-</p>	<p>Įvardina klausyto kūrinio pavadinimą ir kompozitorių, apibūdina kompozitoriaus gyvenamojo laikotarpio ir vyraujančio stiliaus estetinius idealus, interpretavimo tradicijas, kompozitoriaus asmeninio stiliaus ypatumus. Pasi-remdamas žiniomis atskleidžia kūrinio potekstes ir giluminę prasmę.</p> <p>Analizuoja, argumentuotai vertina kūrinius kultūriniame ir asmeninės patirties kontekste.</p> <p>Nusako Vakarų muzikos isto-</p>

	mai vartoja sąvokas.	rinių estetinių idealų kaitos dėsninumus. Pasirinkęs dominančią temą iš muzikos pažinimo srities parengia tiriamąjį darbą ir pristato jį klasei. Kalba apie muzikos kūrinius išraiškinga ir turtinga kalba, tikslingai vartoja muzikologijos sąvokas.
3. Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje		
Aplanko vieną-du gyvo garso koncertus ir laikydamasis sutartos struktūros juos aprašo. Apibūdina asmeninius muzikinius interesus. Vengia kenksmingų garsinės aplinkos veiksnių. Diskutuoja mokytojo suformuluotais probleminiais klausimais.	Aplanko tris-keturis, ar daugiau, gyvo garso koncertus, juos išsamiai aprašo ir pristato klasėje. Apibūdina socialines muzikos funkcijas. Apibūdina asmeninius muzikinius interesus, parengia mėgiamos muzikos pristatymą klasei. Analizuoja garso ekologijos problemas, laikosi saugos reikalavimų. Argumentuotai išsako savo nuomonę aktualiais probleminiais klausimais, analizuoja aktualias kultūrinės situacijas. Randa informacijos apie dominančius muzikinius reiškinius, pasidalina ja su kitais.	Nuolat lankosi arba pats dalyvaujas koncertuose. Juos analizuoja raštu ir žodžiu, suformuluoja išvadas, padedančius tobulinti savo muzikinius pasiekimus. Paaiškina socialines muzikos funkcijas istoriniame kontekste. Išsamiai atskleidžia muzikos kūrėjų vaidmenį, jų kaitą. Įvardina ir apibūdina naujas garso technologijas, susijusias specialybes. Paaiškina aplinkiniams pozityvų ir negatyvų garsinės aplinkos poveikį. Inicijuoja diskusijas klasėje apie aktualius muzikiniam pasauliui įvykius, randa ir dalinasi naujausia informacija. Vartoja turtingą ir dalykiškai tikslią kalbą.

V. ŠOKIS

7. Šokis – meninio ugdymo srities dalis.

7.1. Dalyko paskirtis.

7.1.1. Vidurinio ugdymo bendroji šokio dalyko programa skirta nuosekliai tęsti pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąją šokio dalyko programą. Šokio programa pritaikyta mokiniams, turintiems įvairią šokio patirtį, susietą su įvairiais šokio žanrais, bei atitinka skirtingus šokio polinkius turinčių mokinių interesus. Programa taip pat suteikia mokiniams, neturintiems jokios šokio patirties, galimybę išbandyti save naujoje meninėje veikloje.

7.1.2. Šokio programa apima svarbiausias šokio, kaip vienos iš meno šakų, žinias, procesus ir principus. Vidurinėje mokykloje mokiniai mokydami šokio galės susiformuoti teigiamą nusi-teikimą ir norą domėtis šokiu, įgyti žinių ir supratimo bei gebėjimo šokti, kurti, stebėti ir suprasti šokį, suformuluoti, pasakyti ir pagrįsti savo išpūdžius, nuomonę ar mintis, kilusias dalyvaujant įvairiose šokio veiklose. Programoje daug dėmesio skiriama šokio sąsajoms su kasdieniu gyvenimu. Mokiniai mokysis išvelgti ir pritaikyti įgytą šokio patirtį siekiant karjeros arba tenkinant asmeninius socialinius ir kultūrinius poreikius.

7.1.3. Vidurinėje mokykloje mokiniai gali mokytis šokio pagal bendrojo arba išplėstinio kurso programą, gali pasirinkti visai jo nesimokyti.

7.1.4. Bendrojoje šokio programoje numatomi tikslai ir uždaviniai, struktūra, ryšiai su kitais dalykais, nusakomos ugdymo gairės, mokymosi aplinka, bendrojo ir išplėstinio kursų paskirtis, mo-

kinių pasiekimai, mokymo turinio apimtis ir vertinimas. Bendrosiose programose pateikiami mokinių pasiekimai, kaip žinių ir supratimo, gebėjimų bei nuostatų visuma, kurių tikimasi baigiant dvyliktą klasę. Mokytojai, atsižvelgdami į mokinių poreikius, polinkius ir pasiekimų lygį, mokymo(si) sąlygas ir tradicijas mokykloje bei bendrųjų programų reikalavimus, pritaiko šokio ugdymo turinį klasei (ar mobiliai grupei) bei pavieniams mokiniams. Ugdymo turinys mokytojo planuojamas mokslo metams ir trumpesniems laikotarpiams (pamokų ciklui, pamokai ir kt.).

7.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

7.2.1. Tikslas – ugdyti mokinių šokio ir bendrąsias kompetencijas, suteikiančias galimybę tapti kūrybiška, aktyvia, estetinei patirčiai atvira, prasmingai savo psichofizines galias, meninius ir kultūrinius poreikius tenkinti gebančia asmenybe.

7.2.2. Uždaviniai.

Siekama, kad mokiniai:

- kauptų judesių ir šokio žodyną, plėstų kūno kinestetines galias, leidžiančias šokio raiškos priemonėmis komunikuoti ir patirti meninius bei estetinius išgyvenimus;

- įgytų ir plėstų šokio kūrybos patyrimą, ugdytųsi gebėjimus, reikalingus savarankiškai kurti, pristatyti kūrybinės šokio veiklos rezultatus ir aktyviai dalyvauti bendruomenės kultūriniame gyvenime;

- stebėtų, analizuotų ir vertintų šokio kūrinius meniniu, estetiniu, istoriniu, kultūriniu ir socialiniu požiūriais;

- susipažintų su šokio meno istorija ir dabarties šokio stilistine įvairove, išvelgtų jos santykį su praeities šokio menu ir šiuolaikinių technologijų bei masinės informacijos priemonių poveikį;

- suvoktų meno, kultūros ir kitų gyvenimo veiklos sričių tarpusavio sąsajas, meninės patirties reikšmę visapusiškai asmenybės saviugdai.

7.2.3. Dalyko struktūra. Siekiant sudaryti sąlygas pagal šokio bendrąją programą mokytis mokiniams, turintiems ir neturintiems šokio patirties bei atsižvelgiant į mokinių poreikius gilintis į šokio dalyką, šokio dalyko siūloma mokytis **bendruoju** ir **išplėstiniu** kursais. Jie skiriasi savo paskirtimi ir sudėtingumu.

7.2.3.1. Bendrasis kursas padeda mokiniams įgyti pamatinį supratimą apie šokio meną, jei mokiniai 1-10 klasėse nėra turėję šokio patirties arba ji buvo fragmentiška (pavyzdžiui, tik pradinėse klasėse) ir šokio dalyką pasirinko tik 11-12 klasėse. Atsižvelgiant į vienuoliktokų ir dvyliktokų, pradedančių pažinti šoki, psichinę brandą, lyginant su pradedančiais pirmokais ar penktokais, šokio ugdymo turinys yra sudėtingesnis analizuojamų klausimų ir temų požiūriu, atveriantis galimybes giliau nagrinėti menines problemas. Tačiau kūno kinestetinės (judėjimo) galios, susietos su kultūriškai susiformavusių šokio žanrų judesių atlikimu, gali būti tokio pat lygmens kaip ir jaunesnių mokinių. Todėl organizuojant šokio ugdymą, skirtą fiziškai susiformavusiems, net kai kuriais atvejais įgijusiems ydingą kūno laikyseną ar judėjimo įprotį, vidurinės mokyklos pakopos mokiniams, rekomenduojama nesiekti šokio žingsnių atlikimo technikos gludrinimo (tobulinimo), bet didesnę dėmesį skirti bendram kūno judėjimo galių plėtojimui, pasitelkiant įvairių šokio žanrų judesius, žingsnius ar jų derinius.

7.2.3.2. Išplėstinis kursas yra skirtas mokiniams, turintiems įvairios šokio patirties ir gali- mai siejantiems savo profesinę karjerą su menais, humanitariniais ar socialiniais mokslais, ir suteikia jiems galimybę gilintis į atskiras šokio dalyko veiklos sritis.

7.2.3.3. Tiek bendrojo, tiek išplėstinio kurso šokio dalyko programą sudaro šios **veiklos sritys**:

- *šokio raiška* (akcentuoja aktyvią mokinių šokio veiklą, kurią sudaro įvairių žanrų ar stilių šokių mokymasis ir atlikimas bei šokio kūryba, apimanti žinomų šokių žingsnių savitą jungimą arba natūralių, kasdienių judesių naudojimą, nereikalaujanti išankstinių kultūrinių šokio žanrų žinių);

- *šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas* (suteikia mokiniams galimybę stebėti įvairius šokio reiškinius (šokio kompozicijas, spektaklius, šokio šventes, koncertus, festivalius ar kt.) ir nagrinėti juos asmeninės patirties bei estetinių išgyvenimų požiūriu, vertinti meninius sprendimus, remiantis bendrosiomis kultūros žiniomis, studijuoti šokio istorinę raidą bei šių dienų šokio aktualijas);

- *šokio pažinimas socialiniame kultūriniame gyvenime* (skatina tyrinėti šokio pasireiškimą kasdieniame gyvenime, santykį su tikrove, praeitimi ir dabartimi, asmeniu ir visuomene, siejant su mokinių socialine ir kultūrine aplinka (šeima, klase, mokykla, gyvenamosios vietos bendruomene ar bendrų interesų grupe), kasdiene šokio nauda ir įgyjama šokio patirtimi).

Visų šių sričių veiklos mokant pagal bendrojo kurso programą yra integralios, jų proporcijos ugdymo procese turėtų būti derinamos atsižvelgiant į mokinių poreikius ir galimybes, siekiant suteikti jiems galimybę pasiekti geriausių mokymosi rezultatų. Mokant pagal išplėstinio kurso programą galima plačiau, giliau ir kryptingiau plėtoti mokinių žinias ir gebėjimus iš kurios nors vienos veiklos srities.

7.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka

7.3.1. Integravimo galimybės. Šokio dalyko veiklos sritys ir pasiekimai gali būti glaudžiai integruojami su kitų ugdymo sričių ar mokomųjų dalykų veikla ir pasiekimais. Integracija galima, pavyzdžiui:

- *su doriniu ugdymu* sprendžiant bendravimo ir tolerancijos problemas drauge su kitais šokiant ir kuriant bei susipažįstant kitų tautų šokiais, gilinantis į elgesio kultūros, pagalbos, savigarbos, pagarbos, atsakomybės nuostatų raišką kasdieniame gyvenime;

- *su kitais meno dalykais* (daile, muzika, teatru ir kt.) nagrinėjant bendras meno kultūros, istorijos, teorijos, estetikos ir kritikos problemas, meninės kūrybos bruožus ir meno kūrinio suvokimo, interpretavimo bei vertinimo principus, vykdant meno projektus;

- *su gimtąja ir užsienio kalbomis* išreiškiant šokio veiklos įspūdžius ir potyrius žodžiu ar raštu, mokantis tinkamai suformuluoti mintis, taisyklingai vartoti šokio sąvokas, ieškant kūrybinių idėjų literatūros tekstuose arba papildant žodinę raišką judesiu;

- *su socialiniu ugdymu* susipažįstant su įvairių istorinių laikotarpių, kultūrinių epochų, geografinių vietovių šokio paveldu, tradicijomis ir naujovėmis, tyrinėjant meno kūrinių politinį, socialinį, kultūrinį kontekstą, meno visuomeninį vaidmenį įvairiose istorinėse epochose;

- *su gamtos ir tiksliaisiais mokslais* atrandant kūrybinių, judesio idėjų gamtiniame pasaulyje ir jo reiškiniuose, per šoki ir judėjimą gilinantis į žmogaus organizmo funkcijas, nagrinėjant sveikos gyvensenos, tvaraus vystymosi problemas;

- *su kūno kultūra* pažįstant savo judėjimo galimybes, puoselėjant kūno ir dvasios darną per įvairių fizinių gebėjimų (koordinacijos, vikrumo ir kt.) bei savybių (jėgos, greičio, ištvermės, plastiškumo ir kt.) ugdymą;

- *su informacinio raštingumo ugdymu* naudojant skaitmenines ir kitas informacines komunikacines technologijas šokiui stebėti, kurti, fiksuoti ir demonstruoti, ieškoti informacijos apie šoki, ją rengti ir pristatyti.

7.3.2. Ugdymo gairės. Organizuojant šokio ugdymą vidurinio ugdymo pakopoje rekomenduojama atsižvelgti į bendruosius ugdymo turinio prioritetus:

- dalyko kompetencijų reikšmės tenkinant kasdienio gyvenimo poreikius išryškiniama;
- ypatingą dėmesį ugdymo proceso planavimui, diferencijavimui ir individualizavimui;
- mokinių pasirinkimo galimybių ir mokymosi motyvacijos didinimą;
- informacinių komunikacinių technologijų panaudojimo ugdymo procese galimybių išryškiniama;

- mokyti padedančio vertinimo reikšmės didinimą;

Siekiant programoje numatytų uždavinių, svarbus tampa šokio ir bendrųjų kompetencijų ryšys bei jų integravimo su kasdiniu gyvenimu nuostata. Atkreiptinas dėmesys į šiuos aspektus:

- *kinestetinio ugdymosi ir asmenybės savivokos integralumas.* Šokdamas mokinys tyrinėja ir pažįsta savo, o dalyvaudamas bendroje šokio veikloje, ir kitų judėjimo stilių bei galimybes, tuo pačiu mokosi toleruoti fizinius skirtumus ir ypatumus. Apmąstydamas emocinės, dvasinės patirties įtaką judėjimo pobūdžiui vertina jo tobulinimo galimybes ir būdus, siekiant adekvataus savęs vertinimo.

- *šokio veiklos sričių (raiškos ir interpretavimo bei vertinimo) integralumas.* Šokdamas, kurdamas, stebėdamas, interpretuodamas ir vertindamas įvairaus pobūdžio šokio raišką, diskutuo-

damas bei dalydamasis išgyvenimais mokinyš pažįsta bei apmąsto savo ir kitų dvasinę patirtį, tuo pačiu formuojasi savo požiūrį ir nuostatas.

- *šokio ir socialinio bei kultūrinio gyvenimo ryšys.* Šokis yra tam tikra kalba, kurią reikia mokytis suprasti ir naudotis socialinėms bei kultūrinėms reikmėms tenkinti. Aktyvus šokio renginių lankymas, dalyvavimas įvairioje šokio veikloje, integruotuose meno projektuose mokykloje ir už jos ribų, didina mokinių galimybes tenkinti savo bendravimo, bendradarbiavimo, socializacijos, savęs įtvirtinimo poreikius, tuo pačiu praturtina bendruomenės (klasės, mokyklos, miesto, šalies) kultūrinį gyvenimą, skatina mokinių toleranciją ir pilietiškumą.

Siekiant įgyvendinti minėtus aspektus, sudaryti sąlygas diferencijavimui ir individualizavimui bei efektyvinti ugdymo proceso organizavimą gali būti veiksminga mokymosi bendradarbiaujant strategija, kurios pagrindinis tikslas – pasiekti, kad mokiniai, keisdami patirtimi, geriau išmokyti. Ypač tai gali pasitarnauti įgyvendinant išplėstinį kursą pasirinkusių mokinių, kurių dažnai nesusirenka reikiamo skaičiaus atskirai grupei suformuoti, poreikius. Mokiniai, turintys didesnės, tačiau nevienodos šokio žanrų požiūriu patirties, kuri būna įgyta įvairaus pobūdžio šokio būreliuose, kolektyvuose ar studijose, gali plėtoti savo bendruosius ir gilinti šokio gebėjimus. Jie, turėdami galimybę pasidalyti turimomis šokio žiniomis su kitais, tuo pačiu įgyja galimybę pasitikrinti savąją šokio kompetenciją. Kita vertus, jie taip pat susipažįsta su kito mokinio pateikiamomis kitokio šokio žanro žiniomis.

Planuojant šokio ugdymą vidurinio ugdymo pakopoje yra svarbu numatyti kiekvieno šokio dalyką pasirinkusio mokinio ugdymo planą, pageidautina dvejimems metams, aptariant su visais mokiniais, kokių bendrų šokio aspektų jie norėtų siekti: ar išmokyti konkrečių šokio žingsnių ar šokių, rengiantis šimtadieniui, išleistuvėms ar kitokiam proginiam mokyklos renginiui, ar išbandyti įvairius šokio kūrybos būdus ir principus, kuriant savo šokio kompoziciją, kurią taip pat galima pristatyti mokyklos bendruomenei, ar daugiau stebėti šokio vaizdo medžiagą, ją nagrinėti, vertinti siejant su „gyvai“ matytais šokio spektakliais, organizuojant diskusijų klubus ir pan. Rekomenduojama visus šiuos aspektus stengtis apimti įvairiomis proporcijomis pagal mokinių pageidavimus.

Organizuojant vidurinio ugdymo pakopos šokio pamokas siūloma taikyti grupines užduotis, kurių pagalba sukuriama aplinka, skatinanti savarankišką ir aktyvią mokinių veiklą, tiek kuriant ir atliekant šokį, tiek analizuojant ir vertinant šokio reiškinius bei apmąstant patirtį. Tinka projektinis, tiriamasis darbas, skatinantis jaunimą pritaikyti šokio ir bendruosius gebėjimus kasdieniame gyvenime, siūlant mokiniams ieškoti kultūrinių (pvz., žymių menininkų kūrybos, etninio šokio paveldo išsaugojimo) ar socialinių (pvz., senelių namų gyventojų, vaikų namų auklėtinių, ligoninių pacientų kultūrinio užimtumo) klausimų galimų sprendimo kelių.

Vertinant šokio pasiekimus vidurinio ugdymo pakopoje akcentuojamas šiuolaikinis požiūris į vertinimą, kaip mokymąsi skatinantį veiksni. Todėl pateikiant mokymosi užduotis ypač yra svarbu apibrėžti vertinimo kriterijus, kad mokiniai, jais remdamiesi, galėtų vertinti save ir draugus. Rekomenduojama taikyti formuojamąjį vertinimą, kuris padeda išsaugoti mokymosi motyvą, ugdyti teigiamą požiūrį į šokį, pasiekti, kad kiekvienas mokinyš atskleistų visas savo išgales. Informacija apie tai, kaip mokiniams sekasi, gali būti renkama stebėjimo būdu, fiksuojant diagnostinio vertinimo užduočių atlikimą, naudojantis aplanku, į kurį sudedami kūrybos ir mokymosi procesą atspindintys darbai. Vertinimo informacija atspindi ne tik tai, ko mokinyš išmoko, bet ir ko jis buvo mokomas. Mokytojas, apibendrinęs vertinimo informaciją, priima sprendimą apie mokinio pasiekimus pagal aiškius kriterijus. Įvertinant pabrėžiama, kokią individualią pažangą mokinyš padarė. Iš įvertinimo turi būti aišku, kuria linkme mokiniui reikia veikti, kad rezultatai būtų dar geresni.

7.3.3. Mokymosi aplinka. Šokio pamokoms būtina judėjimui pritaikyta aplinka (šokio klasė ar salė). Pageidautina, kad būtų įrengta speciali patalpa medinėmis grindimis arba išklota linoleumu, ar specialia šokio danga (netinka kilimu ar plytelėmis). Per šokio pamokas būtina turėti garso grotuvą, pageidautina – vaizdo demonstravimo aparatūrą, filmavimo kamerą, garso ir vaizdo įrašų rinkinius. Siekiant tikslingai naudoti IKT, jos turi būti pakankamai lengvai mokytojams ir mokiniams pasiekiamos.

Sudarant sąlygas mokiniams suvokti kasdienio meninio proceso, kaip galimos profesijos, ypatumus rekomenduojama organizuoti mokymąsi bendraujant su profesionaliais menininkais. Me-

ninio kūrybinio proceso stebėjimas repeticijose, spektakliuose, koncertuose, susitikimai su choreografais, šokėjais, šokio kritikais ar mokslininkais didina mokinių domėjimąsi šokiu, teikia galimybę įgyti naujos patirties. Ypač skatintini bendri kūrybiniai projektai su menininkais, kai mokiniai įgyja galimybę kartu su profesionalais kurti ar šokti.

7.4. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas.

7.4.1. Bendrasis kursas

7.4.1.1. Mokinių pasiekimai. Bendrasis kursas.

Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> - domėtis šokiu, - priimti savo ir kito kūno sudėjimą bei judėjimo stilių, - išvelgti ir kelti kūrybines idėjas, - bendradarbiauti, įnešant savo indėlį ir priimant kito nuomonę, - priimti šokio įvairovę, - išvelgti kasdienę šokio naudą ir reikšmę šiuolaikinėje kultūroje. 	
1. Šokio raiška	
Esminis gebėjimas: Išreikšti savo mintis, jausmus, kūrybines idėjas šokiu.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Šokti pavieniui, poroje ir grupėje įvairius judesius, šokio žingsnius, jų derinius ir/ar šokius.	1.1.1. Pasitelkti kūno kinestetines galias siekiant koordinuoti judėti, išlaikyti taisyklingą laikyseną. 1.1.2. Derinti kvėpavimą su atliekamais judesiais. 1.1.3. Įvardyti atliekamus šokio žingsnius ir/ar šokius.
1.2. Pasirinkti šokio kūrybinę idėją ir ją pristatyti naudojant pasirinktą būdą (žodžiu, raštu, piešiniais ar schemomis).	1.2.1. Įvardyti idėjos pasirinkimo motyvus (turima šokio patirtis, tam tikri šokio interesai, draugų paskata ar kt.). 1.2.2. Nusakyti kūrybinių idėjų paieškos galimą aplinką (įvairūs šokio žanrai, kultūros tradicijos, socialinės problemos, asmeniniai išgyvenimai ar kt.).
1.3. Improvizuoti pavieniui ir grupėje, naudojant natūralius (nesusietus su konkrečiu šokio žanru) judesius.	1.3.1. Skirti ir įvardyti šokio elementus (judesį, erdvę, ritmą, tempą, dinamiką, judesio jėgą) bei juos išreikšti. 1.3.2. Įvardyti pagrindinius kūrybos procesus (judesių paieška, tyrinėjimas, jungimas, derinimas ir t.t.). 1.3.3. Paaiškinti, kaip šokio elementų, žingsnių ar jų derinių naudojimas padeda perteikti mintis, jausmus, kūrybines idėjas.
1.4. Komponuoti judesių sekas pavieniui, poroje ir grupėje, naudojant natūralius judesius ir/ar įvairių šokio žanrų žingsnius bei jų derinius.	
Esminis gebėjimas: Pristatyti šokio veiklos rezultatus.	
1.5. Šokio projekte vykdyti pasirinktą ar numatytą funkciją (kurti, šokti, repetuoti, parinkti muziką, kostiumus, sukurti reklamą ar kt.).	1.5.1. Įvardyti šokio projekto dalyvių funkcijas, nurodyti jų ypatumus bei sąsajas, siekiant bendro tikslo. 1.5.2. Įvardyti šokio projekto sudedamąsias dalis ir organizavimo etapus. 1.5.3. Aptarti projekto vykdymo planą ir parengti jį, naudojant IKT.
1.6. Parengti išorines sąlygas (pasirodymo vietą ir laiką, informacinius pranešimus ar kt.), kurių reikia, siekiant pristatyti šokio projektą bendruomenei.	1.6.1. Įvardyti išorines sąlygas (dalyvių paieška, repeticijų ir pasirodymo vieta bei laikas, reklama, žiūrovų paieška ir kt.) ir jų sąsajas, siekiant sėkmingai pristatyti šokio projektą publikai. 1.6.2. Aptarti šokio projekto pristatymo virtualioje erdvėje galimybes ir ypatumus.
2. Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	
Esminis gebėjimas: Suvokti ir vertinti šoki.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas

2.1. Išsakyti savo nuomonę apie stebėtą šokio kūrinį ir pagrįsti ją, nurodant ryšį tarp kilusio išpūdžio ir šokyje panaudotų priemonių.	2.1.1. Įvardyti šokio priemones (šokio elementų raiška, kompozicijos struktūra, atlikėjų technika ir pan.), kurių naudojimas sukuria šokio nuotaiką, perteikia prasmes, sukelia išpūdžius ir išgyvenimus. 2.1.2. Įvardyti papildomas priemones (kostiumai, scenografija, apšvietimas, garsinis akompanimentas ir kt.), kurios padeda perteikti šokio kūrinio idėją.
2.2. Nagrinėti ir palyginti stebėtus šokio kūrinius, priklausančius skirtingam žanrui istoriniam laikotarpiui, geografinei vietai.	2.2.1. Išvėlgti ir įvardyti stebėto šokio kūrinio esminę idėją. 2.2.2. Atpažinti ir įvardyti šokio elementų (erdvės, ritmo, tempo, dinamikos, judesio jėgos) raišką stebėtame šokyje. 2.2.3. Atpažinti ir įvardyti stebėto šokio kūrinio žanrą, stilių, istorinį laikotarpį, geografinę vietovę. 2.2.4. Įvardyti šokio estetines savybes (originalumas, išraiškumas, atlikėjo meistriškumas ir kt.). 2.2.5. Įvardyti šokio atlikimo (atlikėjų sudėtis, atlikimo maniera, technika ir kt.) ir kūrybos (idėjos originalumas, panaudotos priemonės, principai, procesai) esminius bruožus. 2.2.6. Nurodyti šokio ir kitų meno šakų naudojamų išraiškos priemonių panašumus ir skirtumus.
3. Šokio pažinimas socialiniame kultūriniame gyvenime	
Esminis gebėjimas: Orientuotis šiandienos šokio aplinkoje.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Naudojant įvairius šaltinius rasti informacijos apie pasirinktą Lietuvos šokio kūrėją, atlikėją, instituciją ar renginį ir ją pristatyti (raštu ar žodžiu).	3.1.1. Įvardyti šaltinius (internetas, spauda, televizija, radijas), kuriuose galima rasti informacijos apie įvairių šokio žanrų Lietuvos ir užsienio kūrėjus, atlikėjus, institucijas, renginius, šokio tradicijas ar istorijos faktus. 3.1.2. Įvardyti po vieną žymiausią Lietuvos šokio kūrėją ir/ar atlikėją, kolektyvą ar renginį (festivalį, šventę, konkursą) iš dviejų skirtingų šokio žanrų.
3.2. Išsakyti nuomonę apie šiandienos šokio aktualijas.	3.2.1. Nusakyti savo šokio patirtį ir interesus. 3.2.2. Įvardyti mėgstamo šokio žanro ar stiliaus ypatumus, istorinius kultūrinius aspektus (kada ir kur atsirado, kam buvo skirta ir pan.).

7.4.1.2. Turinio apimtis. Bendrasis kursas. Pateikiama bendrojo kurso apimtis parodo orientacines šokio veiklos sričių gaires, kuriomis remiantis mokiniai kartu su mokytojais gali pasirinkti jų poreikius ir polinkius atitinkančius turinio aspektus, padedančius siekti mokinių pasiekimuose numatytų žinių, supratimo, gebėjimų ir nuostatų.

Šokio raiška:

- kinestetinių kūno galių (koordinacijos, stiprumo, vikrumo, lankstumo, pusiausvyros, taisyklingo kvėpavimo ir laikysenos ar kt.) plėtojimas, naudojant laisvą natūralų judėjimą arba įvairių šokio žanrų (liaudies, istorinio, klasikinio, šiuolaikinio, pramoginio ar kt.) judesius;

- pasirenkamų įvairių šokio žanrų ir stilių žingsnių ir/ar jų derinių mokymasis ir atlikimas;
- improvizavimas ir komponavimas pavieniui, poroje ar grupėje pasirenkant kurį nors vieną arba kelis aspektus, pavyzdžiui:

- naudojant pasirinkto šokio žanro ar stiliaus raiškos priemones arba natūralius, t. y. nesusietus su šokio žanru, judesius;

- naudojant muziką, aplinkos garsus, balsą arba nenaudojant muzikos;

pasirenkant galimą temą iš kasdienio gyvenimo įvaizdžių, asmeninės patirties, kultūrinių tradicijų ar gamtos reiškinių;

tyrinėjant erdvę (pvz., naudojant įvairius erdvės lygmenis (aukštai, žemai), parenkant įvairias kūno padėtis, judėjimo kryptis, šokio figūras (ratas, eilės, voros), šokėjų išsidėstymą ar kt.);

tyrinėjant laiko elementą (pvz., prisitaikant prie šokio ar muzikos ritmo ir tempo, kuriant savo judesio ritmus, judesius ar jų derinius atliekant skirtingais tempais, pajaučiant frazės pradžią ir pabaigą ar kt.);

tyrinėjant energijos aspektą (pvz., kreipiant dėmesį į judesių pobūdį, formą, charakterį, įtampą ar dinamiką).

Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas:

- pagal pasirinkimą stebėto šokio kūrinio nagrinėjimas tam tikru požiūriu (pvz., žanro, kilmės, tematikos, šokio elementų, tradicijų, vertybių ar kt.);

- Lietuvos ir pasaulio XX - XXI a. šokio įvairovės nagrinėjimas pasirenkant pavyzdžius iš įvairių šokio žanrų, pavyzdžiui: lietuvių ir kitų pasaulio tautų etnochoreografija; lietuvių liaudies sceninis šokis ir jo žymiausi kūrėjai; dainų šventės, jų tradicijos ir ateitis; Lietuvos baletu ištakos, dabartis, žymiausios asmenybės bei užsienio šalių žymiausi baletu kūrėjai; šiuolaikinis šokis Lietuvoje ir pasaulyje; žymiausi Lietuvos ir užsienio šalių pramoginių šokių atstovai ir sportinių šokių kolektyvai; aktualūs jaunimo šokio stiliai (gatvės šokis, breikas, hiphopas ar kt.); kiti mokinių, mokyklos, vietos bendruomenės aplinkoje sutinkami šokio žanrai ir stiliai.

Šokio pažinimas socialiniame kultūriniame gyvenime. Informacijos apie Lietuvos šokio kūrėjus, atlikėjus, institucijas, renginius paieška įvairiuose šaltiniuose (internetas, televizija, radijas, spauda ir kt.). Diskusijos remiantis asmenine patirtimi, įgytomis žiniomis ir surinkta informacija apie šiandienos Lietuvos šokio aktualijas.

7.4.1.3. Vertinimas. Bendrasis kursas. Žemiau pateikiami apibendrinti trijų lygių kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jais nusakomos mokinių įgytos nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojams įvertinti mokinių pasiekimus ir numatyti mokymosi organizavimo kryptis.

Lygis Pasiekimų sritis	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Šokio raiška	Šokant fragmentiškai atsižvelgia į šokio žanro ar stiliaus ypatumus, nesiekia estetiškos kokybės.	Šokant atsižvelgia į žanro, stiliaus ypatumus, siekia estetiškos kokybės.	Šokant atsižvelgia į žanro, stiliaus ypatumus, juos perteikia, pasiekia estetiškos kokybės. Paiso šokio etiketo taisyklių.
	Padedamas mokytojo pasirenka šokio kūrybinę idėją, ją pristato žodžiu, negali įvardyti idėjos pasirinkimo motyvų. Padedamas mokytojo arba grupėje sujungia keletą judesių į struktūrinį derinį, fragmentiškai atsižvelgdamas į šokio kūrybinę idėją ar žanrą.	Pasirenka kūrybinę idėją, motyvuoja jos pasirinkimą ir pristato žodžiu ir kitu pasirinktu būdu. Savarankiškai arba grupėje sukuria šokio struktūrą atsižvelgdamas į šokio kūrybinę idėją ir žanrą.	Pasirenka kūrybinę idėją, motyvuoja jos pasirinkimą ir pristato žodžiu ir kitu pasirinktu būdu. Savarankiškai ir grupėje sukuria vientisą šokio struktūrą atsižvelgdamas į šokio kūrybinę idėją ir žanrą.
	Su grupe dalyvauja organizuojant šokio projektą, įgyvendina vieną veiklos etapą.	Su grupe organizuoja šokio projektą, planuoja ir įgyvendina 2-3 veiklos etapus.	Vienas ar su grupe organizuoja šokio projektą, planuoja ir įgyvendina įvairius veiklos etapus.

Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Išsako savo nuomonę apie stebėtą šoki, tačiau negali pagrįsti jos.	Išsako savo nuomonę apie stebėtą šoki ir ją pagrindžia.	Išsako savo nuomonę apie stebėtą šoki, ją pagrindžia ir susieja su patirtais išpūdžiais.
	Turi paskirų žinių apie šokio įvairovę. Padedamas mokytojo atpažįsta ir įvardija 1-2 skirtingo žanro, stiliaus ar laikmečio šokio pavyzdžius. Lygindamas negali nustatyti skirtumų.	Turi labiau susietų žinių apie šokio įvairovę, atskirus žanrus ir stilius. Iš pavyzdžių atpažįsta ir palygina 2-3 šokius pagal būdingus tam tikro laikmečio, krašto, žanro, stiliaus šokio bruožus. Lygindamas nustato skirtumus.	Turi susijusių ir tvirtų žinių apie šokio įvairovę, atskirus žanrus ir stilius bei jų ypatumus. Iš pavyzdžių atpažįsta 4-5 įvairių žanrų, stilių šokius, nurodo būdingus jų bruožus, susieja su istoriniu laikotarpiu, geografine vietoje. Lygindamas nustato skirtumus ir panašumus.
	Nagrindėdamas šoki vartoja savus žodžius.	Nagrindėdamas šoki fragmentiškai vartoja šokio sąvokas, terminus.	Visada tinkamai vartoja šokio sąvokas, terminus, vertinimo kriterijus.
Šokio pažinimas socialiniame kultūriname gyvenime	Padedamas mokytojo įvardija 1-2 šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie šokio aktualijas.	Įvardija 2-3 šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie šokio aktualijas.	Įvardija daugiau nei 3 šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie šokio aktualijas.
	Randa informacijos apie vieną pasirinktą kūrėją arba atlikėją, arba renginį ir padedamas mokytojo ją apdoroja (išskiria esminius faktus, atmeta nereikšmingus) ir ją pristato žodžiu.	Randa informacijos apie pasirinktą kūrėją arba atlikėją ir instituciją arba renginį, ją apdoroja (išskiria esminius faktus, atmeta nereikšmingus), pristato ją žodžiu ir raštu.	Randa informacijos apie pasirinktą kūrėją arba atlikėją ir instituciją bei renginį, ją apdoroja (išskiria esminius faktus, atmeta nereikšmingus, lygina, apibendrina), pristato žodžiu ir naudodamas IKT.

7.4.2. Išplėstinis kursas

7.4.2.1. Mokinų pasiekimai. Išplėstinis kursas.

Nuostatos:

- gilinti savo supratimą apie šoki,
- priimti savo ir kito kūno sudėjimą ir judėjimo stilių,
- kelti ir įgyvendinti kūrybines idėjas.
- bendradarbiauti, įnešant savo indėlį ir priimant kito nuomonę,
- skleisti savo patirtį, skatinant kitus domėtis šokiu.

1. Šokio raiška

Esminis gebėjimas: Išreikšti savo mintis, jausmus, kūrybines idėjas šokiu.

Gebėjimai

Žinios ir supratimas

1.1. Šokti pavieniui, poroje ir grupėje įvairius šokius perteikiant šokio žanro, stiliaus ypatumus, interpretuojant kūrinio idėją, perteikiant estetiškas savybes.

1.1.1. Pasinaudoti taisyklingos laikysenos ir kvėpavimo, koordinuoto judėjimo įgūdžiais, šokio technikomis.
1.1.2. Įvardyti atliekamus šokius, nurodant juose naudojamų žingsnių ar judesių pavadinimus, šokio žanrą, isto-

	rinį laikotarpį, geografinę vietovę ir su tuo susijusius šokio bruožus.
1.2. Kelti ir/ar pasirinkti kūrybinę šokio idėją ir pristatyti ją pasirinktu būdu (žodžiu, raštu, piešiniais, schemomis ar naudojant IKT).	1.2.1. Įvardyti idėjos iškėlimo ir/ar pasirinkimo motyvus (asmeniniai išgyvenimai, turima šokio patirtis, tam tikri šokio interesai, iškilų kūrėjų pavyzdžiai ar kt.). 1.2.2. Nusakyti kūrybinių idėjų paieškos galimą aplinką (profesionalių menininkų kūryba, įvairūs šokio žanrai, kultūros tradicijos, socialinės problemos, asmeniniai išgyvenimai ar kt.). 1.2.3. Nusakyti iškeltos ir/ar pasirinktos idėjos įgyvendinimo etapus, pasirenkamas priemones (šokio žanrą, atlikėjų skaičių, muzikinį akompanimentą ir pan.).
1.3. Improvizuoti pavieniui ir grupėje, naudojant pasirinkto žanro ar stiliaus raiškos priemones arba tyrinėjant šokio elementus (erdvę, ritmą, tempą, dinamiką, judesio jėgą).	1.3.1. Įvardyti esminius šokio dramaturgijos (įžanga, vystymas, kulminacija, epilogas) ir kūrybos principus (tema ir variacija, rondo, kanonas ar kt.). 1.3.2. Įvardyti porinio šokio bruožus (susikabinimai, pakėlimus, šokėjų tarpusavio padėtis ar kt.) ir nurodyti jų skirtumus įvairiuose šokio žanruose.
1.4. Komponuoti duetą ir/ar šokių grupei, naudojant pasirinkto žanro ar stiliaus raiškos priemones arba kūrybingai naudojant šokio elementus (erdvę, ritmą, tempą, dinamiką, judesio jėgą).	1.3.3. Įvardyti grupės šokio bruožus (šokėjų išsidėstymas, šokio figūrų ir erdvių brėžinių kaita ir kt.). 1.3.4. Įvardyti pasirinkto kūrybai šokio žanro ar stiliaus ypatumus.
Esminis gebėjimas: Pristatyti šokio veiklos rezultatus.	
1.5. Vienam ar su grupe inicijuoti ir organizuoti klasės ar mokyklos šokio projektą (planuoti, įgyvendinti įvairius veiklos etapus, vertinti rezultatus ir procesą, numatyti tobulinimo galimybes).	1.5.1. Nurodyti šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie vietinius ir tarptautinius šokio projektus. 1.5.2. Išskirti esminius projektų rengimo etapus ir jų bruožus. 1.5.3. Pasinaudoti IKT rengiant šokio projektą, jo planą ar įgyvendinant atskirus veiklos etapus.
1.6. Su grupe organizuoti šokio projekto viešą pristatymą socialinėje erdvėje (pvz. mokykloje, vaikų globos namuose ar kt.).	1.6.1. Įvardyti meno vadybos pagrindines veiklas (žiūrovų paieška, reklamos ir produkcijos kaštų apskaičiavimas, finansinės paramos paieška ir kt.) ir jų vykdymo ypatumus. 1.6.2. Nusakyti meno vadybininkui reikalingas savybes (iniciatyvumas, komunikabilumas, organizuotumas ir kt.) ir kompetencijas (pagrindinių meno procesų išmanymas, elementarių verslo principų žinojimas ar kt.).
2. Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	
Esminis gebėjimas: Suvokti ir vertinti šoki.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Išsakyti savo nuomonę apie stebėtą šokio kūrinį, pagrįsti ją ir palyginti su kitų (pvz., klasės draugų, mokytojo, tėvų ar šokio kritiko) vertinimais.	2.1.1. Įvairiuose šaltiniuose (spaudoje, interneto tinklalapiuose) rasti šokio kritikos straipsnių, išskirti juose esminius šokio vertinimo komponentus ir kriterijus. 2.1.2. Įvardyti nuomonių skirtumui ar panašumui įtaką darančius veiksnius (šokio patirtis, socialinė kultūrinė aplinka ar kt.).

<p>2.2. Nagrinėti ir palyginti stebėtus šokio kūrinius, priklausančius tam pačiam ir skirtingam žanrui, istoriniam laikotarpiui, geografinei vietai, nurodant naudojamų išraiškos priemonių panašumus ir skirtumus.</p>	<p>2.2.1. Išvėlyti ir įvardyti stebėtų šokio kūrinių esminę idėją, autoriaus ir atlikėjų intencijas. 2.2.2. Atpažinti šokio elementų (erdvės, ritmo, tempo, dinamikos, judesio jėgos) raišką stebėtuose šokiuose ir įvardyti jos skirtumus bei panašumus. 2.2.3. Įvardyti stebėtų šokio kūrinių žanrą, stilių, istorinį laikotarpį, geografinę vietovę ir nurodyti skiriamuosius bruožus. 2.2.4. Įvardyti šokio kūrinio estetiškes savybes (originalumas, išraiškingumas, atlikėjo meistriškumas ir kt.) ir jų poveikį žiūrovui. 2.2.5. Įvardyti šokio atlikimo (atlikėjų sudėtis, atlikimo maniera, technika ir kt.) ir kūrybos (idėjos originalumas, panaudotos priemonės, principai, procesai) esminius bruožus. 2.2.6. Nurodyti ryšius tarp šokio ir kitų meno šakų naudojamų išraiškos priemonių.</p>
<p>3. Šokio pažinimas socialiniame kultūriniame gyvenime</p>	
<p>Esminis gebėjimas: Orientuotis šiandienos šokio aplinkoje.</p>	
<p>Gebėjimai</p>	<p>Žinios ir supratimas</p>
<p>3.1. Nagrinėti šiandienos Lietuvos ir pasirinktos užsienio šalies šokio renginius, nustatant jų pobūdį (edukacinis, meninis, akademinis, pramoginis ar kt.) ir socialinį kultūrinį kontekstą.</p>	<p>3.1.1. Įvardyti šaltinius (internetas, spauda, televizija, radijas), kuriuose galima rasti informacijos apie įvairių šokio žanrų Lietuvos ir užsienio kūrėjus, atlikėjus, institucijas, renginius, šokio tradicijas ar istorijos faktus. 3.1.2. Įvardyti po vieną žymiausią Lietuvos ir pasirinktos užsienio šalies šokio kūrėją ir/ar atlikėją, kolektyvą ar renginį (festivalį, šventę, konkursą) iš pasirinktų kelių skirtingų šokio žanrų. 3.1.3. Įvardyti pagrindinius šiuolaikinės meninės kultūros bruožus ir tendencijas (vyraujančius šokio žanrus, stilius, madas, žymiausius kūrėjus, atlikėjus ar kt.).</p>
<p>3.2. Parengti Lietuvos ir pasirinktos užsienio šalies šokio aktualijų analizę, naudojant įvairius šaltinius. Diskutuoti su kitais, pristatant analizės rezultatus, juos pagrįsti ir susieti su asmenine nuomone.</p>	

7.4.2.2. Turinio apimtis. Išplėstinis kursas. Pateikiama išplėstinio kurso apimtis parodo orientacines šokio veiklos sričių gaires, kuriomis remiantis mokiniai kartu su mokytojais gali pasirinkti jų poreikius ir polinkius atitinkančius turinio aspektus, padedančius siekti mokinių pasiekimuose numatytų žinių, supratimo, gebėjimų ir nuostatų.

Šokio raiška:

- kinestetinių galių ir šokio gebėjimų plėtojimas naudojant pasirinktą vieną ar kelis šokio žanrus, stilius ar šokio technikas;
- pasirenkamų įvairių šokio žanrų ir stilių žingsnių, jų derinių ir šokių mokymasis ir atlikimas;
- improvizavimas ir komponavimas pavieniui, poroje ar grupėje pasirenkant kelis aspektus, pavyzdžiui: naudojant pasirinkto šokio žanro ar stiliaus raiškos priemones, tyrinėjant šokio elementus (erdvę, ritmą, tempą, judesio jėgą, dinamiką) ar kt.;
- šiuolaikinių technologijų (vaizdo kameros, kompiuterio ar kt.) panaudojimas kūrybinėje šokio veikloje.

Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas:

- pagal pasirinkimą stebėtų keleto šokio kūrinių estetinių savybių ir jų sąsajų su istorine kultūrine šokio raida nagrinėjimas žanro, kilmės, tematikos, šokio elementų, tradicijų, vertybių ar kt. požiūriu;
- Lietuvos ir pasaulio XX - XXI a. šokio įvairovės nagrinėjimas pasirenkant vieną ar kelias menines problemas, pavyzdžiui: lietuvių apeiginė etnochoreografija ir jos ateitis, šokio etniškumas

ir jo raiška autorinėje kūryboje, šiandieninė šokio kritika, šokio ir kitų menų sintezės formos (performansas, fizinis teatras, šokis gamtoje, šokis kine, videošokis ar kt.), visuotiniai kultūros ženklai (pvz. religiniai, mitologiniai, etnokultūriniai motyvai ir simboliai) šokio kūriniuose, šokio terapija, tradiciniai ir netradiciniai meno šakų tarpusavio ryšiai bei sąsajos su įvairiomis gyvenimo veiklos sritimis, šiuolaikinių technologijų, masinės informacijos priemonių poveikis šokio meno vertybėms.

Šokio pažinimas socialiniame kultūriniame gyvenime. Informacijos apie Lietuvos ir užsienio šalių šokio institucijas, kūrėjus, atlikėjus, renginius paieška įvairiuose šaltiniuose (internetas, televizija, radijas, spauda ar kt.). Diskusijos remiantis asmenine patirtimi, įgytomis žiniomis ir surinkta informacija apie šiandienos Lietuvos ir pasaulio šokio aktualijas. Šokio renginių vertinimas remiantis visuotinai priimtais kriterijais. Šiuolaikinės šokio meno kultūros bruožų ir tendencijų aptarimas. Meno vadybos principų nagrinėjimas.

7.4.2.3. Vertinimas. Išplėstinis kursas. Žemiau pateikiami apibendrinti trijų lygių kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jais nusakomos mokinių įgytos nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojams įvertinti mokinių pasiekimus ir numatyti mokymosi organizavimo kryptis.

Lygis Pasiekimų sritis	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Šokio raiška	Šokant fragmentiškai atsižvelgia į žanro, stiliaus ypatumus, siekia estetinės kokybės.	Šokant atsižvelgia į žanro, stiliaus ypatumus juos perteikia, pasiekia estetinės kokybės. Paiso šokio etiketo taisyklių.	Šokant atsižvelgia į žanro, stiliaus ypatumus, juos perteikia, pateikdamas savo interpretacijas, pasiekia estetinės kokybės. Paiso šokio etiketo taisyklių.
	Įžvelgia kūrybinių idėjų mėgstamame šokio žanre ar stiliuje. Pristato pasirinktą kūrybinę idėją ir jos pasirinkimo motyvus žodžiu. Padedamas mokytojo sukuria šokio struktūrą atsižvelgdamas į šokio žanrą ir/ar stilių.	Įžvelgia kūrybinių idėjų įvairiuose šokio žanruose, stiliuose, socialinėje kultūrinėje aplinkoje, naudoja IKT idėjų paieškai. Pristato pasirinktą kūrybinę idėją ir jos pasirinkimo motyvus žodžiu ir raštu. Savarankiškai sukuria šokio struktūrą atsižvelgdamas į šokio žanrą ir/ar stilių.	Įžvelgia kūrybinių idėjų įvairiuose šokio žanruose, stiliuose, socialinėje kultūrinėje aplinkoje, savo išgyvenimuose, naudoja IKT idėjų paieškai. Pristato pasirinktą kūrybinę idėją ir jos pasirinkimo motyvus žodžiu ir naudodamas IKT. Savarankiškai sukuria vientisą šokio struktūrą atsižvelgdamas į šokio žanrą ir/ar stilių.
	Su grupe organizuoja šokio projektą, planuoja ir įgyvendina 2-3 veiklos etapus.	Vienas ar su grupe organizuoja šokio projektą, planuoja ir įgyvendina įvairius veiklos etapus.	Vienas inicijuoja ir su grupe organizuoja šokio projektą, planuoja ir įgyvendina įvairius veiklos etapus.
Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Išsako savo nuomonę apie šokio atlikimą ar kūrybą, ją pagrindžia.	Išsako savo nuomonę apie šokio atlikimą ir kūrybą, ją pagrindžia.	Išsako savo nuomonę apie šokio atlikimą ir kūrybą, ją pagrindžia ir susieja su patirtais išpūdziais.

	Turi susietų žinių apie šokio įvairovę, atskirus žanrus ir stilius. Iš pavyzdžių atpažįsta ir palygina 1-2 šokius pagal būdingus tam tikro laikmečio, krašto, žanro, stiliaus šokio bruožus. Lyginamas nustato skirtumus.	Turi labiau susijusių ir tvirtų žinių apie šokio įvairovę, atskirus žanrus ir stilius bei jų ypatumus. Iš pavyzdžių atpažįsta 3-4 įvairių žanrų, stilių šokius, nurodo būdingus jų bruožus, susieja su istoriniu laikotarpiu, geografine vietoje. Lyginamas nustato panašumus ir skirtumus.	Turi išsamių, susijusių ir tvirtų žinių apie šokio įvairovę, atskirus žanrus ir stilius bei jų ypatumus. Iš pavyzdžių atpažįsta 5-6 įvairių žanrų, stilių šokius, nurodo būdingus jų bruožus, susieja su istoriniu laikotarpiu, geografine vietoje. Lyginamas išvelgia paraleles ir nustato ryšius.
	Nagrindamas šoki fragmentiškai vartoja šokio sąvokas, terminus.	Nagrindamas šoki dažniausiai vartoja šokio sąvokas, terminus.	Nagrindamas šoki visada tinkamai vartoja šokio sąvokas, terminus, vertinimo kriterijus.
Šokio pažinimas socialiniame kultūriniam gyvenime	Mokytojo padedamas įvardija 1-2 šiuolaikinės šokio kultūros bruožus.	Įvardija pagrindinius šiuolaikinės šokio kultūros bruožus ir mokytojo padedamas išskiria tendencijas.	Įvardija pagrindinius šiuolaikinės šokio kultūros bruožus ir savarankiškai išskiria tendencijas.
	Išnagrinėja po vieną šokio renginį iš Lietuvos ir pasirinktos užsienio šalies. Mokytojo padedamas nustato jo pobūdį ir socialinį kultūrinį kontekstą.	Išnagrinėja 2-3 Lietuvos ir pasirinktos užsienio šalies šokio renginius. Nustato jų pobūdį ir socialinį kultūrinį kontekstą. Diskutuoja minėtais klausimais, susieja su asmenine nuomone.	Išnagrinėja ir palygina 3-4 Lietuvos ir pasirinktos užsienio šalies šokio renginius. Nustato jų pobūdį ir socialinį kultūrinį kontekstą, įvardija aktualumą. Diskutuoja minėtais klausimais, susieja su asmenine nuomone.

VI. TEATRAS

8. Teatras – meninio ugdymo srities dalis.

8.1. Dalyko paskirtis.

8.1.1. Vidurinio ugdymo bendroji teatro dalyko programa skiriama visiems mokiniams, norintiems pažinti teatrą kaip meno šaką, išbandyti joje savo kūrybines galimybes, pasinaudoti teatro mokymosi patyrimu gyvenime. Jeigu mokiniai, pasirinkę teatro dalyką, jau yra mokęsi teatro, tuomet programos ugdymo turinys pritaikomas pagal jų individualius mokymosi poreikius.

8.1.2. Teatro pamokos tikslas yra ne spektaklis, ne vaidmuo, jo atlikimo įgūdžiai (tokie tikslai neatitiktų mokymuisi skiriamų pamokų skaičiaus ir sąlygų), bet teatro mokymosi procesas ir įgyjamos bendriausios žinios, gebėjimai, nuostatos, susijusios su vaidyba, režisavimu, spektaklių suvokimu, lietuvių ir Europos teatro kultūros įvykiais.

8.1.3. Teatro mokymasis glaudžiai siejamas su bendrųjų kompetencijų (kūrybingumo, pažinimo, komunikavimo, kt.) gerinimu. Mokiniai turi galimybę mokytis būti kūrybingais teatro srityje, komunikuoti teatro priemonėmis ir pažinti savitą teatro kalbą, gilinti kultūrinį sąmoningumą, mokėjimą mokytis.

8.1.4. Teatro kompetencija turi platų tiesioginį pritaikomumą šiuolaikiniame gyvenime. Ja mokiniai galės pasinaudoti norėdami tinkamai išreikšti save socialinio bendravimo situacijose, profesinėje ir darbo veikloje, ypač susijusioje su vadyba, viešųjų paslaugų teikimu, kultūrinėje raiškoje

(vesdami renginius, kt.), rinkdamiesi teatrų spektaklius, juos vertindami, aktyviai ir pilietiškai reikšdami nuomonę apie vykstančius kultūros procesus.

8.1.5. Teatro dalyko programa yra svarbi apsisprendžiant dėl tolesnio mokymosi, pasirenkiant studijuoti teatro menus (vaidybą, dramos, televizijos režisūrą, kt.), kitus menus, humanitarinių, socialinių mokslų studijų programas, su kūrybinėmis industrijomis susijusias studijų programas (reklamos, televizijos, radijo ir kt.).

8.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

8.2.1. Tikslas – sudaryti sąlygas mokiniams sukaupti teatro kūrybos ir suvokimo patirtį, reikšmingą jų dvasinei brandai, kompetencijų plėtotei, mokymuisi ir darbui, poreikiui dalyvauti kultūriniame gyvenime.

8.2.2. Uždaviniai. Siekiama, kad per teatro pamokas mokiniai: pasitikėtų savo kūrybinėmis išgalėmis, norėtų tobulėti kurdami ir pažindami teatro meną; kūrybiškai reikštų savo mintis, jausmus, požiūrį teatro priemonėmis, būdais, procesais; interpretuotų ir vertintų teatro spektaklius, atsižvelgdami į estetinį patyrimą, raiškos priemonės, stilių, kryptį, formą.

pažintų teatro meno svarbą socialiniame kultūriniame gyvenime.

8.2.3. Dalyko struktūra.

8.2.3.1. Mokiniai turi galimybę mokytis teatro dalyko **bendruoju ir išplėstiniu** kursais. Teatro bendrojo kurso programoje išdėstyti bendresnio pobūdžio pasiekimai, o išplėstiniame kurse – platesnės žinios, aukštesnio lygio gebėjimai. Išplėstinis kursas rekomenduojamas mokiniams, kurie jaučia polinkį menams, humanitariniams ar socialiniams dalykams.

8.2.3.2. Tiek bendrojo, tiek išplėstinio kurso programą sudaro 3 veiklos sritys: teatro raiška.

teatro spektaklių interpretavimas ir vertinimas.

teatro svarbos socialiniame kultūriniame gyvenime pažinimas.

Programoje numatyta, kad pusė mokymosi laiko bus skiriama teatro raiškai, kita pusė – spektaklių interpretavimui ir vertinimui ir teatro svarbos socialiniame kultūriniame gyvenime pažinimui.

8.2.3.3. Mokantis bendruoju o ypač išplėstiniu kursais, ugdymo turinį rekomenduojama organizuoti skirtingos trukmės ir paskirties mokymosi ciklais. Ciklo turinį parengia mokytojas, atsižvelgdamas į teatro dalyko pasiekimų aprašus, savo kompetenciją, mokyklos sąlygas, tradicijas, socialinius kultūrinius regiono savitumus. Numatoma ciklo trukmė, iškeliami mokymosi tikslai ir mokinių pasiekimų vertinimo kriterijai. Mokymosi ciklų turiniui parengti siūlytinos šios kryptys:

dramos teatras ir režisūra.

lėlių teatras ir režisūra.

renginių vedimas ir režisūra.

teatro kritika.

8.2.3.4. Mokiniai, veikdami išvardintose veiklos srityse, įgyja pasiekimų (žinių, gebėjimų, nuostatų), sudarančių teatro kompetenciją ir esmingai prisidedančių prie bendrųjų kompetencijų – iniciatyvumo ir kūrybingumo, socialinės pilietinės, komunikavimo, kultūrinio sąmoningumo, pažinimo, asmeninės, mokėjimo mokytis – gerinimo.

Pasiekimų dalys, veiklos sritys ir ryšys su įgyjamomis kompetencijomis

Pasiekimų dalys, veiklos sritys	Žinios, supratimas, gebėjimai, nuostatos		
	Teatro raiška	Spektaklių interpretavimas ir vertinimas	Teatro vaidmens socialiniame kultūriniame gyvenime pažinimas
Kompetencijos			
Teatro kompetencija			
Iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija			

Socialinė pilietinė kompetencija			
Komunikavimo kompetencija			
Kultūrinio sąmoningumo kompetencija			
Pažinimo kompetencija			
Asmeninė kompetencija			
Mokėjimo mokytis kompetencija			

8.2.3.5. Teatro kompetencijos ir iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijos ugdymo ryšys. Atlikdami užduotis iš teatro raiškos, mokiniai išmoksta naudotis kūrybos procesais (sumanyti vaidmens, etiudo, kt. idėjas, jas įgyvendinti, kt.), susidaryti bendriausią supratimą apie spontaniškumo (improvizacijos), intuicijos, analizės ir refleksijos reikšmę kūryboje. Kūrybingumo kompetencija ugdoma ir interpretuojant savo ir kitų teatrinę raišką, teatrų spektaklius, atrandant išvalgas apie teatro vaidmenį socialiniame gyvenime, meninėje kultūrinėje raiškoje.

8.2.3.6. Teatro kompetencijos ir socialinės pilietinės kompetencijos ugdymo ryšys. Vaidyba pati savaime atlieka terapinę funkciją: leidžia „išlieti“ emocijas, pagerina mokinių dvasinę būseną ir socialinį bendravimą, elgesį. Vaidyba taip pat sustiprina pasitikėjimą, savigarbą, padeda išmokti bendrauti įvairiose situacijose (būnant grupės lyderiu ir nariu, atliekant skirtingus socialinius vaidmenis). Per teatro pamokas mokiniai turi galimybę diskutuoti apie teatro vaidmenį stiprinant bendruomeniškumo, patriotizmo, pilietiškumo nuostatas.

8.2.3.7. Teatro kompetencijos ir komunikavimo kompetencijos ugdymo ryšys. Mokiniai kurdami literatūros kūrinio scenines interpretacijas panaudoja teatro raiškos priemones kaip ženklus, prasmingus sau patiems, scenos partneriams ir žiūrovams, geba šiais ženklais užmegzti komunikacinį ryšį. Mokiniai ugdosi komunikavimo gebėjimus ir tada, kai parodo vaidinimus žiūrovams, kai aptardami teatro spektaklius, interpretuoja jų prasmes, analizuoja panaudotas raiškos priemones.

8.2.3.8. Teatro kompetencijos ir kultūrinio sąmoningumo kompetencijos ugdymo ryšys. Mokiniai atlikdami teatrinės užduotis mokosi priimti skirtingus požiūrius, pripažinti ir gerbti įvairių kultūrų vertybes, plėtoti savo teatrinės kultūrinės raiškos gebėjimus. Kultūrinį sąmoningumą ugdo spektakliuose išreikštų estetinių ir dorovinių, socialinių, tautinių vertybių aptarimas, pažintis su Lietuvos teatro menininkų, pelniusių pripažinimą Europoje ir pasaulyje, kūryba.

8.2.3.9. Teatro kompetencijos ir pažinimo kompetencijos ugdymo ryšys. Mokiniai įgyja žinių apie savitą – meninį – pažinimo būdą, supranta jo skirtumus nuo kitokio (mokslinio) pažinimo. Išsisaugina, kaip vyksta meninis mąstymas ir pažinimas (per sprendžiamas raiškos problemas, sukuriamas teatro raiškos formas), kokią reikšmę vaidinant turi vidinių pažinimo procesų (vaizduotės, mąstymo, jausmų, dėmesio, suvokimo ir kt.) valdymas, apskritai, kokią svarbą teatro kūryboje turi išplėtoti pažinimo gebėjimai.

8.2.3.10. Teatro kompetencijos ir asmeninės kompetencijos ugdymo ryšys. Teatro raiškoje mokiniai pažįsta save (savo vaizduotės, dėmesio, mąstymo, jausmų raiškos savybes) ir mokosi jas valdyti, panaudoti produktyviai veiklai, kryptingam tikslo siekimui. Tyrinėdami įvairią teatrinę raišką, aptardami įvairių krypčių, stilių teatro spektaklius, mokiniai turi galimybę susidaryti asmeninę vertybių hierarchiją. Per teatro raišką mokiniai įgyja supratimą, kaip saugoti sveiką balsą, išvengti neigiamų kūno ir psichinės įtampos padarinių sveikatai.

8.2.3.11. Teatro kompetencijos ir mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymo ryšys. Mokiniai suplanuoja ir įgyvendina teatrinės raiškos užduotis, mokosi įgytas teatro žinias perkelti į naujas

– socialinio bendravimo - situacijas, numato, kaip įgyti teatro gebėjimai gali praversti mokantis toliau, darbo veiklos srityse.

8.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka

8.3.1. Integravimo galimybės

8.3.1.1. Teatro programoje numatyta veikla ir pasiekimai gali būti glaudžiai siejami su kitų meninio ugdymo dalykų (dailės, muzikos, šokio, fotografijos, grafinio dizaino, kompiuterinių muzikos technologijų, filmų kūrimo) ir kitų mokomųjų dalykų ugdymo procesu ir siekiamais pasiekimais. Integracija galima, kai, pavyzdžiui, mokiniai per teatro pamokas mokosi:

kalbėti, pristatyti medžiagą, skaityti pranešimą;

improvizuotai atlikti vaidmenis;

naudotis skaitmeninėmis technologijomis vaidinimams įgarsinti, užrašyti, su teatru susijusiai informacijai ieškoti, apdoroti ir pateikti;

pritaikyti dailės ir matematikos žinias ir gebėjimus kuriant scenovaizdį, kostiumus;

pritaikyti muzikos ir fizikos žinias ir gebėjimus įgarsinant vaidinimus;

pritaikyti muzikos žinias ir gebėjimus kvėpavimui ir balsui valdyti;

pritaikyti šokio žinias ir gebėjimus kuriant šokio kompozicijas ir atliekant jas vaidinimuose;

pritaikyti kūno kultūros, šokio žinias ir gebėjimus vaidinant (raumenų atpalaidavimas, apšilimas, kūno koordinavimas).

8.3.2. Ugdymo gairės.

8.3.2.1. Planavimas. Bendroji programa nubrėžia pagrindines gaires mokytojams planuojant mokinių ugdymą, mokymą ir mokymąsi. Planuojant numatoma, ko ir kaip mokinius mokyti, kaip mokiniai parodys savo išmokimą, kaip ir pagal kokius kriterijus bus vertinami. Kad planavimas būtų sėkmingas, pirmiausia būtina nustatyti konkrečios klasės mokinių pasiekimus, juos priskirti sutartam pasiekimų lygiui (patenkinamam, pagrindiniam, aukštesniajam). Toliau kartu su mokiniais keliami mokymosi tikslai užsibrėžtam laikotarpiui (metams, pusmečiui, trumpesniajam). Mokytojas, atsižvelgdamas į bendrojoje teatro programoje aprašytus pasiekimus, išskiria ir numato tarpinius mokinių pasiekimus, kurie yra realūs, prieinami pasiekti per numatytą laikotarpį konkrečioje klasėje. Mokytojas turėtų planuoti ilgam laikui (vieneriems – dvejiems metams) ir trumpesniajam laikui (jei tai atitinka mokyklos susitarimus). Ilgalaikiam plane turėtų būti aprėpiami visi bendrojoje programoje numatyti mokinių pasiekimai.

Planuojama laikantis didėjančio sudėtingumo principo: pradedama nuo elementarių, lengvai mokiniams prieinamų pasiekimų; toliau siekiama vis aukštesnių pagal sudėtingumą ir išsamumą žinių, gebėjimų, stabilesnių nuostatų. Šį principą rekomenduotina įgyvendinti per mokymo ciklus. Ciklą sudaro mokytojo pasirinktos trukmės pamokų serija (projektas), apimanti vieną ar kelias veiklos sritis ir pasibaigianti mokinių pasiekimų įvertinimu bei įsivertinimu. Ugdymo proceso pradžioje mokymo ciklai turėtų būti trumpi, kad mokiniai suvoktų, kokias žinias ir gebėjimus įgijo, patobulino. Vėliau mokymo ciklai gali ilgėti.

Kitas svarbus planavimo aspektas – integravimas. Per teatro pamokas glaudžiai siejamos visos veiklos sritys – teatro raiška (kūryba); spektaklių interpretavimas ir vertinimas; teatro svarbos socialiniame kultūriniame gyvenime pažinimas. Šie ryšiai gali būti realizuojami per vieną ir tą pačią pamoką, ar pamokų ciklą (vienas pamokas skiriant raiškai, kitas – spektaklių interpretavimui ir pan). Integruojama suradus konkrečias, mokiniams prasmingas sąsajas.

Rekomenduotina numatyti integravimo aspektus su kitų dalykų turiniu ar neformalioju ugdymu, nes tai leidžia sumažinti mokymosi krūvius. Be to, taip sudaroma mokiniams galimybė pritaikyti žinias ir gebėjimus naujuose kontekstuose, parodyti kompetentingumo lygį.

8.3.2.2. Organizavimas. Teatro pamokoje turėtų būti keliamas mokymosi uždavinys/iai, vykti prasminga, mokinius įtraukianti į aktyvų mokymąsi veikla, formuojamasis vertinimas ir refleksija. Labai svarbu, kad mokiniai turėtų galimybę aiškiai suprasti, kokių žinių jie turi įgyti ir kaip, kokiais būdais žinias turi pritaikyti, kad įgytų gebėjimus. Padedant mokiniams įgyti žinias ir supra-

timą, svarbu, kad mokytojas tiksliai paaiškintų, parodytų, pateiktų atliktos užduoties pavyzdį, nagrinėtų vaidinimus, taikytų kitus metodus, leidžiančius mokiniams mokytis teatro.

Teatro pamoka gali būti organizuojama specifiniais būdais: kaip scenarijaus (siužeto) pasirinkta tema įgyvendinimas, kaip socialinė (procesų) drama, kaip projektas, derinant įvairius bendrus visiems dalykams metodus (vizualizavimo, aiškinimo) ir daugiau būdingus teatro pamokoms (Foumo teatras, pasikeitimas vaidmenimis, kt.). Ypač rekomenduotina, kad per pamokas vyktų ilgalaikiai ir trumpalaikiai projektai. Juos vykdytų 4-6 mokinių kūrybinės grupės (režisieriai, aktoriai, vaizdo, garso kūrėjai, kt.). Mokytojas taip organizuojamose pamokose turėtų daugiau galimybių atlikti fasilitatoriaus (nušviečiančio, paaiškinančio situaciją), vertintojo vaidmenis.

Projekto metodas ir kiti metodai, kuriuos taikant mokiniai įvairiai skirstomi į grupes (diferencijuojami), sudaro galimybes jiems ne tik mokytis pagal savo galimybes, poreikius, polinkius, bet ir tartis, bendradarbiauti. Taip mokantis susidaro ilgiau atmintyje išliekantys prasminiai ryšiai, sutaupoma laiko, išvengiama nuovargio, nerimo. Individualizuojant ir diferencijuojant vengiama per sunkių ir priešingai – per lengvų, nereikalingų užduočių. Skiriant užduotis, atsižvelgiama į mokinio (mokinių grupės) gebėjimų artimiausio vystymosi zoną (L. Vygotskis): to, ko jie dar negeba, bet gali atlikti su daugiau išmanančio asmens (mokytojo, draugo, menininko, eksperto) pagalba.

Mokymosi motyvacijai didinti rekomenduojama mokiniams leisti pasirinkti užduotis pagal savo interesus ir polinkius. Mokiniai gali pasirinkti jiems labiau priimtina teatro kūrybos būdą (pvz., vieni daugiau vaidina, kiti režisuoja), kūrybos priemones (vieni užduotis atlieka su skaitmeninėmis technologijomis, kiti – su įprastomis) ir pan.

Žinių iliustravimui, spektaklių interpretavimui būtina naudotis sukauptais ar esančiais internete spektaklių vaizdo ir garso įrašais. Per pamoką rekomenduotina pasitelkti tik įrašų fragmentus, ištikus spektaklius mokiniai turėtų pažiūrėti savarankiškai, atlikdami užduotis namuose. Mokiniai turėtų naudotis skaitmeninėmis technologijomis nufilmuodami improvizacijas, grupės darbą, atrastus kūrybinius sprendimus tam, kad būtų galima geriau išsiaiškinti žinias, supratimą, įvertinti kūrybingumą, numatyti tolesnį mokymąsi.

8.3.2.3. Vertinimas. Vertinant atsižvelgiama ne tiek į įgimus gabumus, kurie leidžia dažnai nesąmoningai pasiekti meninių pasiekimų, bet į tai, kiek mokinys išmoko (pvz., kokių įgijo žinių apie tai, "kaip" vaidinama), kokią padarė individualią pažangą tobulindamas vaidybos gebėjimus. Meniniai, taip pat kūrybiniai pasiekimai yra svarbus mokytojui atskaitos taškas (diagnostinis lygmuo), leidžiantis jam numatyti ir kelti plataus ugdymo tikslus, kurie leistų mokiniui pasiekti dar geresnių meninių rezultatų bei turėtų įtakos visai jo asmenybės brandai.

Vertinami galutiniai mokymosi rezultatai baigus visą dvejų metų ar vienerių metų kursą, taip pat ir tarpiniai mokymosi rezultatai - pasibaigus pamokų ciklui ar kitam pasirinktam mokymo etapui, pamokai, atsižvelgiant į išsikeltą mokymosi uždavinį/ius.

Itin svarbus per teatro pamokas yra formuojamasis vertinimas (grįžtamasis ryšys), kurį mokytojas turėtų pateikti taktiškai, išsaugodamas mokymosi motyvaciją, objektyviai (remdamasis aiškiai suprantamais kriterijais – numatomais individualiais pasiekimais). Vertinimo informacija apie tai, kaip mokiniams sekasi, renkama formaliuoju ir neformaliuoju stebėjimo būdais, fiksuojant atliktas užduotis aplanke (portfolio), teikiant diagnostinio vertinimo užduotis, rengiant mokinių konferencijas, kt. Vertinimo informacija atspindi ne tik tai, ko mokinys išmoko, bet ir tai, ko jis buvo mokomas. Mokytojas, apibendrinęs vertinimo informaciją, priima sprendimą apie įvertinimą. Įvertinant pabrėžiama, kokią individualią pažangą mokinys padarė. Iš įvertinimo turi būti aišku, kuria linkme mokiniui reikia veikti, kad rezultatai būtų dar geresni.

8.3.3. Mokymosi aplinka

Palankus emocinis klimatas. Jį kuria visi mokyklos bendruomenės nariai, tačiau per pamoką jis labiausiai priklauso nuo mokytojo asmenybės savybių ir kompetencijos. Mokytojas, pasitikėdamas savo žiniomis ir gebėjimais, rodydamas pagarbą, keldamas pagrįstus reikalavimus, tinkamai padrašindamas ir vertindamas ilgainiui sukuria su mokiniais kūrybai ir mokymuisi palankius santykius.

Mokymosi erdvės. Teatro dalykui mokytis būtina turėti teatro kabinetą ar klasę, atskirtą nuo kitų patalpų, triukšmo, dienos šviesos ir pritaikytą judėti (aktų ar sporto salė, fojė nėra tinkama

nuolatinėms pamokoms, ji naudotina tik atskirais atvejais). Atskiroms pamokoms gali būti panaudoti informaciniai centrai, gamtinė ir kultūrinė mokyklos aplinka, kultūros įstaigos (kultūros centrai, galerijos, muziejai, teatrai, kt.). Mokymasis teatro menininkų kūrybinio ir pedagoginio darbo vietose, kultūros įstaigose didina mokinių susidomėjimą, nuteikia aktyvesnei kultūrinei raiškai, teikia galimybę įgyti praktinių žinių ir gebėjimų tiek mokiniams, tiek mokytojams. Teatro menininkai gali skaityti paskaitas, vesti pratybas ar tiesiog suteikti galimybę lankytis repeticijose, stebėti kūrybos ir pedagoginį procesą, jame dalyvauti.

Mokymosi priemonės. Teatro dalykui mokytis reikalingos priemonės smulčiau aprašomos *Mokyklų aprūpinimo standartuose* (Vilnius, 2001), ?. Per teatro pamokas būtina turėti pagrindinių priemonių: mobiliųjų dekoracijų detalių, teatrinio kostiumo dalių, sceninių daiktų, taip pat garso grotuvą, vaizdo demonstravimo aparatūrą, garso ir vaizdo įrašų rinkinius, filmavimo kamerą. Pageidautina kelios apšvietimo priemonės (prožektoriai, kt.). Visos turimos mokymosi priemonės turi būti pakankamai lengvai mokytojams ir mokiniams pasiekiamos.

8.4. Mokinių pasiekimai, turinys, vertinimas.

8.4.1. Bendrasis kursas

8.4.1.1. Mokinių pasiekimai.

1. TEATRO RAIŠKA	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> - nebijoti atskleisti ir priimti savo jausmus, mintis, kūrybinius sumanymus; - prisidėti prie geranoriškos, kūrybiškos atmosferos kūrimo; - bendradarbiauti, prisiimant atsakomybę už savo indėlį į bendrą veiklą; - siekti geriausio rezultato. 	
Esminis gebėjimas: sukurti vaidinimą	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Pasirinkti tinkamą sceninei interpretacijai literatūros kūrinį (ištrauką), vertinti pasirinkimo tinkamumą pagal sutartus kriterijus. Apibūdinti temą, idėją, kurią norėtų perteikti vaidinime.	1.1.1. Paaiškinti pasirinkto kūrinio (ištraukos) tinkamumo interpretuoti scenoje kriterijus.
	1.1.2. Motyvuoti kūrinio (ištraukos) pasirinkimą temos, idėjos / vertybių požiūriu.
1.2. Numatyti priemonės temai, idėjai perteikti: scenos vyksmą, vaidmenis ir jų interpretacijas, garso, vaizdo raiškos būdus. Vertinti vaidinimo raiškos priemonių sumanymus pagal sutartus kriterijus.	1.2.1. Pateikiant pavyzdžių iš vaidinimų, nurodyti, kokiomis priemonėmis gali būti sukuriamas scenos vyksmas (pvz., dialogu, „sustingusiais vaizdais“), atskleidžiama vaidmens interpretacija (pvz., kostiumo detale).
	1.2.2. Pateikiant pavyzdžių iš vaidinimų, paaiškinti, kaip judesiu, balsu ir vizualinėmis, erdvinėmis priemonėmis, muzika, vaizdo projekcijomis gali būti sukuriami vaizdai, atmosfera.
	1.2.3. Užfiksuoti svarbiausius vaidinimo raiškos sumanymus.
1.3. Įgyvendinti sumanymus, išbandant ir atrandant geriausius sceninio vyksmo, vaidmenų interpretacijų, vaizdų, garsų kūrimo sprendimus. Vertinti sprendimus pagal sutartus kriterijus.	1.3.1. Paaiškinti sumanymų įgyvendinimo etapus, jų paskirtį.
	1.3.2. Nusakyti, kokias išbandė sceninio vyksmo, vaidmenų interpretavimo, vaizdų, garsų kūrimo galimybes.
	1.3.2. Nusakyti, kaip kito vaidinimo raiškos sumanymas nuo pirminių sumanymų iki galutinių sprendimų.
Esminis gebėjimas: atlikti vaidmenį	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.4. Veikti scenoje stebint artimiems žiūrovams: atsižvelgti į vaidmens išorines ir vidines aplinkybes, at-	1.4.1. Vaidmens vertinimus, plastines, kalbines - intonacines priemones, fizinius veiksmus, pagrįsti išorinėmis ir vidinėmis aplinkybėmis, išsikeltu uždaviniu, svarbiausiuo-

skleisti uždavinį, pagal galimybes - svarbiausiąjį uždavinį. Perteikti vertinimus (santykius), panaudoti būdingas priemones. Vertinti vaidmens atlikimą pagal sutartus kriterijus.	ju uždaviniu. 1.4.2. Pateikiant pavyzdžių iš artimiausios aplinkos, savo patirties, paaiškinti, kaip vaidmens atlikimo kokybė priklauso nuo psichofizinio laisvumo, aplinkybių išivaizdavimo, uždavinio, svarbiausiojo uždavinio įgyvendinimo, iš anksto numatytų ir spontaniškai suimprovizuojamų raiškos priemonių.
Esminis gebėjimas: parodyti vaidinimą	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.5. Pasirinkti vaidinimo parodymo būdą (gyvai ar įrašą). Tinkamai informuoti žiūrovus, pristatyti vaidinimą. Įsivertinti parodytą vaidinimą. Numatyti tolesnio tobulėjimo kryptį.	1.5.1. Pagrįsti pasirinkimus, susijusius su vaidinimo parodymu. 1.5.2. Paaiškinti, kokią informaciją būtina pateikti žiūrovams, kokiais būdais tai galima padaryti. 1.5.3. Paaiškinti įsivertinimo kriterijus, vertinimo informacijos šaltinius (pvz., kūrybinės grupės išgyvenimus). 1.5.4. Nusakyti, ką ir kurioje srityje norėtų išmokti, išbandyti, patobulinti.
2. SPEKTAKLIŲ INTERPETAVIMAS, VERTINIMAS	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> - vengti išankstinių nuostatų, aiškintis ir priimti įvairius požiūrius; - teigiamai vertinti teatro žiūrovų poreikių įvairovę; - domėtis teatro pasaulyje vykstančiais įvykiais, plėsti teatrinius interesus. 	
Esminis gebėjimas: suprasti ir vertinti teatro „kalbą“.	
Gebėjimai:	Žinios ir supratimas
2.1. Nusakyti spektaklio temos, problemos, idėjos supratimą. Apibūdinti režisieriaus požiūrį, vertinti jo aktualumą, naudojamas raiškos priemonės.	2.1.1. Supratimą ir vertinimus susieti su siužeto rutuliojimu, panaudotomis teatro „kalbos“ priemonėmis. 2.1.2. Nurodyti sąsajas tarp režisieriaus išreikšto požiūrio ir asmeninės patirties, dabarties socialinio kultūrinio konteksto.
Esminis gebėjimas: orientuotis šiuolaikinio teatro įvairovėje.	
Gebėjimai:	Žinios ir supratimas
2.2. Palyginti keletą teatrų vaidinimų pagal siekiamus tikslus, naudojamas raiškos priemones, formą, stilių. Paaiškinti, kaip įvairūs spektakliai atitinka skirtingus žiūrovų poreikius.	2.2.1. Nurodyti informacijos apie įvairių teatrų vaidinimus šaltinius. 2.2.2. Pateikiant pavyzdžių, nusakyti, kaip skiriasi teatrų meninių, edukacinių, pramoginių, komercinių spektaklių tikslai, naudojamos raiškos priemonės. 2.2.3. Pateikiant pavyzdžių, nusakyti psichologinio realistiško teatro ir sąlygiško (metaforiško) teatro spektakliuose naudojamas raiškos priemones. 2.2.4. Pateikiant pavyzdžių, nurodyti, kaip šiuolaikiniame teatre panaudojami praeities teatro kultūrų elementai, kultūriniai įvaizdžiai (pvz. Salės personažas „Madagaskaro“ spektaklyje). 2.2.5. Pateikti netradicinio teatro formų, nurodyti, kaip jose panaudojami kiti menai, skaitmeninės technologijos.
3. TEATRO REIKŠMĖS SOCIALINIAME KULTŪRINIAME GYVENIME PAŽINIMAS	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> - gerbti ankstesnių kartų, žymiųjų menininkų indėlį į teatro kultūrą; - vertinti įgytą teatro mokymosi patirtį, siekti ją pritaikyti, plėtoti. 	
Esminis gebėjimas: nusakyti teatro reikšmę visuomenėje ir kultūroje	

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Apibūdinti, kaip teatras prisideda prie svarbių asmeniui ir bendruomenei problemų kėlimo, padeda pažinti kultūras, formuoja kultūrinį įvaizdį.	3.1.1. Pateikiant istorinių pavyzdžių, nurodyti, kaip teatras gali žadinti tautinę savimone, pilietinį sąmoningumą.
	3.1.2. Pateikiant pavyzdžių, nurodyti, kaip teatras kelia svarbias žmogaus būties (dorovines), socialines, darnaus vystymosi problemas.
	3.1.3. Pateikiant pavyzdžių nurodyti, kaip teatras padeda pažinti kultūras, prisideda prie Lietuvos vardo pasaulyje garsinimo.
Esminis gebėjimas: pagrįsti teatro kūrybos patirties reikšmę	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.2. Analizuoti, kaip teatro kūrybos patirtis gali būti pritaikoma viešajame bendravime, profesinėje veikloje, kultūrinėje raiškoje.	3.2.1. Pateikiant pavyzdžių, nurodyti, kokie vaidybos gebėjimai gali būti pritaikomi atliekant socialinius vaidmenis viešajame bendravime, profesinėje veikloje.
	3.2.2. Nusakyti vaidybinės improvizacijos patirties, jos taikymo gyvenimiškose situacijose reikšmę.
	3.2.3. Pateikiant pavyzdžių, nurodyti, kokiais būdais galima dalyvauti teatro kultūrinėje raiškoje.

8.4.1.2. Turinio apimtis. Bendrasis kursas

Trumpo (iki 5-7 min.) vaidinimo kūrimui mokiniai pasirenka įvairaus žanro (pasakos, dramos, prozos, kt.) trumpą (iki 1-2 puslapių) literatūros kūrinių arba jo adaptuotą, sukomponuotą ištrauką su nedideliu (1-3) personažų skaičiumi. Kūrinyje turėtų būti nagrinėjama aktuali tema / problema, keliami bendrasios žmogaus vertybes ginanti idėja. Literatūros kūrinio tinkamumo sceninei interpretacijai kriterijai: yra įvykis, ryškūs personažai, daug išorinio veiksmo, aiški tema, idėja.

Scenos vyksmas klasėje gali būti kuriamas muzikos, dialogų, monologų, „sustingusių vaizdų“, fizinių veiksmų, šokio, kt. epizodais. Vaidmens interpretacija gali būti atskleidžiama kostiumu, jo detalėmis, kalbos intonacijų, plastikos ypatybėmis, būdingais fiziniais veiksmais. Vaizdai scenoje gali būti kuriami plastika, mizanscena (pvz., sėdinti kino salėje), judesiu (pvz.,ėjimas vietoje), balsu (pvz., kompanijos klegesys už durų), apšvietimu ir garsu (pvz., pravažiuojantis traukinys), skaitmeninėmis technologijomis projektuojant vaizdą ant scenos sienos, kt. Vaidinimo kūrimo applanke (portfolio) užfiksuojama (užrašoma, pateikiama schema, įvaizdžiais) tema, idėja, svarbiausi vaidinimo raiškos sumanymai: epizodai, vaidmenų interpretacijos, garso, vaizdo kūrimo būdai. Sumanymai vertinami pagal aiškumo, kūrybingumo, įgyvendinimo prieinamumo kriterijus.

Naudojamasi sceninių sumanymų įgyvendinimo etapais: improvizacijomis, diskusijomis – raiškos priemonių paieškomis, konstravimu (priemonių ir medžiagų pritaikymu), repeticijomis, peržiūromis, aptarimais. Išbandyti ir priimti sceniniai sprendimai vertinami pagal kūrybiškumo, atitikimo temai, idėjai kriterijus.

Mokiniai atlieka vaidmenis teatrinių žaidimų, improvizacijų, kuriamų trumpų vaidinimų metu. Tai vaidmenys, kurių reikalauja teatriniai žaidimai, socialiniai vaidmenys (pvz., darbuotojo ir darbdavio, motinos, dukters), kalbėtojo, skaitančio pranešimą ar pristatančio darbą, vaidmuo, meniniai vaidmenys, kurių pagrindas – grožinė literatūra. Mokomasi vaidmenų atlikimui parengti kūną ir balsą: atpalaiduoti nereikalingą įtampą, „apšildyti“ kūną, suaktyvinti vidinius psichinius procesus (vaizduotę, dėmesį, mąstymą, suvokimą, jausmus), juos valdyti. Atliekami pratimai ir užduotys psichofizikos lankstumo, reaktyvumo, balso rezonavimo, taisyklingos tarties, intonavimo lavinimui.

Rengdamiesi atlikti vaidmenį, mokiniai nagrinėja literatūros kūrinyje nusakytas ir sukuria (sufantazuoja) vaidmens išorines aplinkybes (situacijos vieta, laikas, kiti personažai, jų charakteristikos) ir vidines (vaidmens santykiai su aplinkybėmis, kitais personažais, vidinės būsenos, norai, siekiai, jų kaita) (nagrinėjamų aplinkybių apimtys priklauso nuo vaidmens, pvz., teatrinių žaidimų metu atliekamiems vaidmenims pakanka suprasti elementarias išorines ir vidines aplinkybes). Taip pat mokomasi kelti vaidmens uždavinį (pvz., perskaityti pranešimą) ir svarbiausiąjį uždavinį (išaiš-

kinti taršos žala aplinkai). Aplinkybių supratimas, įsivaizdavimas padeda motyvuoti (pagrįsti) vaidmens raiškos priemonių naudojimą, o uždavinio ir svarbiausiojo uždavinio siekimas ir įgyvendinimas – atrinkti konkrečioje situacijoje tinkamiausias, įtikinamiausias priemones, jas suimproviuoti. Vaidmens atlikimo vertinimo kriterijai: laisvumas, uždavinio, pagal galimybes – svarbiausiojo uždavinio įgyvendinimas vaidmeniui būdingomis priemonėmis, ne „rodymas“ (nedemonstravimas iš anksto parengto rezultato).

Mokiniai gali parodyti vaidinimą gyvai ar naudodami įrašą. Mokiniai turėtų žiūrovams nurodyti: vaidinimo pavadinimą, literatūros kūrinių autorių, mokinių kūrybinės grupės sudėtį ir atliktą darbą, teatro mokytoją. Informacija gali būti pateikiama elektroniniu paštu, skelbimų lentoje, kt. Vertindami parodytą vaidinimą, mokiniai turėtų remtis savo, kaip žiūrovų ir kūrėjų išgyvenimais ir nuomonėmis, įvairių kitų žiūrovų (mokinių mokytojų) reakcijomis, atsiliepimais.

Mokiniai gyvai stebi įvairių žanrų mokyklų, savivaldybių ir profesionalių teatrų vaidinimus ar jų įrašus. Labai svarbu, kad mokiniai turėtų galimybę pamatyti žymiausių Lietuvos profesionaliojo teatro režisierių E. Nekrošiaus, O. Koršunovo, R. Tumino, J. Vaitkaus, C. Graužinio, kitų labiausiai pripažintų profesionaliojo ir mėgėjų teatrų spektaklius, pasižyminčius šiuolaikine teatro „kalba“, aiškiai išreikštu režisieriaus požiūriu. Rekomenduojama per dvejus metus pažiūrėti ne mažiau kaip 4-5 profesionaliojo teatro spektaklius. Mokiniai taip pat turėtų pažiūrėti netradicinio teatro pavyzdžių, sutinkamų savo bendruomenėje, artimoje kultūrinėje aplinkoje.

Analizuojama, kaip vaidybos (balso, judesio), vaizdų, garsų (muzikos), erdvinėmis, kt. interpretacinėmis režisūrinėmis priemonėmis kuriama teatro „kalba“: simboliai, metaforos, ritmas, tempas, įtampa, dinamika. Nurodomos ryškiausios sąsajos tarp idėjų, požiūrių, reiškiamų spektaklyje, ir tų, kurias susidarė mokiniai bei tų, kurios reiškiamos visuomenėje, kultūrinėje aplinkoje.

Mokiniai susipažįsta su elektriniais informacijos apie spektaklius puslapiais: Menų faktūra (www.menufaktura.lt), Teatro ir kino informacijos ir edukacijos centru (www.theatre.lt), respublikiniais kultūros ir meno savaitraščiais „7 meno dienos“ (www.7md.lt) „Literatūra ir menas“ (www.culture.lt).

Istoriniai pavyzdžiai, kai teatras žadino tautinę savimonę, pilietinį sąmoningumą: tautinio sąjūdžio laikai XIX a. pab.; Klojimo teatras; Vilniaus Geto teatras; „Ezopo kalba“ statomi lietuvių teatro spektakliai XX a. okupacijos sąlygomis.

Nagrinęjant, kaip teatras kelia svarbias žmogaus būties (dorovines) problemas, pasitelkiami meninių spektaklių pavyzdžiai; kaip kelia socialines, darnaus vystymosi problemas – mėgėjų teatro, mokyklinių vaidinimų, Forumo teatro, proceso (socialinės dramos), „Atkūrimo“ teatro (Playback), teatralizuotų akcijų pavyzdžiai iš artimos kultūrinės aplinkos.

Analizuojant, kaip teatras padeda pažinti kultūras, galima pasitelkti daugelį spektaklių. Praeities ir dabarties kultūras padeda pažinti spektaklio literatūrinė medžiaga, muzika, dekoracijos ir sceniniai daiktai, aktorių apranga (kostiumai), scenos erdvės sprendimai, vaidybos (judesių, kalbėjimo) maniera. Aptariant, kaip teatras prisideda prie Lietuvos vardo pasaulyje garsinimo, pasitelkiami žymiausių režisierių (E. Nekrošiaus, O. Koršunovo, R. Tumino, L. Adomaitienės, C. Graužinio) laimėjimai Europoje ir pasaulyje. Taip pat nepamirštama, kaip kultūrinį įvaizdį padeda formuoti bendruomenės (savivaldybės) teatras, bendrojo lavinimo ar aukštosios mokyklos teatras.

Analizuojant, kaip vaidybos gebėjimai gali būti pritaikomi viešajame bendravime, profesinėje veikloje, gilinamasi į aplinkybių, savo ir bendravimo partnerių vidinių būsenų suvokimo, siekiamų uždavinių supratimo, vidinių psichinių procesų (vaizduotės, dėmesio, jausmų, mąstymo, kt.) valdymo, spontaniškos improvizacijos gebėjimus, kurie yra svarbūs atliekant daugelį skirtingų socialinių vaidmenų kiekvieną dieną. Aptariant improvizacijos reikšmę kasdienėse situacijose, dera kalbėti apie atsipalaidavimo (saikingo laisvumo) teigiamą poveikį psichinei sveikatai, įveikiant stresą, sukuriant malonią ir kūrybingą bendravimo atmosferą. Pasitelkiama pavyzdžių, kai improvizacijos mokosi viešojo sektoriaus darbuotojai, steigiamos Improvizacijos mokyklos (A. Žebrausko), populiarėja Teatro sporto pasirodymai.

Mokiniai nagrinėja dalyvavimo teatro kultūrinėje raiškoje būdus: aktyvaus dalyvio (aktoriaus, režisieriaus, kt. teatro kūrėjo), žiūrovo (stebinčio spektaklius, aktyviai formuojančio nuomonę

dalyvaujant internetiniuose puslapiuose), techninio kūrybinio darbuotojo ar vadybininko, kuriančio teatro industrijų verslą, ar žmogaus, siekiančio teatrinės saviraiškos (mėgėjų teatrai, kt.).

8.4.1.3. Vertinimas. Bendrasis kursas. Toliau pateikiami apibendrinti kokybiniai mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai. Pagal juos mokytojas numato mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus.

Pasiekimų lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Teatro raiška	Yra įgijęs paskirų žinių, kurias parodo atlikdamas užduotis su mokytojo pagalba arba tiesiogiai sekdamas pavyzdžiu. Dalyvauja veikloje, padėdamas išbandyti ir įgyvendinti kitų idėjas. Atlieka vaidmenis klasėje žaidimų, socialinės dramos metu. Prisideda prie vaidinimo parodymo.	Yra įgijęs pagrindinių žinių, kurias parodo praktiškai ir nusako vartodamas sąvokas, terminus. Kūrybines užduotis atlieka nedaug padedamas mokytojo. Pasirenka literatūros kūrinį, pateikia 2-3 idėjas, kartu su kitais išbando 2-3 įgyvendinimo variantus, apytikriai nusako, kokiuose etapuose kokie sprendimai buvo priimti. Kūrybingai atlieka vaidmenis klasėje. Padedamas mokytojo numato tobulėjimo kryptį.	Yra įgijęs pagrindinių žinių, kurias parodo praktiškai ir gali detalai paaiškinti, pritaikyti naujose situacijose. Kūrybines užduotis atlieka savarankiškai. Pasirenka tinkamą literatūros kūrinį, pateikia 3-4 idėjas, išbando ir gali vadovauti idėjų išbandymui, atrodams naujų įgyvendinimo variantų, paaiškina, kokiuose etapuose kokie sprendimai buvo priimti. Kūrybingai ir įtaigiai atlieka vaidmenį klasėje ar mokyklos scenoje. Numato tobulėjimo kryptį.
Spektaklių interpretavimas, vertinimas	Padedamas mokytojo keliomis frazėmis nusako spektaklio supratimą. Atpažįsta skirtingus spektaklių tikslus, spektakliuose panaudotus kultūrų elementus. Nurodo netradicinio teatro pavyzdžių.	Savarankiškai ir padedamas mokytojo nusako spektaklio supratimą, jį susieja su ryškiausiomis teatro „kalbos“ priemonėmis. Nusako skirtingų spektaklių tikslus, priemones, stilius. Nurodo spektakliuose panaudotus kultūrų elementus. Nurodo netradicinio teatro pavyzdžių, jų sąsajas su kitais menais.	Savarankiškai nusako spektaklio supratimą, jį pagrįstai susieja su teatro „kalbos“ priemonėmis. Palygina skirtingų spektaklių tikslus, naudojamas priemones, formą, stilių. Paaiškina spektakliuose panaudotus kultūrų elementus. Apibūdina netradicinio teatro formas, jų sąsajas su kitais menais, skaitmeninėmis technologijomis.
Teatro reikšmės socialiniam kultūriniam gyvenime pažinimas	Padedamas mokytojo nusako, kaip teatras kelia svarbias problemas, padeda pažinti kultūras. Keliomis frazėmis nurodo, kaip vaidybos patirtis gali būti pritaikoma gyvenime, kokiais būdais galima	Savarankiškai ir padedamas mokytojo apibūdina, kaip teatras kelia svarbias problemas, padeda pažinti kultūras, pateikia pavyzdžių. Nusako, kaip vaidybos patirtis gali būti pritaikoma gyvenime, kokiais	Savarankiškai ir išsamiai apibūdina, kaip teatras kelia svarbias problemas, padeda pažinti kultūras, pateikia pavyzdžių. Detaliai nusako, kaip vaidybos patirtis gali būti pritaikoma gyvenime, kokiais būdais galima dalyvauti teatro

	dalyvauti teatro kultūrinėje raiškoje.	būdais galima dalyvauti teatro kultūrinėje raiškoje.	kultūrinėje raiškoje, pateikia pavyzdžių.
--	--	--	---

8.4.2. Išplėstinis kursas

8.4.2.1. Išplėstinis kursas. Mokinių pasiekimai.

1. TEATRO RAIŠKA	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> - nebijoti atskleisti ir priimti savo jausmus, mintis, kūrybinius sumanymus; - prisidėti prie geranoriškos, kūrybiškos atmosferos kūrimo; - bendradarbiauti, prisiimant atsakomybę už savo indėlį į bendrą veiklą; - siekti geriausio rezultato. 	
Esminis gebėjimas: sukurti vaidinimą.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Pasirinkti tinkamą sceninei interpretacijai literatūros kūrinį (ištrauką), vertinti pasirinkimo tinkamumą pagal sutartus kriterijus. Apibūdinti temą, idėją, kurią norėtų perteikti, pasirinktą vaidinimo formą, žanrą.	1.1.1. Paaiškinti pasirinkto kūrinio (ištraukos) tinkamumo interpretuoti scenoje kriterijus.
	1.1.2. Pateikiant pavyzdį, paaiškinti skirtumą tarp literatūros kūrinio sceninio interpretavimo ir jo iliustravimo scenoje.
	1.1.3. Motyvuoti kūrinio (ištraukos) pasirinkimą temos, idėjos / vertybių požiūriu.
	1.1.4. Paaiškinti, kaip pasirinkta vaidinimo forma, žanras (pvz., dramos ar muzikinis etiudas) padės išreikšti temą, idėją.
1.2. Numatyti priemonės temai, idėjai perteikti: scenos vyksmą, vaidmenis ir jų interpretacijas, garso, vaizdo raiškos būdus. Taikyti dramos kūrimo principus. Vertinti vaidinimo raiškos priemonių sumanymus pagal sutartus kriterijus.	1.2.1. Pateikiant pavyzdžių iš vaidinimų, nurodyti, kokiomis priemonėmis gali būti sukuriamas scenos vyksmas (pvz., dialogu, „sustingusiais vaizdais“), atskleidžiama vaidmens interpretacija (pvz., kostiumo detale).
	1.2.2. Paaiškinti, kaip kurdamas scenos vyksmą pritaikė dramos principus.
	1.2.3. Pateikiant pavyzdžių iš vaidinimų, paaiškinti, kaip judesiu, balsu ir vizualinėmis, erdvinėmis priemonėmis, muzika, vaizdo projekcijomis gali būti sukuriami vaizdai, atmosfera.
	1.2.4. Užfiksuoti svarbiausius vaidinimo raiškos sumanymus.
	1.2.5. Paaiškinti, kaip rengiama režisūrinė eksplikacija.
1.3. Įgyvendinti sumanymus, išbandant ir atrandant geriausius sceninio vyksmo, vaidmenų interpretacijų, vaizdų, garsų kūrimo, formos ir žanro sprendimus. Vertinti sprendimus pagal sutartus kriterijus.	1.3.1. Apibūdinti sumanymų įgyvendinimo etapus, jų paskirtį.
	1.3.2. Nusakyti, kokias išbandė sceninio vyksmo, vaidmenų interpretavimo, vaizdų, garsų kūrimo galimybes.
	1.3.2. . Nusakyti, kaip kito vaidinimo raiškos sumanymas nuo pirminių sumanymų iki galutinių sprendimų.
Esminis gebėjimas: atlikti vaidmenį	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.4. Veikti scenoje stebint mažai pažįstamiems žiūrovams: atsižvelgti į vaidmens išorines ir vidines aplinkybes, atskleisti uždavinį ir svarbiausiąjį uždavinį. Perteikti vertinimus (santykius), panaudoti būdingas	1.4.1. Vaidmens vertinimus, plastines, kalbines - intonacines priemonės, fizinius veiksmus pagrįsti išorinėmis ir vidinėmis aplinkybėmis, išsikeltu uždaviniu, svarbiausiuoju uždaviniu.
	1.4.2. Pateikiant pavyzdžių iš artimiausios aplinkos, savo patirties, matytų vaidinimų, paaiškinti, kaip vaidmens atlikimo ir bendravimo kokybė priklauso nuo psichofizinio laisvumo, aplinkybių įsivaizdavimo, uždavinio, svarbiausiojo uždavinio įgyvendinimo, iš anksto numatytų ir spontaniškai suimprovizuojamų raiškos

priemonės, užmegzti glaudų bendravimą. Vertinti vaidmens atlikimą pagal sutartus kriterijus.	priemonių.
Esminis gebėjimas: parodyti vaidinimą	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.5. Pasirinkti vaidinimo parodymo būdą (gyvai ar įrašą), vietą, laiką, publiką. Tinkamai informuoti žiūrovus, pristatyti vaidinimą. Įsivertinti parodytą vaidinimą. Palyginti keletą išorės vertinimų objektyvumo požiūriu. Numatyti tolesnio tobulėjimo kryptį.	1.5.1. Pagrįsti pasirinkimus, susijusius su vaidinimo parodymu, atsižvelgiant į pasiektą kūrybinį rezultatą.
	1.5.2. . Paaiškinti, kokią informaciją būtina pateikti žiūrovams, kokiais kūrybiškais būdais tai galima padaryti.
	1.5.3. Paaiškinti įsivertinimo kriterijus, vertinimo informacijos šaltinius (pvz., kūrybinės grupės išgyvenimus).
	1.5.4. Nusakyti, ką ir kurioje srityje norėtų išmokyti, išbandyti, patobulinti.
2. SPEKTAKLIŲ INTERPETAVIMAS, VERTINIMAS	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> - vengti išankstinių nuostatų, aiškintis ir priimti įvairius požiūrius; - teigiamai vertinti teatro žiūrovų poreikių įvairovę; - domėtis teatro pasaulyje vykstančiais įvykiais, plėsti teatrinius interesus. 	
Esminis gebėjimas: suprasti ir vertinti teatro „kalbą“.	
Gebėjimai:	Žinios ir supratimas
2.1. Nusakyti spektaklio temos, problemos, idėjos supratimą. Apibūdinti režisieriaus požiūrį, vertinti jo aktualumą, naudojamas raiškos priemonės. Palyginti keletą spektaklio interpretacijų ir vertinimų.	2.1.1. Supratimą ir vertinimus susieti su siužeto rutuliojimu, panaudotomis teatro „kalbos“ priemonėmis.
	2.1.2. Nurodyti sąsajas tarp režisieriaus išreikšto požiūrio ir asmeninės patirties, dabarties socialinio kultūrinio konteksto.
	2.1.3. Nurodyti, kaip skirtingai interpretuoja ir vertina tą patį spektaklį mokiniai, kritikai, kiti žiūrovai.
Esminis gebėjimas: orientuotis šiuolaikinio teatro įvairovėje.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.2. Palyginti keletą teatrų vaidinimų pagal siekiamus tikslus, naudojamas raiškos priemonės, formą, stilių. Paaiškinti, kaip įvairūs spektakliai atitinka skirtingus žiūrovų poreikius.	2.2.1. Nurodyti informacijos apie įvairių teatrų vaidinimus šaltinius.
	2.2.2. Pateikiant pavyzdžių, nusakyti, kaip skiriasi teatrų meninių, edukacinių, pramoginių, komercinių spektaklių tikslai, naudojamos raiškos priemonės, pasirinktos formos.
	2.2.3. Pateikiant pavyzdžių, apibūdinti psichologinio realistinio teatro ir sąlygiško (metaforiško) teatro spektakliuose naudojamas raiškos priemonės, nurodyti, kokių skirtingų suvokimo gebėjimų jos reikalauja.
	2.2.4. Pateikiant pavyzdžių, apibūdinti, kaip šiuolaikiniame teatre panaudojami praeities teatro kultūrų elementai, kultūriniai įvaizdžiai (pvz. Salės personažas „Madagaskaro“ spektaklyje).
	2.2.5. Pateikti netradicinio teatro formų, Fakto (verbatim), spektaklių su kitų menų intarpais pavyzdžių, paaiškinti, kaip juose panaudojamos skaitmeninės technologijos.
3. TEATRO REIKŠMĖS SOCIALINIAME KULTŪRINIAME GYVENIME PAŽINIMAS	

Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> - gerbti ankstesnių kartų, žymiųjų menininkų indėlį į teatro kultūrą; - vertinti įgytą teatro mokymosi patirtį, siekti ją pritaikyti, plėtoti. 	
Esminis gebėjimas: nusakyti teatro reikšmę visuomenėje ir kultūroje	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Apibūdinti, kaip teatras prisideda prie svarbių asmeniui ir bendruomenei problemų kėlimo, padeda pažinti kultūras, formuoja kultūrinį įvaizdį.	3.1.1. Pateikiant istorinių pavyzdžių, nurodyti, kaip teatras gali žadinti tautinę savimonę, pilietinį sąmoningumą.
	3.1.2. Pateikiant pavyzdžių, apibūdinti, kaip teatras kelia svarbias žmogaus būties (dorovines) socialines, darnaus vystymosi problemas.
	3.1.3. Pateikiant pavyzdžių paaiškinti, kaip teatras padeda pažinti kultūras, prisideda prie Lietuvos vardo pasaulyje garsinimo.
Esminis gebėjimas: pagrįsti teatro kūrybos patirties reikšmę	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.2. Analizuoti, kaip teatro kūrybos patirtis gali būti pritaikoma viešajame bendravime, profesinėje veikloje, kultūrinėje raiškoje. Palyginti, kaip teatro kūrybos patirties reikšmę vertina mokiniai, mėgėjai, profesionalūs teatro menininkai.	3.2.1. Pateikiant pavyzdžių, paaiškinti, kokie vaidybos gebėjimai gali būti pritaikomi atliekant socialinius vaidmenis viešajame bendravime, profesinėje veikloje.
	3.2.2. Pateikiant pavyzdžių, paaiškinti vaidybinės improvizacijos patirties, jos taikymo gyvenimiškose situacijose reikšmę.
	3.2.3. Pateikiant pavyzdžių, nurodyti, kokiais būdais teatro kultūrinėje raiškoje gali dalyvauti įvairaus amžiaus, išsilavinimo, polinkių ir interesų žmonės.

8.4.2.2. Išplėstinis kursas. Turinio apimtis.

Trumpo (iki 10 min.) vaidinimo kūrimui mokiniai pasirenka įvairaus žanro (pasakos, dramos, prozos, kt.) trumpą (iki 1-2 puslapių) literatūros kūrinių arba jo adaptuotą, sukomponuotą ištrauką, savo sukurta tekstą su nedideliu (1-3) personažų skaičiumi. Literatūros kūrinyje turėtų būti nagrinėjama aktuali tema / problema, keliama bendrąsias žmogaus vertybes ginanti idėja. Kūrinio tinkamumo sceninei interpretacijai kriterijai: yra įvykis, ryškūs personažai, daug išorinio veiksmo, aiški tema, idėja. Mokiniai pasirenka klasės scenoje įgyvendinti prieinamą formą, pvz.: etiudą, „sustingusių vaizdų“ teatrą, teatralizuotą monologą, vaidinimą su lėlėmis (daiktais), kt. Mokiniai pasirenka žanrą: pasakos, dramos, muzikinį, komedijinį.

Scenos vyksmas gali būti kuriamas muzikos, dialogų, monologų, „sustingusių vaizdų“, fizinių veiksmų, šokio, kt. epizodais. Kuriant scenos vyksmą pritaikomi dramos principai: užuomazga, vsytymasis, kulminacija – pasikeitimas, atomazga. Vaidmens interpretacija gali būti atskleidžiama kostiumu, jo detalėmis, kalbos intonacijų, plastikos ypatybėmis, būdingais fiziniais veiksmais. Vaizdai scenoje gali būti kuriami plastika, mizanscena (pvz., sėdinti kino salėje), judesiu (pvz., ėjimas vietoje), balsu (pvz., kompanijos klegesys už durų), apšvietimu ir garsu (pvz., pravažiuojantis traukinys), skaitmeninėmis technologijomis projektuojant vaizdą ant scenos sienos, kt. Vaidinimo kūrimo aplanke (portfolio) užfiksuojama (užrašoma, pateikiama schema, įvaizdžiais) tema, idėja, svarbiausi vaidinimo raiškos sumanymai: epizodai, vaidmenų interpretacijos, garso, vaizdo kūrimo būdai. Sumanymai vertinami pagal aiškumo, kūrybingumo, įgyvendinimo prieinamumo kriterijus. Režisūrinė eksplikacija – tai esamuoju laiku atpasakojamas pasirinktas įvykis (pvz., „Įsimintiniausias vaikystės įvykis“), stengiantis savo mintį reikšti vaizdais. Arba atskleista sceninė idėja (sprendimas), atitinkantis pasirinktą literatūrinę medžiagą. Režisūrinė eksplikacija rodo dramaturginę ir režisūrinę mąstymą. Apimtis 1-1,5 puslapio.

Naudojamasi sceninių sumanymų įgyvendinimo etapais: improvizacijomis, diskusijomis – raiškos priemonių paieškomis, konstravimu (priemonių ir medžiagų pritaikymu), repeticijomis, peržiūromis, aptarimais. Išbandyti ir priimti sceniniai sprendimai vertinami pagal kūrybiškumo, atitikimo temai, idėjai, žanrui, meninių principų (dinamikos, kontrasto) panaudojimo kriterijus.

Mokiniai atlieka vaidmenis teatrinių žaidimų, improvizacijų, kuriamų trumpų vaidinimų metu. Tai vaidmenys, kurie atliekami teatrinių žaidimų metu, profesiniai vaidmenys (pvz., darbuotojo ir darbdavio, motinos, dukters), kalbėtojo, skaitančio pranešimą ar pristatančio darbą, vaidmuo, meniniai vaidmenys, kurių pagrindas – grožinė literatūra. Mokomasi vaidmenų atlikimui parengti kūną ir balsą: atpalaiduoti nereikalingą įtampą, „apšildyti“ kūną, suaktyvinti vidinius psichinius procesus (vaizduotę, dėmesį, mąstymą, suvokimą, jausmus), juos valdyti. Atliekami pratimai ir užduotys psichofizikos lankstumo, reaktyvumo, balso rezonavimo, taisyklingos tarties, intonavimo lavinimui.

Rengdamiesi atlikti vaidmenį, mokiniai nagrinėja literatūros kūrinyje nusakytas ir sukuria (sufantazuoja) išorines aplinkybes (situacijos vieta, laikas, kiti personažai, jų charakteristikos) ir vidines (vaidmens santykiai su aplinkybėmis, kitais personažais, vidinės būsenos, norai, siekiai, jų kaita) (nagrinėjamų aplinkybių apimtys priklauso nuo vaidmens, pvz., teatrinių žaidimų metu atliekamiems vaidmenims pakanka suprasti elementarias išorines ir vidines aplinkybes). Taip pat mokomasi kelti vaidmens uždavinį (pvz., perskaityti pranešimą) ir svarbiausiąjį uždavinį (išaiškinti taršos žalą aplinkai). Aplinkybių supratimas, išivaizdavimas padeda motyvuoti (pagrįsti) vaidmens raiškos priemonių naudojimą, o uždavinio ir svarbiausiojo uždavinio siekimas ir įgyvendinimas – atrinkti konkrečioje situacijoje tinkamiausias, įtaigias priemones, jas suimprovizuoti. Vaidmens atlikimo vertinimo kriterijai: laisvumas, uždavinio ir svarbiausiojo uždavinio įgyvendinimas vaidmeniui būdingomis priemonėmis, nuoseklumas, įtaigumas.

Mokiniai, atsižvelgdami į pasiektą kūrybinį rezultatą, gali parodyti vaidinimą gyvai ar naudodami įrašą: klasėje ar mokyklos salėje, kitoje artimoje kultūrinėje erdvėje; pakviesdami norimą žiūrovų grupę. Mokiniai turėtų žiūrovams nurodyti: vaidinimo pavadinimą, literatūros kūrinio autorių, mokinių kūrybinės grupės sudėtį ir atliktą darbą, teatro mokytoją. Informacija gali būti pateikta elektroniniu paštu, skelbimų lentoje, kūrybiškais būdais (surengiant akciją, suvaidinant dialogą, parodant filmuką ir pan.). Vertindami parodytą vaidinimą, mokiniai turėtų remtis savo, kaip žiūrovų ir kūrėjų išgyvenimais ir nuomonėmis, įvairių žiūrovų (mokinių mokytojų, menininkų) reakcijomis, atsiliepimais.

Mokiniai gyvai stebi įvairių žanrų mokyklų, savivaldybių ir profesionaliųjų teatrų vaidinimus ar jų įrašus. Labai svarbu, kad mokiniai turėtų galimybę pamatyti žymiausių Lietuvos profesionaliojo teatro režisierių E. Nekrošiaus, O. Koršunovo, R. Tumino, J. Vaitkaus, C. Graužinio, kitų labiausiai pripažintų profesionaliojo ir mėgėjų teatrų spektaklius, pasižyminčius šiuolaikine teatro „kalba“, aiškiai išreikštu režisieriaus požiūriu. Rekomenduojama per dvejus metus pažiūrėti ne mažiau kaip 7-8 profesionaliojo teatro spektaklius.

Analizuojama, kaip vaidybos (balso, judesio), vaizdų, garsų (muzikos), erdvinėmis, kt. interpretacinėmis režisūrinėmis priemonėmis kuriama teatro „kalba“: simboliai, metaforos, ritmas, tempas, įtampa, dinamika. Nurodomos sąsajos tarp idėjų, požiūrių, reiškiamų spektaklyje, ir tų, kurias susidarė mokiniai, bei tų, kurios reiškiamos visuomenėje, kultūrinėje aplinkoje. Mokiniai palygina 4-5 skirtingas spektaklio interpretacijas ir vertinimus, kuriuos pateikia mokiniai, kritikai, kiti žiūrovai (tėvai, teatro menininkai, ekspertai). Mokiniai taip pat turėtų pažiūrėti netradicinio teatro pavyzdžių, sutinkamų savo bendruomenėje, artimoje kultūrinėje aplinkoje. Nesant galimybės pažiūrėti gyvai ar vaizdo įrašų, mokiniai susipažįsta su Fakto (verbatim) spektakliais skaitydami kritikos knygas (pvz., A. Liugos „Laiko sužeistas teatras“ (2008).

Mokiniai susipažįsta su elektroniniais informacijos apie spektaklius puslapiiais: „Menų faktūra“ (www.menufaktura.lt); Teatro ir kino informacijos ir edukacijos centru (www.theatre.lt); Lietuvos liaudies kultūros centro svetaine (www.lfcc.lt); respublikiniais kultūros ir meno savaitraščiais „7 meno dienos“ (www.7md.lt) „Literatūra ir menas“ (www.culture.lt), Mėgėjų teatro leidiniu (www.lmts.ku).

Istoriniai pavyzdžiai, kai teatras žadino tautinę savimonę, pilietinį sąmoningumą: tautinio sąjūdžio laikai XIX a. pab.; Klojimo teatras; Vilniaus Geto teatras; „Ezopo kalba“ statomi lietuvių teatro spektakliai XX a. okupacijos sąlygomis. Nagrinėjant, kaip teatras kelia svarbias žmogaus būties (dorovines) problemas, pasitelkiami meninių spektaklių pavyzdžiai, kaip kelia socialines, darnaus vystymosi problemas – mėgėjų teatro, mokyklinių vaidinimų, Forumo teatro, proceso (sociali-

nės dramos), „Atkūrimo“ teatro (Playback), teatralizuotų akcijų pavyzdžiai iš artimos kultūrinės aplinkos.

Analizuojant, kaip teatars padeda pažinti kultūras, galima pasitelkti daugelį spektaklių. Praeities ir dabarties kultūras padeda pažinti spektaklio literatūrinė medžiaga, muzika, dekoracijos ir sceniniai daiktai, aktorių apranga (kostiumai), scenos erdvės sprendimai, vaidybos (judesių, kalbėjimo) maniera. Aptariant, kaip teatras prisideda prie Lietuvos vardo pasaulyje garsinimo, pasitelkiami žymiausių režisierių (E. Nekrošiaus, O. Koršunovo, R. Tumino, C. Graužinio L. Adomaitienės) laimėjimai Europoje ir pasaulyje. Taip pat nepamirštama, kaip kultūrinį įvaizdį padeda formuoti bendruomenės (savivaldybės) teatras, bendrojo lavinimo ar aukštosios mokyklos teatras.

Analizuojant, kaip vaidybos gebėjimai gali būti pritaikomi viešajame bendravime, profesinėje veikloje, gilinamasi į aplinkybių, savo ir bendravimo partnerių vidinių būsenų suvokimo, siekiamų uždavinių supratimo, vidinių psichinių procesų (vaizduotės, dėmesio, jausmų, mąstymo, kt.) valdymo, spontaniškos improvizacijos gebėjimus, kurie yra svarbūs atliekant daugelį skirtingų socialinių vaidmenų kiekvieną dieną. Aptariant improvizacijos reikšmę kasdienėse situacijose, dera kalbėti apie atsipalaidavimo (saikingo laisvumo) teigiamą poveikį psichinei sveikatai, įveikiant stresą, sukuriant malonią ir kūrybingą bendravimo atmosferą. Pasitelkiama pavyzdžių, kai improvizacijos mokosi viešojo sektoriaus darbuotojai, steigiamos Improvizacijos mokyklos (A. Žebrausko), populiarėja Teatro sporto pasirodymai. Mokiniai nagrinėja dalyvavimo teatro kultūrinėje raiškoje būdus: aktyvaus dalyvio (aktoriaus, režisieriaus, kt. teatro kūrėjo), žiūrovo (stebinčio spektaklius, aktyviai formuojančio nuomonę dalyvaujant internetiniuose puslapiuose), techninio kūrybinio darbuotojo ar vadybininko, kuriančio teatro industrijų verslą, ar žmogaus, siekiančio teatrinės saviraiškos (mėgėjų teatrai, kt.).

8.4.2.3. Išplėstinis kursas. Vertinimas. Toliau pateikiami apibendrinti kokybiniai mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai. Pagal juos mokytojas numato mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus.

Pasiekimų lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Teatro raiška	Yra įgijęs pagrindinių žinių, kurias parodo praktiškai, nusako vartodamas 1-2 sąvokas, terminus. Kūrybines užduotis atlieka padedamas mokytojo. Dalyvauja pasirenkant literatūros kūrinį, išbandant ir įgyvendinant kitų idėjas. Atlieka vaidmenis klaseje žaidimų, socialinės dramos metu, parengtų vaidinimų metu. Prisideda prie vaidinimo parodymo. Padedamas mokytojo kelia tolesnio tobulėjimo tikslus.	Yra įgijęs pagrindinių žinių, kurias parodo praktiškai ir nusako vartodamas daugiau nei 4-5 sąvokas, terminus. Kūrybines užduotis atlieka nedaug padedamas mokytojo, savarankiškai. Pasirenka literatūros kūrinį, pateikia 2-3 idėjas, kartu su kitais taiko dramos principus, išbando kelis idėjų įgyvendinimo variantus, išsamiai nusako, kokiuose etapuose kokie sprendimai buvo priimti. Kūrybingai atlieka vaidmenį mokyklos scenoje. Numato tobulėjimo kryptį.	Yra įgijęs gilių žinių, kurias parodo kūrybingai atlikdamas užduotis. Supratimą detalai gali paaiškinti, pritaikyti naujose situacijose. Kūrybines užduotis atlieka išmoningai, savarankiškai. Pasirenka tinkamą literatūros kūrinį, tiksliai pritaiko dramos principus, pateikia 4-5 idėjas, išbando ir gali vadovauti idėjų išbandymui, atradamas naujų variantų. Aiškiai supranta, kokiuose etapuose kokie sprendimai buvo priimti. Kūrybingai ir įtaigiai atlieka vaidmenį mokyklos ar kultūros įstaigos scenoje. Tiksliai numato tobulėjimo kryptį.
Spektaklių	Padedamas mokytojo	Savarankiškai nusako	Savarankiškai nusako

interpretavimas, vertinimas	nusako spektaklio supratimą, jį susieja su keliomis teatro „kalbos“ priemonėmis. Nusako skirtumus tarp skirtingų spektaklių tikslų, pateikia pavyzdžių. Nusako matytuose spektakliuose panaudotus kultūrų elementus. Nurodo netradicinio teatro pavyzdžių, jų sąsajas su kitais menais.	spektaklio supratimą, jį nuodugniai susieja su teatro „kalbos“ priemonėmis. Palygina skirtingų spektaklių tikslus, priemones, formą, stilių. Paaaiškina matytuose spektakliuose panaudotus kultūrų elementus. Apibūdina netradicinio teatro formas, jų sąsajas su kitais menais, skaitmeninėmis technologijomis.	kūrybišką spektaklio supratimą, jį argumentuoja taikliai pastebėtomis teatro „kalbos“ priemonėmis. Išsamiai palygina skirtingų spektaklių tikslus, priemones, formą, stilių. Detaliai apibūdina matytuose spektakliuose panaudotus kultūrų elementus, netradicinio teatro formas, jų sąsajas su kitais menais, skaitmeninėmis technologijomis.
Teatro reikšmės socialiniam kultūriniam gyvenime pažinimas	Padedamas mokytojo paaaiškina, kaip teatras kelia svarbias problemas, padeda pažinti kultūras. Nusako, kaip vaidybos patirtis gali būti pritaikoma gyvenime, kokiais būdais galima dalyvauti teatro kultūrinėje raiškoje.	Savarankiškai ir padedamas mokytojo apibūdina, kaip teatras kelia svarbias problemas, padeda pažinti kultūras, pateikia pavyzdžių. Analizuoja, kaip vaidybos patirtis gali būti pritaikoma gyvenime, kokiais būdais galima dalyvauti teatro kultūrinėje raiškoje, pateikia pavyzdžių.	Savarankiškai ir išsamiai apibūdina, kaip teatras kelia svarbias problemas, padeda pažinti kultūras, pateikia pavyzdžių. Analizuoja, kaip vaidybos patirtis gali būti pritaikoma gyvenime, kokiais būdais galima dalyvauti teatro kultūrinėje raiškoje, savarankiškai parenka taiklių pavyzdžių.